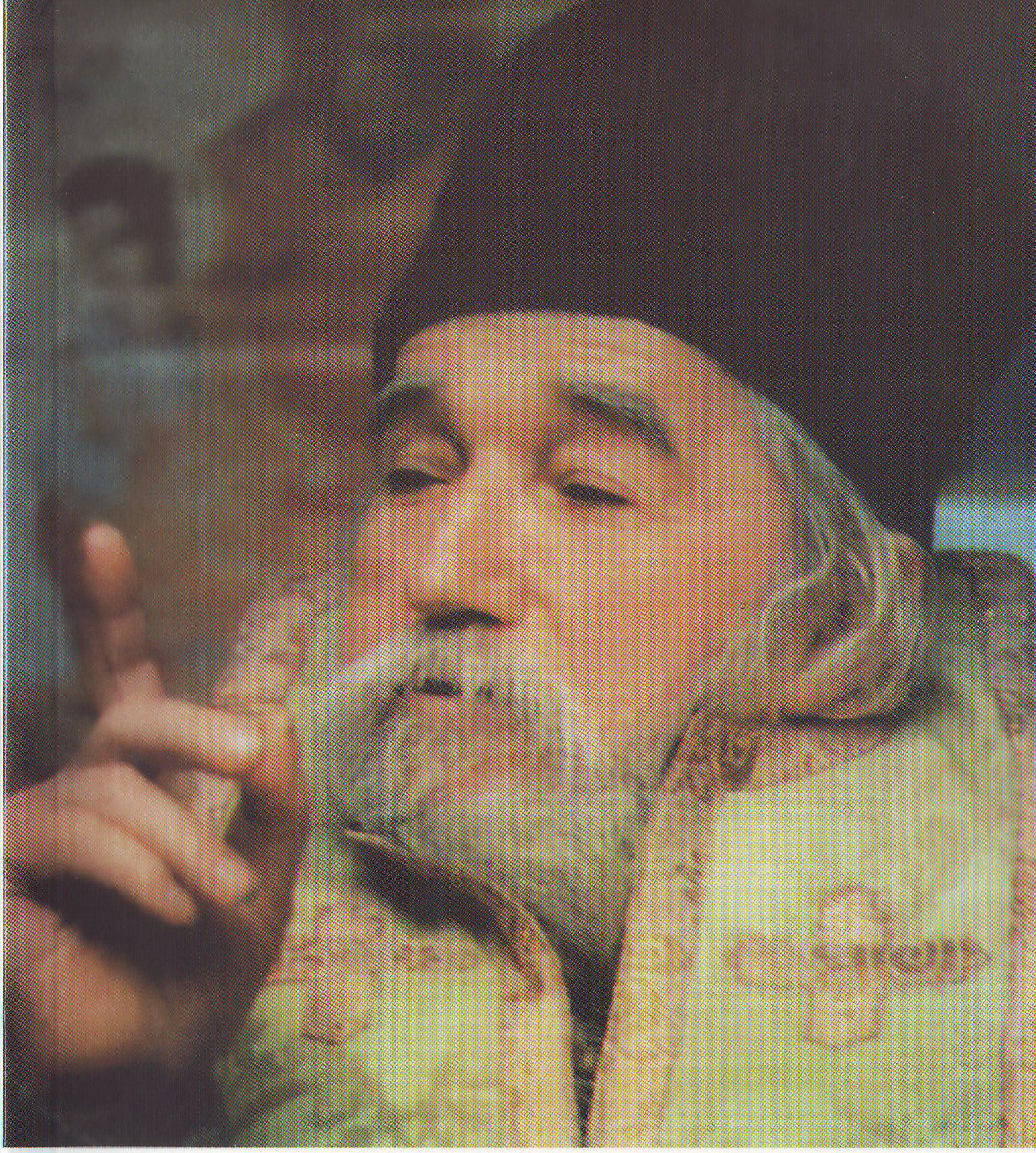

NE VORBEȘTE
PĂRINTELE CLEOPA
5

NE VORBEŞTE

PĂRINTELE CLEOPA

5

Carte tipărită cu binecuvântarea

I.P.S. DANIEL

Mitropolitul Moldovei şi Bucovinei

Ediţie îngrijită de

Arhimandrit Ioanichie Bălan

Ediţia a II-a

EDITURA MĂNĂSTIREA SIHĂSTRIA

2004

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
CLEOPA ILIE, arhimandrit
Ne vorbeşte Părintele Cleopa / Arhim. Cleopa Ilie. - Ed. a 2-a. - Vânători-Neamţ : Mănăstirea Sihăstria, 2001 -
14 vol.
ISBN 973-86836-2-9
Vol. 5. - 2004. - ISBN 973-86836-9-6

281.95(047.53)

CUVÂNT ÎNAINTE

Continuând reeditarea cărţilor Prea Cuviosului Arhimandrit Cleopa Ilie în colecţia deja cunoscută – **Ne vorbeşte Părintele Cleopa** –, cu binecuvântarea lui Dumnezeu şi a Maicii Domnului, iată apare şi al cincilea volum din această serie.

Acest nou volum conţine patru convorbiri duhovniceşti cu teme dintre cele mai necesare şi actuale pentru toţi, precum: căsătoria, datoriile soţilor şi copiilor, despre rugăciune şi lacrimi, datoriile preoţilor, despre moarte, Judecata de apoi etc. Sunt cuvinte de suflet, cu conţinut duhovnicesc de mare autoritate morală, mult căutate în rândul credincioşilor noştri.

La vârsta de aur a Părintelui Cleopa, de aproape 85 de ani, ne bucurăm că încă stă înaintea tuturor, ne dă sfaturi de mântuire cu timp şi fără timp şi spovedeşte călugări şi mireni.

Cărţile Prea Cuvioşiei Sale, scrise fie în liniştea chiliei, după orele de rugăciune, fie în adâncul munţilor, unde s-a nevoit aproape zece ani, s-au născut ca rod al rugăciunii. Ele sunt simple în limbaj, dar încărcate de învăţături, atât din Sfânta Scriptură, cât şi de la Sfinţii Părinţi. Tocmai de aceea sunt atât de gustate şi căutate, pentru că hrănesc şi adapă sufletul, mângâie şi călăuzesc pe iubitorii de Hristos şi conving

pe cititori că numai credinţa dreaptă unită cu faptele bune, sub călăuza unui duhovnic iscusit, pot mântui cel mai sigur sufletele noastre.

Toate aceste învăţături ni se oferă în acest volum ca un buchet de flori duhovniceşti, care ne călăuzesc spre Hristos şi ne ajută pe calea mântuirii.

Recomandăm această carte cu aceeaşi iubire sfântă la toţi bunii noştri creştini care ne sunt aproape de suflet şi se roagă pentru noi.

Arhimandrit Ioanichie Bălan

Naşterea Domnului
Anul mântuirii 1996

CONVORBIREA ÎNTÂI

DESPRE CĂSĂTORIE, DATORIILE SOŢILOR ŞI COPIILOR

1. Cum se cuvine să se pregătească tinerii pentru căsătorie?

Cea mai bună pregătire a tinerilor pentru viaţă şi căsătorie este creşterea lor *în frica şi certarea Domnului*, precum ne învaţă pe noi vasul alegerii şi gura lui Hristos, marele Apostol Pavel. Mai întâi se cere tinerilor să cunoască pe scurt învăţătura de credinţă ortodoxă. Să ştie Crezul pe de rost şi alte rugăciuni de nevoie, să aibă duhovnici buni, să citească Sfânta Scriptură şi mai ales Noul Testament, catehismul Ortodox şi alte cărţi de folos sufletesc. De asemenea, sunt datori să trăiască în feciorie până la cununia religioasă şi să se silească a lucra după putere toate faptele bune, mai ales rugăciunea, mergerea regulată la biserică, postul, milostenia, viaţa curată, ascultarea de părinţi şi spovedania în cele patru posturi.

Iată cum se cuvine să se pregătească orice tânăr pentru a păşi în viaţă şi pentru căsătorie. Să ne gândim că nunta este cea mai veche Taină a Bisericii, întemeiată de Dumnezeu încă din rai. Ea stă la temelia familiei, a lumii întregi. Tăria familiei depinde şi de respectarea legilor morale ale Bisericii noastre. Tinerii trebuie pregătiţi pentru viaţa de familie încă din copilărie. Preotul, naşul de botez şi părinţii au în viaţa tinerilor cel mai mare rol şi răspundere.

2. Care sunt regulile canonice ale nunţii creştine?

Regulile canonice pe care sunt datori a le împlini tinerii la nunta creştină ortodoxă sunt unsprezece la număr şi anume:

a. **Cei doi tineri** care vor să se cunune unul cu altul, **să nu fie între ei nici un fel de rudenie trupească sau duhovnicească,** adică din Sfântul Botez. Cununia între rude este oprită cu desăvârşire de Sfintele Canoane ale Bisericii Ortodoxe.

b. **Părinţii celor doi tineri trebuie să se învoiască** şi să se unească **la căsătoria copiilor lor.** Nunţile făcute fără voia părinţilor nu aduc bucurie copiilor şi sunt canonisite de Sfântul Vasile cel Mare în canoanele 38, 40 şi 42 ca şi desfrânarea, cu trei ani oprire de la Sfânta Împărtăşanie, până la împăcarea celor doi tineri cu părinţii lor.

c. **Cei doi tineri trebuie să se iubească şi să se învoiască a se căsători unul cu altul**; căci de se căsătoresc fără voia lor, la îndemnul părinţilor sau pentru câştiguri materiale, această nuntă nu poate dăinui.

d. **Logodirea celor doi tineri să se facă cu preot, după rânduiala Bisericii,** cu cercetarea canonică cuvenită.

e. **Tinerii logodiţi sunt datori să trăiască la părinţii lor până la cununia religioasă şi să-şi păstreze în curăţenie fecioria,** că de vor greşi mai înainte sunt canonisiţi de Biserică ca desfrânaţi şi opriţi şapte ani de la Sfânta Împărtăşanie.

f. **Mai înainte cu o săptămână** sau două de cununia religioasă **cei doi tineri sunt datori să se spovedească la duhovnicul lor** din copilărie sau la preotul satului, cu post şi rugăciuni şi, dacă au voie, să se pregătească pentru Sfânta Împărtăşanie.

g. **Cununia religioasă** se cuvine, după tradiţie, a **se face dimineaţa, de obicei Duminica, mai înainte de începerea Sfintei Liturghii,** iar naşii mirilor să fie creştini buni, capabili să înveţe şi să povăţuiască pe calea cea bună pe finii lor.

h. După slujba cununiei, **cei doi tineri stau cu cununiile pe cap în mijlocul bisericii,** înconjuraţi de credincioşi **până la sfârşitul slujbei,** iar preotul dă binecuvântare de Sfânta Liturghie şi se roagă împreună cu toţi cei de faţă pentru ajutorul celor încununaţi. Crezul şi Tatăl nostru este dator să le zică mirele.

i. Când preotul zice: „Cu frică de Dumnezeu, cu credinţă şi cu dragoste să vă apropiaţi", atunci **cei doi miri se apropie de Sfântul Potir şi se împărtăşesc cu Trupul şi Sângele lui Hristos,** dacă au voie de la duhovnicul lor.

j. **După terminarea Sfintei Liturghii cei doi miri sunt conduşi la casa mirelui** de nuntaşi, după vechea tradiţie ortodoxă, unde se aşează la masă, mănâncă şi se veselesc cu cucernicie şi bună rânduială, întru slava lui Dumnezeu, precum se cuvine creştinilor.

k. **Dacă cei doi tineri s-au împărtăşit, se cuvine să fie în curăţenie până în seara zilei următoare, pentru cinstea Sfintelor Taine.**

Aceasta este regula canonică a celor ce se căsătoresc, rânduită de Sfinţii Părinţi ai Bisericii Ortodoxe, pe care cei mai mulţi creştini o calcă în zilele noastre, spre a lor osândă (După *Hristoitia, Bunul Moral al creştinilor*, cap. 26, de Sfântul Nicodim Aghioritul).

Cei ce împlinesc aceste reguli creştine la căsătorie, primesc binecuvântare de la Dumnezeu şi duc viaţă liniştită în familie şi cu bună sporire în toate. Iar cei ce calcă rânduiala Bisericii la căsătorie, duc viaţă cu multe ispite. **După rânduiala Bisericii nu se fac cununii sâmbătă seara, spre ziua Sfintei Duminici**. Unii fac nuntă cu scop de câştig, spre a dobândi daruri şi sume mari de bani, schimbând Taina Nunţii rânduită de Dumnezeu în rai, în prilej de desfrânare, de sminteală şi de câştig pierzător de suflete, spre a lor osândă. Un alt mare păcat fac tinerii care se cunună la biserică numai de ochii lumii, nu pentru naştere de copii, ci spre plăcere trupească şi fac cununie şi petrecere în sfintele posturi, când nunţile sunt oprite.

3. Care sunt gradele de rudenie opritoare de căsătorie?

Gradele de rudenie sau rudeniile sunt de patru feluri:

I. A. **Rudeniile de sânge** (consângenitate) **în linie dreaptă** care **se opresc de la căsătorie la infinit**. Consângenitatea în linie dreaptă se împarte în două:

a. În linie dreaptă suitoare, adică tată – bunic – străbunic etc;

b. În linie dreaptă coborâtoare, adică tată – fecior – nepot – strănepot etc.

B. **Rudenii de sânge în linie colaterală**, care **se opresc de la căsătorie până la al şaptelea grad, inclusiv**. Fraţii de o mamă sunt de gradul II de rudenie; verii primari sunt de gradul IV de rudenie; verii al doilea sunt de gradul VI de rudenie şi nu se pot căsători unii cu alţii; verii al treilea sunt în gradul VIII de rudenie şi aceştia au voie să se căsătorească între ei. **Fraţii şi verii de tată vitreg sau mamă vitregă, nu se pot căsători** între ei până la gradul VII inclusiv.

În cazuri de nedumerire se cere sfatul şi dezlegarea episcopului locului.

II. **Rudenii prin încuscrire**. Membrii a două familii încuscrite nu se pot căsători până la al treilea grad, inclusiv, după sinodul patriarhal din Constantinopol, din anul 997.

III. **Înrudirea spirituală**, din botez şi cununie, între naşi, fini şi rudele lor. Căsătoria cu rude spirituale **este oprită până la gradul al treilea**, inclusiv. Nu se pot căsători naşul cu fina, cu mama sau cu fiica finei. Nu se pot căsători finul cu fiica naşului şi fiul naşului cu fiica finei.

IV. Înrudirea prin adopţiune (înfiere) **se opreşte de la căsătorie până la gradul al treilea**, inclusiv.

În toate cazurile cei doi tineri, dimpreună cu părinţii lor, sunt datori să consulte pe preot şi să asculte întru totul de rânduiala Bisericii fixată de Sfinţii Părinţi şi păstrată cu atâta sfinţenie de înaintaşii noştri.

4. În cazuri cu totul speciale, preotul poate singur să ia hotărâre şi să dea dezlegare de cununie celor înrudiţi?

Pentru cazuri cu totul speciale, excepţionale, logodnicii trebuie îndrumaţi **să consulte pe episcopul locului**, care poate anula logodna sau da cuvenita dezlegare de cununie şi rânduieşte un anumit canon de pocăinţă. **Când cei doi tineri sunt rude apropiate,** veri primari, fraţi primari, cumnaţi etc, **nici episcopul nu are voie să dezlege o asemenea nuntă fără de**

lege, pe care au oprit-o şi au legat-o Sfinţii Părinţi. Iar „dacă vreun preot săvârşeşte o asemenea nuntă, fără ştirea episcopului, să se caterisească".

De obicei, gradele de rudenie în căsnicie, mai ales cele din încuscrire, cele spirituale şi din înfiere, nasc multe probleme preoţilor şi Bisericii şi nu puţini tineri se căsătoresc fiind rude, fie din neştiinţă, fie din lăcomia de avere, fie din neascultare şi necredinţă din care pricină au mult de suferit în viaţă.

5. Ce trebuie să facă cei căsătoriţi anticanonic cu rude apropiate?

Orice nuntă ce se face **cu rude trupeşti** sau sufleteşti apropiate, Biserica lui Hristos n-o recunoaşte, ci **o desparte şi o canoniseşte**, după caz, cu oprire de la Sfânta Împărtăşanie şi pocăinţă, de la 3 până la 10 şi uneori 15 ani, pentru că se face amestecare de sânge, se încalcă legea dumnezeiască şi se face sminteală în popor.

6. Câte căsătorii îngăduie Biserica?

Biserica Ortodoxă îngăduie cu pogorământ trei căsătorii, însă în anumite condiţii. Sfântul Vasile cel Mare, în canonul 87, spune despre a doua nuntă: „Căsătoria a doua este îngăduită de Biserică numai celor ce au rămas văduvi de tineri prin deces şi nu au copii". Iar Sfântul Apostol Pavel, sfătuieşte la văduvie în castitate, dar cine nu poate, *mai bine să se căsătorească, decât să ardă* (I Cor. 7, 39).

„Căsătoria a doua nu se binecuvintează cu cununie, ci se canoniseşte doi ani a nu se împărtăşi, iar a treia căsătorie, trei ani", zice Sfântul Nichifor în canonul 2. Dacă cei ce se căsătoresc a doua oară

sunt bătrâni, „unii ca aceia mânie pe Dumnezeu, să aibă pocanie trei ani şi metanii câte 24 pe zi", zice *Pravila Bisericească de la Govora*, cap. 109.

„Cel căsătorit a doua oară nu mai poate fi hirotonit" (Apostolic 17; VI Ecumenic, 3; Sfântul Vasile, 12). Slujba cununiei a doua se face simplă şi fără fast, iar preotul nu are voie să ia parte la masa lor (Neocezareea,7).

Preotul, dacă rămâne văduv, nu are voie să se căsătorească a doua oară. Dacă totuşi îndrăzneşte la a doua căsătorie, pierde preoţia şi nu mai are voie să săvârşească nimic din cele ale preoţiei (Sfântul Vasile, 6).

Căsătoria a treia se îngăduie de Biserică „numai de mare nevoie, acelora care nu au copii, până la vârsta de 40 de ani". Sfântul Vasile zice că „la trigami să se aplice afurisire (oprire de la Sfânta Împărtăşanie) cinci ani, fără a-i opri cu totul de la Biserică" (Canon 4).

„Nunta cea dintâi este lege, a doua iertare, iar cea de-a treia este călcare de lege" zice *Îndreptarea Legii* de la Târgovişte, cap. 205. **Căsătoria a patra este oprită cu desăvârşire de Biserică**. Cel vinovat este „afurisit şi lipsit de toată slujba Bisericii", până se desparte de acea persoană şi se pocăieşte opt ani.

„Dacă o femeie sau bărbat moare şi soţul rămas se căsătoreşte, nu păcătuieşte... dar, dacă rămâne văduv (până la moarte), îşi agoniseşte mai multă slavă la Dumnezeu" (Păstorul lui Herma).

Iar Sfântul Iustin Martirul şi Filosoful, în cartea sa *Apologia*, spune despre a doua căsătorie: „După Dascălul nostru, cei ce s-au căsătorit a doua oară după

legea omenească sunt păcătoşi, precum şi cei ce caută la femeie spre a o pofti. Că nu numai cel ce preacurveşte cu fapta este preacurvar, ci şi cel ce voieşte a preacurvi, fiindcă nu numai faptele, ci şi gândurile sunt văzute la Dumnezeu...".

Iar pe cei ce fac mai multe căsătorii, Sfinţii Părinţi îi numesc poligami. Deci, după a doua nuntă nu mai este nuntă, ci poligamie. De aceea a zis Domnul samarinencei care păcătuise cu cinci bărbaţi: *Pe care îl ai, nu-ţi este ţie bărbat* (Ioan 4, 18). „Cei ce au trecut peste a doua nuntă, nu merită să fie numiţi bărbaţi şi soţii", zice Sfântul Vasile cel Mare, în canonul 4. Tot el spune pentru a treia nuntă: „Sfinţii Părinţi au trecut sub tăcere nunta a treia (poligamia) şi au socotit-o ca pe o poftă dobitocească şi străină de vrednicia omului creştin. Nouă ni se pare că acest păcat este mai mare decât curvia..." (Canonul 80).

7. Care este scopul evanghelic al nunţii creştine?

Scopul principal al nunţii creştine, după porunca lui Dumnezeu (Fac. 1, 28; 2, 16-24) şi după învăţătura Bisericii Ortodoxe, este unirea prin iubire a celor doi soţi în numele Domnului pentru naşterea de copii, spre înmulţirea neamului omenesc. Apoi, ajutorarea soţilor între ei, pentru uşurarea vieţii; înfrânarea trupească şi evitarea desfrâului şi a imoralităţii în lume. Toate aceste scopuri să fie spre preamărirea lui Dumnezeu (*Învăţătură de Credinţă Creştină Ortodoxă*, 1992, pag. 401; *Dicţionarul Teologic*, Pr. I. Bria, 1981, pag. 95-96).

8. Ce păcat săvârşesc cei ce trăiesc fără cununie religioasă şi au copii? Ce trebuie să facă ei spre a se mântui?

În afară de cerinţele fizice, omul are în plus necesităţi şi datorii superioare, sufleteşti, şi deci are nevoie în căsnicie şi de binecuvântarea lui Dumnezeu, adică de cununia religioasă.

Celor ce trăiesc fără cununie religioasă nu li se pot primi darurile şi pomelnicele la Sfântul Altar şi nu pot fi naşi, nici la cununie, nici la botez. Ei nu se pot mântui, decât dacă se cunună la biserică, făcând şi un canon de câţiva ani oprire de la Sfintele Taine (După *Pravila bisericească* de Arhim. Nicodim Sachelarie).

Sinodul I Ecumenic, în canonul 3, şi Sinodul VI Ecumenic, în canonul 5, opresc cu desăvârşire pe clericii de orice grad să aibă vreo femeie îngrijitoare la casele lor, „afară de mamă, soră sau mătuşă, sau pe alte persoane care nu pot fi bănuite de legătură de concubinaj... Iar dacă cineva ar călca pe cele hotărâte de noi, să se caterisească. Aceasta să respecte şi cei căsătoriţi, având grijă de curăţenia lor morală".

Vezi, deci, ce grijă au avut Sfinţii Părinţi să păstreze viaţa morală în Biserica lui Hristos şi cu câtă tărie au luptat împotriva smintelii şi a cumplitului păcat al desfrânării?

9. Cum se cuvine să se aleagă naşii la botez şi la cununie şi ce datorii au naşii faţă de finii lor?

Naşii trebuie să se aleagă dintre cei mai buni şi mai evlavioşi creştini, indiferent de starea lor socială, pentru că naşii sunt povăţuitori duhovniceşti ai finilor lor şi au mai multe îndatoriri decât părinţii cei trupeşti. Naşii trebuie să fie oameni cumpătaţi, morali, blânzi, de model în societate. Să cunoască bine credinţa

ortodoxă, Crezul, Sfânta Scriptură, Catehismul Ortodox şi să meargă regulat la biserică.

De aceea nu pot fi naşi la botez şi la cununie creştinii de altă religie (catolici, protestanţi, sectanţi etc), cei ce trăiesc în concubinaj (necununaţi) şi în desfrânare, cei ce nu vor să aibă şi să crească copii, cei beţivi, divorţaţi şi cu nume rău în societate. Naşii trebuie să fie aleşi cu multă grijă şi numai cu voia preotului paroh, în faţa căruia să se oblige că vor purta grijă să înveţe pe finii lor frica lui Dumnezeu, să-i supravegheze, să-i cheme la biserică, la spovedanie, la săvârşirea faptelor bune, să-i cerceteze regulat la casele lor, să-i mustre la nevoie, să le dea cărţi creştineşti de citit, pentru că naşii au mare răspundere, fiind garanţii finilor lor înaintea lui Dumnezeu şi a oamenilor.

Naşul se leagă cu finul şi cu părinţii lui „printr-o rudenie spirituală, care este mai mare decât cea după trup, deoarece el se numeşte părinte duhovnicesc" după Canonul 53 al Sinodului VI Ecumenic. „Părinţii trupeşti, spune Dionisie Areopagitul, încredinţează copilul unui creştin botezat care este un bun educator în cele dumnezeieşti, încât copilul va rămâne pentru toată viaţa sub povăţuirea lui, ca la un tată duhovnicesc şi garant al vieţii lui după Dumnezeu...". Naşul trebuie să locuiască cât mai aproape de finul său pentru a-l supraveghea şi ajuta la învăţătura poruncilor lui Dumnezeu.

Iată, pe scurt, cum se aleg **naşii de la botez, de la cununie şi călugărie**. Ei **trebuie să fie cei mai buni dintre cei mai buni, ca cei ce trebuie să dea socoteală în faţa lui Dumnezeu pentru fiii lor sufleteşti**. Putem spune că mulţi naşi credincioşi îşi

mântuiesc sufletele prin finii lor, dacă îi cresc în frica Domnului; dar mai mulţi se osândesc pentru lenevirea şi nepăsarea faţă de fiii lor sufleteşti. La rândul lor şi finii au datoria să asculte pe naşii şi garanţii lor sufleteşti, să-i consulte în toate, să primească sfaturile lor cele bune, să se roage zilnic pentru naşii lor, pentru preoţii care i-au botezat, cununat sau călugărit, şi să le urmeze modelul duhovnicesc în toată viaţa.

Naşii de călugărie se aleg de stareţ, dintre cei mai buni călugări sau duhovnici ai mănăstirii. Călugării trebuie să aibă naşi numai dintre călugări, iar mirenii numai dintre mireni. „Nu se cuvine, nici nu este lucru cinstit, nici primit, ca un călugăr sau călugăriţă să primească copii după Sfântul Botez (adică să fie naşi la botez), sau să ţină cununii la nuntă. Iar de va îndrăzni să facă acest lucru fără de cale, de ruşine şi fără de lege, să se canonisească cum îi va părea arhiereului.

Iar de va face aceasta a doua oară, să se izgonească din Biserica lui Hristos, ca un călcător al dumnezeieştilor pravile" *(Pravila lui Matei Basarab*, cap. 135).

10. În ce condiţii Biserica Ortodoxă aprobă divorţul?

După învăţătura dată nouă de Dumnezeu, căsătoria este indisolubilă, adică una pe toată viaţa: *Ceea ce Dumnezeu a unit, omul să nu despartă* (Matei 19, 6). Numai moartea desparte în chip firesc pe cei doi soţi.

Totuşi, sunt câteva excepţii îngăduite de Biserică, care duc la despărţirea soţilor între ei prin divorţ. Iar divorţul este desfacerea căsătoriei pe care o provoacă soţii între ei pentru care Biserica nu le poate da nici o

binecuvântare sau hotărâre juridică oficială. De aceea, nici nu se prevede vreo slujbă bisericească de divorţ. Adevărata legalitate a nunţii constă numai în căsătoria întâia. Desfacerea ei legală o face numai moartea dintre soţi, sau pe plan mai înalt, moartea ambilor soţi, căci după moarte *sunt ca îngerii, necăsătoriţi* (Matei 22, 30).

„Cu toate acestea, conducerea bisericească, ţinând seama de scopul moral al căsătoriei, încă din vremea Apostolilor a dat îngăduinţă văduvei rămasă prin deces de a se recăsători. Deci ca o iconomisire dintre cele două alternative: a văduviei prea superioare, în deplină stăpânire de sine (Luca 2, 36-37) şi a desfrâului prea păcătos, i s-a indicat calea de mijloc a căsătoriei celei de a doua" (I Cor. 7, 8-9; I Tim. 5, 3, 6, 14), cum spune aşa de clar Arhimandritul Nicodim Sachelarie, în lucrarea sa monumentală *Pravila Bisericească.*

11. Care sunt cauzele canonice ale divorţului?

Motivele canonice ale divorţului sunt:

I. a. **Adulterul** (preacurvia), adică violarea credinţei conjugale de către soţ sau soţie. Acest motiv de divorţ se bazează pe Sfânta Evanghelie, adică pe dreptul divin (Matei 19, 9);

b. Pe lângă adulter, soţul poate să divorţeze când i se pun curse care periclitează viaţa, îndreptate contra existenţei căsătoriei, de către un soţ împotriva celuilalt, cum ar fi **refuzul soţului sau soţiei de a naşte copii**. În acest caz partea nevinovată are dreptul să solicite divorţul;

c. Iarăşi, **soţul poate divorţa când soţia se face vinovată de avort** intenţionat şi prin aceasta împiedică scopul căsătoriei.

d. Când femeia sau bărbatul participă fără voia celuilalt la ospeţe şi petreceri necuviincioase.

e. Pentru soţie există motiv de a cere divorţ când bărbatul său o acuză public pe nedrept de adulter, când soţul ei greşeşte în public sau în ascuns, în casă sau în altă parte cu o altă femeie.

II. **Al doilea motiv principal de divorţ**, după adulter, **este căderea unui soţ din dreapta credinţă – apostazie, necredinţă, sectă** etc (I Cor. 7, 15).

III. **Când unul din soţi sau amândoi intră în monahism**, „ca o moarte superioară, faţă de lumea pusă în slujba păcatului" (Sinodul VI Ecumenic, canonul 12, 48). Însă „cel ce-şi lasă (prin divorţ neîngăduit) soţia sa legitimă şi ia pe alta, trebuie să fie canonisit ca un preacurvar, după porunca Domnului (Matei 19, 9), adică să fie oprit până la 15 ani de la Sfânta Împărtăşanie", după Sfântul Vasile cel Mare.

12. Când se consideră încheiat divorţul canonic? Adică în ce moment cei doi soţi sunt liberi să se recăsătorească, din punct de vedere canonic?

Divorţul canonic se consideră încheiat când între soţi au urmat motivele de divorţ arătate mai sus (adică: adulterul, lepădarea de credinţă, intrarea în monahism etc). Trebuie, însă, pe lângă motivele canonice arătate mai sus, să se ţină seama şi de motivele de divorţ hotărâte de legislaţia civilă.

13. Care sunt efectele divorţului canonic?

Efectele de drept ale divorţului canonic se referă pe de o parte la soţii divorţaţi, iar pe de altă parte la copiii născuţi din căsătorie.

Divorţul canonic desface în orice privinţă legătura conjugală şi pune pe soţi în acel raport în care se găseau înainte de căsătorie (după *Dreptul bisericesc oriental* de episcopul Nicodim Milaş, cap. 202).

14. Ce ne învaţă Sfinţii Părinţi despre naşterea de copii?

Sfânta şi dumnezeiasca Scriptură, precum şi Sfinţii Părinţi, arată că **copiii sunt un dar al lui Dumnezeu** (Fac. 20, 17-18; 25, 21; 29, 33; 30, 6, 17, 22; 33, 5; 48, 8-9; Luca 1, 7). Iar naşterea de copii este o binecuvântare şi rânduială dumnezeiască dată de Dumnezeu omului încă din rai, prin porunca: *Creşteţi şi vă înmulţiţi şi umpleţi pământul...* (Fac. 1, 28). Prin naşterea de copii se înnoieşte neamul omenesc şi se menţine viaţa pe pământ.

Aşadar, naşterea de copii este cea mai mare datorie a celor doi soţi care se unesc prin căsătorie. **Naşterea de copii formează cea mai mare bucurie şi adevărata temelie a familiei**; ea consolidează şi desăvârşeşte căsnicia şi este izvor de sănătate. **Fără împlinirea acestei datorii, Taina Nunţii se desfiinţează.** Pentru aceea Dumnezeu binecuvintează pe primul om, Adam, şi îi face femeie pe Eva, ca să nască copii.

După izgonirea lui Adam din rai, naşterea de copii devine, pe lângă binecuvântare, şi canon de ispăşire a păcatelor părinţilor. Naşterea de copii ajută mult la mântuirea părinţilor, cum spune Sfântul Pavel, că femeia *se va mântui prin naştere de fii* (I Tim. 2, 15). În Vechiul Testament, cei ce nu aveau copii erau socotiţi lepădaţi de la faţa lui Dumnezeu. De aceea se

rugau ziua şi noaptea să le dăruiască Domnul copii. La fel glăsuiesc şi toţi Sfinţii Părinţi. Ei se rugau pentru cei ce nu aveau copii sau nu puteau naşte, ca să le dea Dumnezeu copii buni şi sănătoşi, iar pe cei bolnavi îi vindecau cu rugăciunile lor. Pe cei ce nu voiau să aibă copii îi sfătuiau, cum spune Sfântul Pavel, ca mai bine să nu se căsătorească sau să trăiască în înfrânare (curăţie), cu învoirea ambilor soţi, decât să-şi ucidă copiii.

Mântuitorul aseamănă pe cei ce se căsătoresc numai pentru păcat, sau de ochii lumii, sau pentru avere, cu smochinul blestemat care nu voia să aducă nici o roadă pe pământ. Pentru că naşterea de copii nu este numai o datorie socială, firească, ci este mai întâi o poruncă dumnezeiască, care contribuie foarte mult la mântuirea părinţilor. **Soţii care nu vor să nască copii, care îi avortează sau practică păcatul pazei, sunt pedepsiţi de Dumnezeu** cu boli de tot felul, cu necazuri în viaţă, cu grea mustrare de conştiinţă, iar dincolo cu osândă veşnică.

15. Ce trebuie să facă soţii ca să aibă copii buni şi sănătoşi?

Părinţii, dacă doresc să aibă copii buni, înţelepţi şi sănătoşi, trebuie ca ei să fie mai întâi buni, credincioşi, ascultători de Biserică şi plini de frica lui Dumnezeu. Căci copiii sunt de fapt „cópii" ale părinţilor lor. Ce văd şi ce aud în casă de la părinţi, aceea fac. Educaţia copiilor începe chiar din ziua nunţii părinţilor, adică din clipa zămislirii.

Pentru a avea copii înţelepţi şi credincioşi, părinţii trebuie să se roage mult, să meargă regulat la biserică, să postească sfintele posturi, să se spovedească adesea,

să ţină curăţie în zilele rânduite, să facă milostenie, să fie blânzi, smeriţi şi plini de dumnezeiasca dragoste pentru toţi. Soţii sunt datori să se înfrâneze în sărbători şi în posturi şi să nu facă nici un fel de meşteşug diavolesc spre a nu avea copii. **Cel mai greu păcat al celor căsătoriţi este avortul, adică uciderea de copii.** Copiii zămisliţi în zilele de sărbători, în posturi, în stare de beţie sau după avorturi, de obicei se nasc bolnavi, sunt debili şi uneori chiar infirmi. La fel şi cei ce practică paza, nu se pot împărtăşi doi ani cu Sfintele Taine şi uneori se îmbolnăvesc de nervi, ca o pedeapsă a Dreptului Judecător.

După naştere, părinţii sunt datori să se ocupe mai mult decât orice de educarea şi buna creştere a copiilor. Mai întâi să caute naşi credincioşi copiilor lor. Apoi să-şi ducă regulat copiii la biserică, să-i împărtăşească cu Sfintele Taine în fiecare lună, să-i înveţe de mici rugăciuni şi lucruri bune, să nu-i smintească cu cuvintele şi faptele lor, căci sminteala pe care o fac părinţii copiilor lor este un păcat greu în faţa lui Dumnezeu, cu urmări cumplite în viaţa copiilor. Cei mai mulţi copii ajung răi în viaţă datorită păcatelor pe care le-au deprins în copilărie de la părinţii lor.

De asemenea, copiii trebuie să fie învăţaţi, atât de părinţi şi naşi, cât mai ales de preotul satului, frica de Dumnezeu, dreapta credinţă, omenia, mila, smerenia, ascultarea şi cunoştinţa Sfintei Scripturi. Trebuie să fie deprinşi de mici cu postul, cu rugăciunea regulată, cu spovedania, cu mila faţă de cei lipsiţi şi respectul faţă de toţi oamenii. Rugăciunea, citirea cărţilor bune, ascultarea şi respectul faţă de părinţi, frica de Dumnezeu şi exemplul personal dat de tata şi de mama

sunt cele mai sigure căi şi mijloace de educare creştinească a copiilor.

16. Care sunt principalele datorii ale părinţilor faţă de copii, după Sfânta Scriptură?

Prima datorie a părinţilor faţă de copii este aceea de a-i iubi (Tit 2, 4). Copiii trebuie să fie născuţi din dragoste şi din dorinţa ambilor soţi, iar nu din plăcere, din păcat sau din întâmplare. A doua datorie a părinţilor faţă de copii este de a-i învăţa legea dumnezeiască (Deut. 4, 9-10; 6, 7; 20, 25; Ps. 77, 5-7; Prov. 22, 6; Ef. 6, 4 etc).

Părinţii au datoria de a-i învăţa pe copii dreapta credinţă şi frica de Dumnezeu (Fac. 18, 19; Ps. 33, 11; Prov. 1, 7). Au datoria de a le povesti copiilor lucrurile cele minunate ale lui Dumnezeu din sfintele cărţi (Ieş. 13, 14-15; Isus Navi 4, 6; Ps. 43, 1).

Părinţii mai au datoria de a-i învăţa pe copii ascultarea şi supunerea (Prov. 4, 3-4; I Tim. 3, 4); au datoria de a-i binecuvânta (Fac. 48, 15-16; Evrei 11, 20) de a compătimi pe copiii lor (Ps. 102, 11-13); de a-i îndemna şi mângâia (I Tes. 2, 11); de a-i conduce bine (I Tim. 3, 4, 12); de a-i mustra pe copii (I Regi 2, 23-24); de a-i îndrepta şi pedepsi la nevoie (Prov.13, 22; Matei 7, 9-21; Luca 11, 11-13; II Cor. 12, 14; I Tim. 5, 8).

Părinţii au datoria de a se ruga pentru copiii lor, pentru înţelepciunea, pentru creşterea lor duhovnicească şi pentru mântuirea lor (Fac. 17, 18; IV Regi 29, 19). Au datoria să-i ajute în vreme de ispite (Iov 1, 5) şi în caz de boală (II Regi 12, 16); să fie pildă bună fiilor lor (IV Regi 14, 13; 15, 3) şi să-i înveţe pe copii din tinereţe toate faptele bune şi dragostea creştină după

Sfânta Evanghelie (Prov. 22, 6). Apoi să-i încredințeze unor duhovnici buni.

17. Care sunt datoriile copiilor față de părinții lor, după învățătura Sfintei Scripturi?

Principalele datorii ale copiilor sunt: Să păzească legea lui Dumnezeu (Deut. 30, 2; Prov. 28, 7); să se teamă de Dumnezeu (Deut. 31, 12-13; Ps. 33, 11); să se teamă de părinți și să-i cinstească (Ieș. 20, 12; Lev. 19, 3; Deut. 5, 16; Matei 15, 4; 19, 19; Marcu 7, 10; 10, 19; Luca 18, 20; Ef. 6, 2 etc); să se supună părinților (Prov. 6, 20-21; 7, 1-3; Ef. 6, 1; Col. 3, 20); să asculte învățătura părinților (Prov. 1, 8; 3, 4; 4, 1; 20, 21; 5, 1-2; 6, 20-21 etc); să îngrijească pe părinții lor (Fac. 45, 9-12; 47, 11-13; I Regi 22, 3-4; I Tim. 5, 4 etc); să cinstească pe bătrâni (Lev. 19, 32; Prov. 23, 22; I Petru 5, 5). *Copiii ascultători veselesc inima părinților* (Prov. 10, 1-15, 20; 23, 15, 24-25; 27, 11 etc); copiii ascultători vor fi binecuvântați (Ieș. 20, 12; Deut. 5, 16; Ier. 35, 18-19; Prov. 3, 1-4; Ef. 6, 1-2 etc).

Copiii răi, dimpotrivă, nu ascultă de părinții lor (Rom. 1, 30, 2; II Tim. 3, 2); disprețuiesc pe părinții lor (Prov. 15, 5, 20; Iez. 2, 27); înjură pe părinții lor (Prov. 30, 11); sunt pedepsiți de Dumnezeu pentru părinții lor (Prov. 19, 13); pricinuiesc întristare părinților lor (Prov. 10, 1; 17, 21-25); pradă pe tată, alungă pe mamă (Prov. 19, 26); nu cinstesc pe bătrâni (Isaia 3, 5). Sfânta Scriptură vorbește de amenințări, anateme și pedepse date de Dumnezeu copiilor care își disprețuiesc părinții lor (Deut. 27, 16; Iez. 22, 7, 15).

Aceleași pedepse vin și asupra copiilor care nu se supun părinților (Deut. 21, 18-21); asupra copiilor care râd de părinții lor (Prov. 30, 17); asupra copiilor care

blestemă pe părinți (Ieșire 21, 17; Lev. 20, 9; Prov. 20, 20; Matei 15, 4; Marcu 7, 10); asupra copiilor care bat pe părinții lor (Ieșire 21, 15); asupra copiilor care râd și disprețuiesc pe bătrâni (IV Regi 2, 23-24) și asupra copiilor bețivi și iubitori de plăceri (Deut. 21, 20-21).

Despre toate acestea se vorbește pe larg în *Pravila Bisericească* a Arhimandritului Nicodim Sachelarie, deja citată.

18. Ce ne învață Sfinții Părinți despre suflet? Care este originea sufletului și când se unește cu trupul?

Iată ce ne învață Biserica Ortodoxă: „Plantele și animalele au un duh de viață biologică, necesar vieții lor firești, care nu depășește trebuințele corpului lor, fiind una cu el, căci la creație Domnul numai *a zis și s-au făcut* așa cum sunt ele și astăzi. Omul însă a fost creat trupește cu o pregătire specială (Fac. 1, 26-30) și i s-a creat special *un suflet viu* (Fac. 2, 7), adică nemuritor, având însușiri speciale, *după chipul* lui Dumnezeu, nu după înfățișare, ci după nemurire, ca cel ce avea să se perfecționeze prin exercițiul vieții morale libere, conlucrând întru *asemănarea* cu Dumnezeu, prin respectarea legilor Domnului, întru stăpânirea de sine și conducerea făpturii supuse lui, ca un reprezentant al lui Dumnezeu față de cele pământești și ca un delegat al lumii materiale față de Făcătorul, prin viața sa pământească și trupească, în care sintetizează cele materiale ale pământului. Deci el era și este un microcosmos, adică o lume mică (După *Dogmatica* Sfântului Ioan Damaschin).

Există trei teorii despre suflet:

a. **A preexistenţianismului**, condamnat de Biserică.

b. **A traducianismului** animal, adică teoria prin care se arată că sufletul se transmite în clipa zămislirii de la părinţi la fii, ca şi la animale, după regulile puse odată de Creator. Nici această teorie nu este aprobată de Biserică.

c. **A creaţionismului**, pe care o învaţă Biserica. Adică sufletul fiecărui om este creat de Dumnezeu în clipa zămislirii. Alte explicaţii de amănunt nu s-au dat. Se pare că această învăţătură, în care să intre şi aspectele vieţii de ereditate trupească şi sufletească, ar putea fi expusă astfel: Sufletul fiecărui om este creat de Dumnezeu, nu din nimicul absolut, ca sufletul lui Adam, ci din realitatea părinţilor născători, asemenea cu Eva şi Adam. Aşa se explică mai bine paternitatea dumnezeiască a proprietăţii ei creaţionale, precum şi a colaborării părinţilor pământeşti binecuvântaţi în viaţa şi în urmaşii lor" (După *Pravila Bisericească* de Arhim. Nicolae Sachelarie, ms.).

„Când stăpâneşte în noi raţiunea (sufletul), aceasta chinuieşte în mod necesar trupul care slujeşte (ca instrument) în vederea virtuţii", spune Sfântul Maxim Mărturisitorul (*Filocalia*, vol. III, scolii întrebarea 58).

„Trupul este al sufletului, iar nu sufletul al trupului; căci cel mai mic este al celui mai mare, iar nu cel mai mare al celui mai mic. Deci, fiindcă pentru greşeala dintâi a răsărit în trup legea păcatului, care este plăcerea simţurilor, iar pentru aceasta s-a hotărât moartea trupului prin osteneli şi dureri, rânduită spre desfiinţarea legii păcatului; cel ce ştie că moartea s-a

ivit din pricina păcatului spre desfiinţarea acestuia, se bucură pururea în sufletul său, când vede cum este desfiinţată legea păcatului din trupul său, prin felurite osteneli şi dureri, ca să primească fericita viaţă viitoare în duh; căci ştie că nu poate ajunge la aceea, dacă nu este golită mai înainte din trup, ca dintr-un vas, încă în această viaţă, legea păcatului, susţinută prin afecţiunea voinţei faţă de el" (*Filocalia*, vol. III, ibidem).

Biserica învaţă că omul este alcătuit din trup şi suflet (dihotomism), iar nu din trup, duh şi suflet (trihotomism), cum s-ar crede în aparenţă (I Tes. 5, 23; I Cor. 15, 45; Evrei 4, 12). „În constituţia sa trupească – spune Arhimandritul Nicodim Sachelarie în *Pravila Bisericească* –, omul are, ca şi animalul, trup şi duh de viaţă biologică, suflet senzitiv, dar acestea nu sunt decât o entitate materială identificată cu trupul omenesc. În casa trupului omenesc locuieşte sufletul, care este o a doua entitate de sine stătătoare (Matei 10, 28; Luca 12, 4-6; Marcu 14, 34).

Armonia dintre suflet şi Dumnezeu o garantează armonia între trup şi suflet şi, pe temeiul acestei armonii, se desfăşoară armonia dintre om şi animale, plante şi întreaga natură. În condiţiile de azi ale păcatului, proporţia de armonie fiind fărâmiţată, ea se realizează parţial pe întreaga scară a existenţei, de la nesimţitoarea piatră şi până la vârful scării lui Iacov-Dumnezeu" (Fac. 28, 10-22; Rom. 3, 20-24; Rom. 5, 12-21).

19. În ce constă chipul şi asemănarea lui Dumnezeu din om şi în ce parte anume sunt aşezate?

Sufletul este chipul lui Dumnezeu în om, întrucât are întreită putere, dar o singură fire. Puterile sufletului omenesc sunt acestea trei: simţirea, raţiunea şi voinţa. Cu simţirea, omul se aseamănă lui Dumnezeu-Tatăl; cu raţiunea se aseamănă Fiului; iar cu voinţa se aseamănă Duhului Sfânt. Şi precum în Sfânta Treime, măcar că trei sunt feţele, însă nu sunt trei, ci un singur Dumnezeu, aşa şi sufletul omenesc, măcar că trei sunt puterile lui sufleteşti, însă nu sunt trei suflete, ci un suflet.

Deosebirea între chipul şi asemănarea lui Dumnezeu din sufletul omenesc, după Sfinţii Vasile cel Mare (*Hexaimeron*, Cuvântul 10), Ioan Gură de Aur, Fericitul Ieronim şi alţii constă în aceea, că chipul lui Dumnezeu se primeşte de către suflet în vremea zămislirii sale, iar asemănarea lui Dumnezeu din suflet se săvârşeşte la Sfântul Botez.

Deci, chipul lui Dumnezeu este în raţiune, în voinţă şi simţire, iar asemănarea lui Dumnezeu este în silinţa omului spre desăvârşire prin lucrarea faptelor bune şi împreună lucrarea harului dumnezeiesc. Despre aceasta iată ce spune Sfântul Vasile cel Mare: „Să facem om, zice Dumnezeu, după chipul şi asemănarea Noastră. Pe una, adică chipul, prin zidirea lui Dumnezeu o avem; iar pe alta, asemănarea, prin bunăvoirea noastră o îndreptăm".

Iar Sfântul Dimitrie al Rostovului zice: „Mie mi-a lăsat Dumnezeu ca să fiu după asemănarea dumnezeiască. Astfel, după chip sunt cuvântător, iar după asemănare sunt creştin... Deci să ştim că chipul lui Dumnezeu este şi în sufletul omului necredincios, iar asemănarea numai în creştinul cel îmbunătăţit. Şi când

ar greşi de moarte creştinul, atunci numai de asemănarea lui Dumnezeu se lipseşte, iar nu şi de chip. Şi măcar şi în munca veşnică de s-ar osândi omul, chipul lui Dumnezeu este acelaşi într-însul în veci, iar asemănarea a fi nu poate" (Cuvânt al Sfântului Dimitrie al Rostovului, în *Hronograf*, ed. Mănăstirea Neamţ, 1837).

20. De ce avortul este considerat ucidere şi este combătut cu atâta tărie de Sfânta Biserică?

Prin avort se înţelege uciderea pruncilor în pântece prin tot felul de mijloace. Deoarece fătul are suflet viu, creat de Dumnezeu chiar în clipa zămislirii, pentru aceea avortul este combătut de Biserică şi de Sfinţii Părinţi cu atâta tărie; pentru că se ucide viaţa, se pierde sufletul – atât al celui ucis, cât şi a celui care săvârşeşte uciderea – şi se calcă porunca lui Dumnezeu, Care zice: *Creşteţi şi vă înmulţiţi* (Fac. 1, 28). Se calcă şi porunca a V-a din Decalog, care zice: *Să nu ucizi* (Ieş. 20, 13).

Prin avort se ameninţă viaţa de pe pământ, se calcă porunca creaţiei dată de Dumnezeu în rai, se atentează la viaţa celor mai nevinovate fiinţe omeneşti, care sunt copiii, se destramă familia, se îmbolnăveşte societatea întreagă şi se aduc peste cei vinovaţi cumplite pedepse dumnezeieşti, atât în viaţă, cât şi după moarte. Apoi, sufletele copiilor avortaţi, nefiind botezaţi, nu pot intra în împărăţia lui Dumnezeu, ci aşteaptă ziua cea înfricoşată a Judecăţii, când singuri vor acuza pe părinţii care i-au ucis în faţa Dreptului Judecător Iisus Hristos.

Iată pentru ce avortul este crimă, adică ucidere de om şi trebuie combătut cu toată tăria de Biserică şi de păstorii ei.

21. Ce canon rânduiesc Sfinţii Părinţi pentru femeile care fac avort sau îndeamnă şi ajută pe altele să facă acest cumplit păcat?

Femeile care îşi avortează copiii, indiferent prin ce mijloace, se numesc ucigaşe de copii, iar nu mame, şi primesc pedepse grele încă din viaţa aceasta. Iată ce spun şi canoanele Sfinţilor Părinţi în legătură cu păcatul uciderii de prunci: „Femeile care păcătuiesc şi îşi omoară fătul în pântece, forţându-se să facă ucideri, să fie oprite, după hotărârea dată mai înainte, ca să se împărtăşească până la ieşirea din viaţă. Dar procedând cu iubire de oameni, după cum am aflat, hotărâm ca să fie oprite vreme de zece ani după treptele canonisirilor hotărâte" (Ancira, 21).

„Femeile care dau buruieni otrăvitoare şi pierzătoare, precum şi cele ce primesc otrăvurile omorâtoare de prunci, să se supună canonului de 20 de ani al ucigaşului" (Sin. VI Ecumenic, 91; Sfântul Vasile cel Mare, 56). „Femeia care bea ierburi ca să-şi piardă rodul trupului şi să nu nască coconi, aceea să aibă pocanie cinci ani şi mătănii câte trei sute pe zi. Iar de va face şi bărbatul aşa, mai rău este. Nici Biserica să nu-i primească prescura lui, nici prinosul lui, de nu se va pocăi" (*Pravila Bisericească*, Govora, 20).

„Femeia de va zămisli şi va bea ceva ca să se lepede începerea dintr-însa, să se pocăiască opt ani şi mătănii 367 zilnic; iar de i se va întâmpla ei a muri să nu se îngroape în cimitir" (Ibidem, 115; *Îndreptarea Legii* cap. 364). „Femeia care a pierdut pruncul fără voie, un an se canoniseşte" (Sfântul Ioan Postnicul, can. 22). „Femeia care a născut pe cale şi nu a purtat grijă de prunc, să fie supusă vinovăţiei ucigaşului" (Sfântul Vasile, 33).

22. Unde se află sufletele copiilor avortaţi şi care va fi soarta lor la judecata de apoi?

Copiii care mor nebotezaţi, din motive independente de voinţa părinţilor sau a preoţilor, se pot considera părtaşi la botezul dorinţei, ca şi drepţii Vechiului Testament, sau prin analogie cu vindecările făcute de Iisus Hristos la rugăciunile părinţilor sau ale prietenilor. Căci Dumnezeu nu pedepseşte pe cel nevinovat, ci dimpotrivă, căci El a creat pe om spre fericire. Totuşi, părinţii copiilor se vor spovedi şi li se va rândui canon potrivit cu grija sau cu nepăsarea lor. Adică să boteze sau să crească un copil sărac, să viziteze un loc sfânt, să facă milostenie, să facă metanii, să ţină post etc. Iată ce spune Sfântul Chiril al Ierusalimului în Cateheza a III-a, cap. 10:

„Dacă cineva nu primeşte botezul, nu se mântuieşte, afară numai de mucenici care primesc Împărăţia şi fără de apă (botez). Mântuitorul, când a mântuit lumea prin Cruce şi când I s-a împuns coasta, a slobozit sânge şi apă, ca să se boteze cu sângele Lui cei care se botează în timpul persecuţiilor. Mântuitorul numeşte mucenicia botez, căci zice: *Puteţi să beţi paharul pe care îl beau Eu şi să vă botezaţi cu botezul cu care Mă botez Eu?"* (Marcu 10, 38). „Mucenicii şi-au făcut mărturisirea de credinţă, făcându-se privelişte lumii, îngerilor şi oamenilor" (I Cor. 4, 14).

Sinodul VI Ecumenic, în canonul 83, spune: „Cei morţi nu pot fi botezaţi, după cum nu pot fi nici împărtăşiţi". Deci, copiii avortaţi, născuţi fără de

vreme, pierduţi fără voie, sau care mor îndată la naştere, fără a primi botezul, nu pot fi botezaţi nicidecum după moarte, pentru că nu mai sunt vii. Nu pot fi pomeniţi nici la biserică, pentru că nu sunt botezaţi şi nu au nume. Ei nu sunt membrii Bisericii lui Hristos. Pentru cei ucişi de părinţi cu voia lor, întreaga răspundere rămâne asupra părinţilor.

În *Pravila Bisericească* a Arhimandritului Nicodim Sachelarie, cap. 232, citim următoarele despre acest lucru: „Pentru copiii avortaţi şi cei care mor nebotezaţi nu se află nicăieri învăţătură (nici în Sfânta Scriptură, nici la Sfinţii Părinţi), fiindcă viaţa oamenilor, atât a celor maturi, cât şi a copiilor necreştini, este în mâna Făcătorului lor, Care nu poate fi obligat să descopere toată iconomia providenţei Sale muritorilor, dornici să cunoască şi ceea ce nu le este de folos. Chemarea glasului Său răsună mereu în lume şi cei ce aud, au datoria să răspundă, numai în măsura de ei înţeleasă şi pentru ei dată. De bună seamă că Dumnezeu nu pedepseşte pe cei ce nu-i cunosc legile, mai ales pe copiii care mor nebotezaţi. Ba, dimpotrivă, El a creat pe om spre fericire şi, deci, copiii care n-au putut folosi libera lor voinţă şi putere, în virtutea scopului pentru care omul a fost creat, El îi fericeşte pentru existenţa lor, aşa cum şi ei Îl laudă pentru aceeaşi existenţă nevinovată şi frumoasă creaţiune naturală. Astfel, ei sunt rânduiţi la fericirea naturală a existenţei, dar nu la cea a răsplătirii după merite, întrucât nu au fapte virtuoase.

Fericirea naturală o dă Dumnezeu direct şi necesar, fără a mai fi nevoie de efortul omului, nici nu mai este nevoie a se vorbi de ea între oameni, ci, revelaţia ne

arată numai pe acea fericire la care şi omul contribuie" (II Cor. 12, 4; Apoc. 21, 22).

Pravila lui Matei Basarab, în capitolul 153, spune despre copiii nebotezaţi: „Iar câţi coconi ai creştinilor mor nebotezaţi, aşijderea şi ai păgânilor, aceia nu merg nici în împărăţia cerurilor, nici în muncă, ci numai la un loc luminos". „Iar când se botează, se deschid cerurile pe care le închisese Adam pentru neascultare şi au fost tot închise, până când a venit Domnul nostru Iisus Hristos şi a dat darul Sfântului Botez în lume" (Ibidem, 154).

23. Cum se poate combate acest cumplit păcat al uciderii de fii, care bântuie astăzi în toată lumea?

Cred că această datorie, de a învăţa pe oameni să nu-şi ucidă copiii, este mai mult a preoţilor şi a păstorilor de suflete. Ei trebuie să arate credincioşilor, cu dovezi din Sfânta Scriptură, din învăţăturile Sfinţilor Părinţi şi din dumnezeieştile Canoane, cât de greu este păcatul uciderii şi cât de mare pedeapsă primeşte ucigaşul de la Dumnezeu.

Adam şi Eva, după ce au fost scoşi din raiul pământesc pentru păcatul neascultării de Dumnezeu, s-au însoţit şi născând Eva primul copil, anume Cain, a zis lui Adam: *Am dobândit om prin ajutorul lui Dumnezeu* (Fac. 4, 1). Deci, naşterea de prunci, de orice gen, se face *prin ajutorul lui Dumnezeu*, fie că este bun creştin, fie că este păgân, şi fiecare nou-născut are în sine, afară de trupul pământesc, şi scânteia dumnezeirii, adică sufletul nemuritor. Căci spune Sfânta Scriptură: *Domnul Dumnezeu a făcut om din ţărâna pământului şi a suflat în faţa lui suflare de*

viaţă şi s-a făcut omul suflet viu (Fac. 2, 7). Suflet viu, adică nemuritor.

Astfel, la zămislirea fiecărui prunc în pântecele maicii sale, Dumnezeu pune încă de la început suflet nemuritor în fiecare om. De aceea şi proorocul David, insuflat de Duhul Sfânt, zice: *Că Tu ai zidit rărunchii mei, sprijinitu-m-ai din pântecele maicii mele... Minunate-s lucrurile Tale, Doamne şi sufletul meu le cunoaşte foarte...* (Ps. 138, 13-16). Sufletul pruncului se zămisleşte în pântecele maicii sale numai prin lucrarea Domnului şi chiar şi zilele lui îi sunt socotite de Dumnezeu cât să trăiască pe pământ, încă înainte de a se zămisli.

Deci, să înţeleagă femeile care îşi ucid copiii, că sunt ucigaşe ale zidirii lui Dumnezeu şi vinovate de gheena focului. Căci dacă numai a urî pe cineva se socoteşte ucidere de oameni, după cuvântul lui Hristos, Care zice: *Cel ce urăşte pe fratele său, ucigaş de oameni este* (I Ioan 3, 15) – şi *orice ucigaş de oameni nu are viaţă veşnică* –, oare ce urgie a lui Dumnezeu va ajunge pe acea mamă care-şi ucide propriul său copil, chiar de ar fi el zămislit, prin puterea lui Dumnezeu, numai de o clipă?

Deci, să ştie orice femeie care şi-a ucis copiii, ori în ce chip, că nu va scăpa de pedeapsa lui Dumnezeu. Să nu spună că era zămislit numai de o zi sau de un ceas, că Dumnezeu nu caută la timp, ci la intenţia gândului. Dacă cineva ar semăna în ţarina sa grâu, porumb sau altceva şi altul, venind, ar distruge semănătura sa, apoi nu l-ar da în judecată şi nu i-ar cere despăgubire? Dar Dumnezeu va lăsa nepedepsiţi pe cei ce distrug sămânţa şi ţarina unde se zămislesc

prunci? Să-şi aducă aminte femeile ucigaşe de copii, de Cain, care a făcut o singură ucidere şi s-a pedepsit încă din viaţă cu şapte feluri de pedepse. Întâi a fost blestemat de Dumnezeu să trăiască pe pământ. A doua pedeapsă, să lucreze pământul. A treia, că nu-i dădea lui pământul tăria şi roadele sale. A patra pedeapsă i-a fost suspinarea. A cincea, tremurarea. A şasea, să fie el depărtat de la faţa lui Dumnezeu. A şaptea pedeapsă a lui Cain, era semnul ce i l-a pus Dumnezeu ca să nu-l ucidă nimeni din cei ce îl vor afla pe el (Fac. 4, 9-14).

Deci, cum vor scăpa de pedepsele vremelnice şi veşnice acela mame care îşi ucid copiii lor? Care dintre fiarele pământului şi-au ucis cândva puii lor? Şi cum se va arăta înaintea lui Dumnezeu femeia ucigaşă de prunci, fiind mai rea decât toate fiarele pământului? Aceleaşi pedepse vor primi şi acei soţi care se păzesc prin diferite mijloace de a nu naşte copii, deoarece intenţia lor este aceeaşi, de a omorî pruncii şi de a opri zămislirea zidirii lui Dumnezeu.

24. Sfânta Biserică ar putea accepta o reglementare a naşterilor din motive sociale ca: foamete, boli, lipsă etc.?

Biserica lui Hristos nu poate niciodată aproba uciderea de prunci (avortul, paza etc.) pentru nici un motiv. Mântuitorul ne-a spus că sufletul omului este mai scump decât orice pe lume (Matei 16, 26; Marcu 8, 36-37). Apoi, cum să aprobe Biserica în vreun fel pierzarea sufletelor omeneşti? Cine ar putea răscumpăra atâtea suflete care se pierd prin ucidere, necreştinate şi neluminate prin Sfântul Botez, singurul care poate ierta păcatul strămoşesc şi cele personale?

Cum ar putea aproba vreo Biserică creştină să se omoare sufletele copiilor, mai ales neavând Sfântul Botez? Căci ştim că tot omul *este zămislit în păcate* şi numai prin Botez se uneşte cu Hristos şi devine fiu al Bisericii (Ps. 50, 5; 57, 3; Iov 15, 14; 25, 4; Isaia 4, 8; Ioan 3, 6) Deci, cine va avea îndrăzneală din cei ce conduc Biserica lui Hristos, să aprobe oarecare pogorământ femeilor creştine pentru uciderea pruncilor? Cine ar îngădui această fărădelege, să aprobe uciderea pruncilor, fiind sub păcatul strămoşesc şi fără lumina Sfântului Botez?

Eu cred că această fărădelege nu va aproba-o Biserica lui Hristos niciodată, aducându-şi aminte de cuvintele Domnului Care zice: *Ce va da omul în schimb pentru sufletul său?* (Matei 16, 26).

Dumnezeu este Tatăl sufletelor noastre (Num. 27, 16; Evrei 12, 9; Matei 6, 9). Apoi, cine va îndrăzni să dea voie a se pierde un suflet care este creat de Tatăl nostru cel din ceruri? El a creat sufletul nostru şi l-a înzestrat cu nemurire. Deci cum ar fi posibil să aprobe Biserica lui Dumnezeu să se omoare sufletele cele înzestrate cu nemurire de Creatorul lor, neavând dumnezeiescul Botez, care este semnul curăţirii păcatelor şi al renaşterii prin apă şi Duh? (Ioan 3, 3-5; Rom. 6, 3; Ef. 5, 26; Tit 3, 5).

Sau care din feţele bisericeşti va îndrăzni să aprobe în vreun fel uciderea pruncilor din motive sociale? Oare nu ne spune nouă Mântuitorul: *Nu vă îngrijiţi pentru viaţa voastră ce veţi mânca, nici pentru trupul vostru cu ce vă veţi îmbrăca. Au nu este viaţa mai mare decât hrana şi trupul decât îmbrăcămintea? Priviţi la păsările cerului, că nu seamănă, nici nu*

seceră, nici nu adună în hambare şi Tatăl vostru cel ceresc le hrăneşte pe ele. Oare nu sunteţi voi mai de preţ decât ele? Şi cine din voi, grijindu-se, poate să adauge staturii sale un cot?

Luaţi seama la crinii câmpului cum cresc; nu se ostenesc, nici nu torc; şi vă spun vouă că nici Solomon în toată mărirea lui nu s-a îmbrăcat ca unul din aceştia. Iar dacă pe iarba câmpului, care astăzi este şi mâine se aruncă în cuptor, Dumnezeu aşa o îmbracă, oare nu cu mult mai mult pe voi, puţin credincioşilor? Deci nu purtaţi grijă, zicând: ce vom mânca, ce vom bea sau cu ce ne vom îmbrăca? Că toate acestea păgânii le caută (Matei 6, 25-31).

Iar dacă şi de boli se tem femeile care nasc, spre a nu se îmbolnăvi, atunci să ducă viaţă de înfrânare, de curăţie şi de post; căci, după mărturia Sfântului Vasile cel Mare, cele mai multe boli vin asupra omului din cauza neînfrânării şi a necumpătării de la cele vătămătoare.

Auzi ce zice el: „Nu pricinui trupului boală şi slăbiciune, că nu-mi spui mie pricinile, ci Celui ce le ştie. Spune-mi, a posti nu poţi? Dar a te sătura în toată viaţa şi a-ţi sfărâma trupul cu greutatea bucatelor, poţi? Au nu ştii că postul este maica sănătăţii?" (*Hexaimeron*, Cuvântul 1). Şi iarăşi adaugă Sfântul Vasile: „N-a fost în rai vin, nici junghiere de dobitoace". După potop însă a zis Dumnezeu omului: *Mâncaţi toate ca pe nişte verdeţuri de iarbă* (Fac. 9, 3).

Apoi, arătând vechimea postului, zice Sfântul Vasile: „Vino, călătoreşte prin istorie şi cearcă începutul postului, că este de o vârstă cu omenirea. Tot

lucrul care întrece cu vechimea este vrednic de cinstit. Cucerniceşte-te dar, omule, de căruntețile postului, că postul în rai s-a legiuit. Cea dintâi poruncă pe care a luat-o Adam a fost aceea, ca *din pomul cunoştinţei binelui şi răului să nu mâncaţi"* (Fac. 2, 17). Şi iarăşi zice: „Fiindcă nu am postit, am căzut din rai. Să postim dar, ca la el să ne întoarcem". Şi iarăşi: „Cărora le-au căzut oasele în pustie? Au nu acelora ce căutau mâncare de carne?" Şi în alt loc zice: „Bucatele cele grase şi bucatele cele multe, neputând a le mistui stomacul, multe boli au adus în lume; iar postului şi înfrânării pururea îi urmează sănătatea". Şi iarăşi: „Evreii, până când se îndestulau cu mană şi cu apa cea din piatră, pe egipteni îi biruiau, prin mare călătoreau şi nu erau în seminţiile lor bolnavi (Ieş. 16, 3; Ps. 104, 36). Iar după ce şi-au adus aminte de căldările cele cu cărnuri şi s-au întors cu poftele la Egipt, au căzut din pământul făgăduinţei" (*Hexaimeron*, Cuvântul 1, Despre Post).

Am adus aici puţine mărturii pentru cei ce pricinuiesc motive de boli şi pentru aceasta li se pare că ar avea dreptul să îngăduiască cuiva să piardă şi să omoare pruncii, punând pricină boala. Boala, însă, o trimite Dumnezeu ca o pedeapsă pentru păcate (Num. 11, 33; Lev. 26, 16; Deut. 28, 15; 22, 59; II Regi 7, 14; Iov 33, 19-23; Ps. 105, 17-18; I Cor. 11, 30 etc).

Deci dacă vreo femeie este bolnavă, nu la ucidere de prunci să-şi găsească scăpare de pedeapsa lui Dumnezeu. Ci, să se roage lui Dumnezeu cu umilinţă, cu post şi cu durere în inimă, căci la El este puterea şi îndurarea de vindecare a celor bolnavi. Rugăciunea,

postul şi înfrânarea întru curăţie a celor căsătoriţi şi bolnavi, acestea sunt leacul lor, iar nu uciderea de prunci nevinovaţi.

25. Care sunt urmările cele mai mari ale avortului asupra trupului şi sufletului?

Femeile care fac avort se îmbolnăvesc deseori de boli grele, nevindecabile, îmbătrânesc înainte de vreme, suferă mai ales de nervi, nasc copii bolnavi şi infirmi, nu se înţeleg cu bărbaţii lor, au mustrare de conştiinţă până la moarte, nu se pot împărtăşi cu Sfintele Taine, după Canoane, până la moarte, sau cel puţin timp de zece ani, dacă se pocăiesc şi primesc canonul rânduit de duhovnicii lor. Iar dacă nu, le aşteaptă canonul cel veşnic în muncile iadului, de care să ne ferească pe toţi Bunul nostru Mântuitor.

26. Ce trebuie să facă o mamă însărcinată, dacă soţul o sileşte la avort? Dar dacă este greu bolnavă şi are mulţi copii?

Sfântul Apostol Pavel zice aşa: *Femei, supuneţi-vă bărbaţilor voştri, precum se cuvine, întru Domnul* (Col. 3, 18). Aici trebuie să înţelegem că nu întru toate se cuvine femeii să se supună bărbatului, ci numai la cele ce se cuvin în Domnul. Poate bărbatul să o îndemne şi la lucruri fără de lege, la furat, la beţie, la ură, la ceartă, la desfrânare, la ucidere, la secte, la necredinţă etc. La acestea nu se cuvine a se supune bărbatului, măcar şi moarte de ar răbda de la el. Că nu se cade a iubi şi asculta pe bărbat mai mult decât legea lui Dumnezeu.

Iată ce zice Sfântul Nicodim Aghioritul la cuvintele de mai sus ale marelui Apostol Pavel: „O,

cititorule, cum a zis Pavel să se supună femeile bărbaţilor lor? *Cum se cuvine, întru Domnul!* Adică la cele ce se cuvine şi sunt legiuite şi la cele după Dumnezeu. Căci de ar cere bărbaţii să-i asculte femeile lor la cele necuvioase şi nelegiuite, la lucruri afară de fire şi la necredinţă sau la călcarea poruncilor lui Dumnezeu, întru acestea, zic, nicidecum să nu se supună femeile şi să facă voia lor cea rea. Pentru că atunci, împreună cu bărbaţii lor, se vor osândi în munca iadului" (Subînsemnare la *Tâlcuirea Epistolei către Coloseni*, de Fericitul Teofilact al Bulgariei, Bucureşti, 1904).

Deci rămâne clar că femeia nu trebuie în nici un caz să se supună bărbatului ei, când acela o îndeamnă sau o sileşte la avort, adică la ucidere de prunci. Iar dacă femeia este bolnavă şi din acest motiv vrea să-şi piardă copiii, niciodată o pricină ca aceasta nu o va scăpa pe ea de osânda cea veşnică, de-şi va ucide pruncii ei. Dimpotrivă, femeia creştină şi credincioasă, mai înainte de naştere este datoare să se spovedească la duhovnicul ei, să se împărtăşească cu Trupul şi Sângele lui Hristos, chiar dacă are vreun canon de făcut şi, astfel, să se pregătească de moarte. Tocmai de aceea Sfânta Biserică dă voie femeilor înainte de naştere să se împărtăşească, chiar de ar fi oprite pe mulţi ani, căci Biserica lui Hristos are în vedere durerile naşterii şi primejdiile morţii pentru mamele care nasc.

O adevărată mamă creştină trebuie să fie gata întotdeauna de jertfă totală la naştere, adică de moarte. Prin durerile naşterii, femeia câştigă mântuirea

sufletului ei, după cuvântul Sfântului Pavel, care zice: *Dar se va mântui* (femeia) *prin naştere de fii, dacă stăruie cu deplină înţelepciune, în credinţă, în iubire şi în sfinţenie* (I Tim. 2, 15). Durerile naşterii s-au dat de Dumnezeu femeii, ca un canon pentru greşeala ei cea dintâi, după cuvântul Domnului, Care zice: *Înmulţind, voi înmulţi necazurile tale şi suspinul tău, în dureri vei naşte fii şi spre bărbatul tău va fi întoarcerea ta şi el te va stăpâni* (Fac. 3, 16).

Aşadar, să înţeleagă femeile cele înţelepte şi credincioase şi să primească canonul cel dat lor de Preabunul Dumnezeu cu toată bucuria şi mulţumirea, că este spre iertarea păcatelor şi spre mântuirea sufletelor lor. Iar dacă vreuna din ele va muri în chinurile naşterii, pe altarul jertfei, şi va avea dreaptă credinţă, aceea se va mântui, cum spune Sfântul Pavel, şi cu mucenicii se va socoti. Căci Biserica lui Hristos nu acceptă nici un motiv pentru uciderea de copii, adică, sărăcie, primejdie, copii mulţi, bărbaţi răi etc. Toţi creştinii sunt datori să se jertfească până la moarte, acolo unde i-a rânduit Dumnezeu să trăiască.

27. Ce ne spuneţi despre înfrânare, în general?

Înfrânarea statornică este temelia moralei creştine; dar nu orice înfrânare, ci numai aceea închinată Domnului şi împlinită cu înţelepciune, după dreptatea legii lui Dumnezeu. Toată făptura este bună şi vrednică să fie folosită de om. Dar nu toţi oamenii sunt făcuţi pentru toate lucrurile din lume. *Toate îmi sunt slobode, dar nu toate îmi sunt de folos* (I Cor. 10, 23). De aceea, creştinul care se foloseşte de lumea aceasta trebuie să fie ca şi cum nu s-ar folosi de ea, *căci chipul lumii*

acesteia trece (I Cor. 7, 31; I Tim. 4, 4; Tit 1, 15). Îndeosebi clericii, ca și apostolii de odinioară, trebuie să fie tuturor pildă de înfrânare (Sin. VI Ecumenic 12, 13, 18, 30), spre slava lui Dumnezeu, spre folosul aproapelui și spre mântuirea lor (Fapte 20, 34-35; I Cor. 9, 12 și 27; Tit 1, 7; 2, 6; I Petru 1, 6 și 13).

Bătrânii și bolnavii, care și-au istovit trupul cu înfrânarea în tinerețe, pot să-și ușureze întreținerea cu hrană mai bună, fiindcă înfrânarea recomandată de Biserică nu omoară oameni, ci păcate. Deci, acolo unde păcatul a slăbit și înfrânarea se îndulcește, că hrana bună se socotește ca doctorie folosită în numele Domnului (Rom. 16, 3-6).

Cei scrupuloși și neînțelegători în iconomia înfrânării, trebuie să se supună sfaturilor duhovnicilor. Cei hrăniți cu duhul slavei deșarte care nu ascultă și astfel se istovesc cu postul spre a lor pagubă trupească și sufletească, trebuie să știe că singuri se omoară pe ei înșiși și vor da seamă înaintea Domnului că nu au mers pe calea cea împărătească a Sfintei Biserici, fiind neascultători (Tit 1, 16; Rom. 14, 14). Înfrânarea trebuie respectată, atât de clerici și monahi, cât și de mireni, respectându-se învățăturile Sfinților Părinți, tradiția Bisericii și sfaturile duhovnicului.

28. Care este rânduiala de înfrânare (curăție) și trăire conjugală a soților?

Biserica nu a fixat soților un program de conviețuire, căci nu poate intra în amănuntele zilnice. Ci, a lăsat totul la știința lor și la posibilitatea de a se iconomisi unul pe altul, potrivit cu natura, cu mijloacele și cu idealul fiecăruia. În general, soții au

datoria de a se ajuta unul pe altul, atât la bine cât și la necaz, și mai ales la boală și în greutățile vieții în general. Credincioșia unuia față de altul trebuie să fie sfântă; copiii să fie bine crescuți, gospodăria bine chibzuită și demnitatea morală și socială cu grijă păstrată, cum zice și Sfântul Apostol Pavel: *Căsătoria să fie cinstită întru toate și patul nespurcat, iar pe desfrânați și pe preadesfrânați îi va judeca Dumnezeu* (Evrei 13, 4).

Un Părinte bisericesc zice: „Cei ce sunt legați prin căsătorie, trebuie să-și fie lor judecători, fiindcă au auzit pe Pavel care scrie că este lucru cuviincios a se depărta unul de altul pentru un timp, prin consimțământ, pentru ca să stăruiască în rugăciune și apoi iar să se apropie" (I Cor. 7, 4; Sfântul Dionisie, 3).

Celor căsătoriți legal le zice același Sfânt Apostol: *Să nu vă lipsiți unul de altul decât numai prin înțelegere, pe un anumit timp, ca să vă îndeletniciți cu rugăciunea și apoi iar să vă împreunați ca să nu vă ispitească pe voi satana pentru neînfrânarea voastră. Și aceasta o zic după sfat, iar nu din poruncă* (I Cor. 7, 5-6). **„Însă este de trebuință a se feri de împreunare sâmbăta și Duminica și în zilele de post, pentru că în aceste zile se aduce Domnului jertfa cea duhovnicească"** (Timotei, canonul 13). „Nu s-a oprit bărbatul și femeia de la împreunare trupească, decât numai când vor a se pregăti pentru rugăciune și Sfânta Împărtășanie" (Pravila Mare, 170).

Sfântul Simeon al Tesalonicului învață pe cei căsătoriți: „Trebuie să știm că cei ce se însoțesc prin nuntă s-au legat de la Dumnezeu și sunt curați cu

chemarea Celui curat. Deci, trebuie să păzească unul faţă de altul nunta neîntinată şi să vieţuiască în pace şi evlavie. Cei ce s-au unit de la Dumnezeu cu cinste, curăţie şi dragoste, să păzească însoţirea într-un cuget, cu pace, ca un mare dar, pentru că vor răspunde înaintea Domnului, alături de celelalte îndatoriri dumnezeieşti, îngrijindu-se nu numai de trup, ci şi de sufletul lor. Căci numai aşa Dumnezeu va fi cu ei. Să-şi crească copiii cu frică de Dumnezeu (Ef. 6, 4), să facă milostenie şi să se mântuiască" (Sf. Simeon Tesaloniceanul, op. cit., cap. 262).

Pravila Mare a lui Matei Basarab, cap. 170, spune următoarele despre curăţenia trupească a celor doi soţi: „Bărbatul şi femeia să nu se afle în pofta trupului, nici sâmbăta, nici Duminica, că în aceste zile mai mult se face dumnezeiasca Liturghie. Însă sâmbăta pentru sufletele celor morţi, iar Duminica pentru Învierea Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Însă aceasta să fie cu înţelegerea amândurora, adică să fie cu voia bărbatului şi a femeii".

Iar Molitfelnicul mare, numit *Trebnic*, pagina 519, spune despre înfrânarea trupească a soţilor: „În cele patru posturi, precum şi miercurea şi vinerea este bine ca soţii să se înfrâneze de la împreunarea trupească, ca semn că iubim pe Dumnezeu".

Aşadar, zilele de înfrânare trupească ale soţilor sunt cele patru posturi, miercurea, vinerea, sâmbăta, Duminica şi toate zilele de post şi sărbătorile de peste an. Soţii trebuie să aibă două zile de curăţie înainte de a merge sărbătoarea la biserică, iar când vor să se împărtăşească, în afară de cele patru posturi, să ţină cel

puţin o săptămână de curăţie înainte de a primi Preacuratele Taine şi trei zile după Sfânta Împărtăşanie.

29. Cum trebuie combătut păcatul cel urât al desfrânării din rândul credincioşilor noştri?

Preoţii, păstorii de suflete şi Biserica, în general, trebuie să facă permanent efort de a îngrădi, micşora şi stârpi acest preaurât şi blestemat păcat al desfrâului, de orice fel ar fi el, care stăpâneşte atât de mult lumea de astăzi, care macină sănătatea trupului, dezbină familia, îmbolnăveşte copiii, sminteşte pe cei din jur, mânie atât de mult pe Dumnezeu, desparte pe creştini de Preacuratele Taine şi aruncă cele mai multe suflete ale credincioşilor în focul gheenei.

În predicile lor şi în scaunul de spovedanie preoţii să spună adesea celor vinovaţi, cât de cumplit a pedepsit Dumnezeu pe desfrânaţi şi preadesfrânaţi (adulteri), pe sodomiteni, pe gomoreni şi pe cei ce urmează păcatul lui Onan. Să le amintească credincioşilor că Însuşi Dumnezeu a oprit preacurvia în cele zece porunci, zicând: *Să nu preacurveşti* (Deut. 20, 14). Şi iarăşi zice: *Cu femeia aproapelui tău să nu te culci, ca să-ţi verşi sământa şi să te spurci cu ea* (Lev. 18, 20).

Iar despre păcatul cel preaurât al sodomiţilor, spune Dumnezeu: *Cu nici un dobitoc să nu te culci, ca să-ţi verşi sămânţa şi să te spurci cu el; nici femeia să nu stea la dobitoc, ca să se întineze cu el; aceasta-i urâciune. Să nu te culci cu bărbat, ca cu femeie, că aceasta spurcăciune este...*

Să nu vă întinaţi cu nimic din acestea, că, cu toate acestea s-au întinat păgânii, pe care Eu îi izgonesc dinaintea feţei voastre. Că s-au întinat şi am privit la nelegiuirile lor şi a lepădat pământul pe cei ce trăiau pe el. Iar voi să păziţi poruncile Mele şi toate legile Mele şi să nu faceţi toate ticăloşiile acestea. Ca nu cumva să vă lepede şi pe voi pământul, când îl veţi întina, cum a aruncat el de la sine pe popoarele care au fost înainte de voi. Că tot cel ce va face ticăloşiile acestea, sufletul care va face aceasta se va stârpi din poporul său (Lev. 18, 22-30).

Să le aducă aminte preotul celor vinovaţi şi cuvintele Sfântului Apostol Pavel, care zice: *Pe desfrânaţi şi pe preadesfrânaţi* (adulteri) *îi va judeca Dumnezeu* (Col. 3, 5-6). Şi iarăşi: ***Nu vă înşelaţi, nici curvarii, nici slujitorii de idoli, nici preacurvarii, nici malahienii, nici sodomiţii, nici furii, nici lacomii, nici beţivii, nici batjocoritorii, nici răpitorii nu vor moşteni împărăţia lui Dumnezeu*** (I Cor. 6, 9-10). *Fugiţi de curvie, că tot păcatul pe care îl face omul, afară de trup este, iar cel ce curveşte, în trupul său păcătuieşte.* ***Au nu ştiţi că trupul vostru este lăcaş al Duhului Sfânt care locuieşte în voi?*** (Ibidem 6, 18-19). Pe lângă acestea să le amintească preotul şi învăţăturile Sfinţilor Părinţi, precum şi asprimea Sfintelor Canoane care pedepsesc aşa de aspru pe vinovaţi şi-i opresc vreme îndelungată de la Sfânta Împărtăşanie.

Astfel, Sfântul Grigorie de Nyssa opreşte pe cel desfrânat 9 ani de la Sfânta Împărtăşanie (canonul 4), iar Sfântul Vasile cel Mare, 7 ani (Canonul 59). Pe preacurvar (adulter) îl opreşte Sfântul Grigorie de Nyssa 18 ani de la cele sfinte, iar Sfântul Vasile 15 ani.

Toate acestea de le va arăta preotul credincioşilor săi, precum şi celelalte cumplite urmări care îi ajung pe cei desfrânaţi, atât în viaţa aceasta, cât şi în viaţa veşnică, cred că pe mulţi îi va izbăvi de o patimă înfricoşată ca aceasta.

30. Cum trebuie combătută patima beţiei din sânul credincioşilor şi care sunt urmările cele mai grave ale acestui greu păcat?

Cred că cele mai bune măsuri de combatere a beţiei din sânul credincioşilor, ar fi să li se arate ce ne învaţă Dumnezeu în Sfânta Scriptură despre păcatul beţiei şi urmările ei. Să li se spună ce ne învaţă Sfinţii Părinţi şi dumnezeieştile Canoane despre această dobitocească patimă şi care sunt pedepsele cele vremelnice şi veşnice care îi aşteaptă pe cei beţivi. De exemplu, să li se spună cuvântul Sfântului Pavel, că *beţivii nu vor moşteni împărăţia lui Dumnezeu* (I Cor. 6, 10; Gal. 5, 21). Să li se arate că atât Legea Veche opreşte pe om de la beţie (Lev. 10, 9), cât şi cea Nouă (I Tim. 5, 3-8; Tit 1, 7).

Să le spună că beţia este oprită (Luca 21, 34; Rom. 13, 13; Ef. 5, 5, 18; I Tes. 5, 4); că beţia este păcat de moarte sufletească pentru orice om, că îl duce la desfrânare, la distrugerea familiei, la sminteală publică, la tot felul de boli, la sărăcie, la ucidere şi la osândă veşnică.

Beţia este mama desfrânării, din care se nasc toate urgiile, cum spune Sfântul Apostol Pavel: *Nu vă îmbătaţi de vin, întru care este desfrânarea* (Ef. 5, 18). Beţia duce pe om la ceartă (Prov. 20, 1; 23, 29-30) şi la sărăcie (Prov. 21, 17; 23, 31). Beţia duce pe om la

stricăciune (Prov. 23, 31-33); la nedreptate (Prov. 31, 5; Rom. 13, 13) şi la cruzime (Isaia 28, 7; Osea 4, 11). Beţia este cu atât mai mult oprită slujitorilor lui Dumnezeu, adică clericilor (I Tim. 3, 2-3; Tit 1, 7). De aceea, mare pedeapsă aşteaptă pe cei beţivi care nu se pocăiesc (Isaia 5, 12, 22; 28, 1-3; Deut. 21, 20; Ioil 1, 5; Naum 1, 10; Matei 24, 49-51; Luca 12, 45-46).

Iată ce pedepse grele hotărăsc şi Sfintele Canoane clericilor: „Episcopul, preotul sau diaconul, obişnuindu-se cu table şi cu beţia, ori să înceteze, ori să se caterisească" (Apostolic 42). „Ipodiaconul, citeţul sau cântăreţul, asemenea făcând, ori să înceteze, ori să se afurisească; asemenea şi mireanul" (Apostolic 42).

Iar Pravila Mică de la Govora zice: **„Preotul care va bea în cârciumă, sau va juca, sau va cânta mireneşte, să se izgonească din preoţie"** (Cap. 35). În alt loc zice: „Clericilor nu li se cuvine a mânca în cârciumi şi a bea, afară numai dacă sunt împinşi de nevoia străinătăţii" (Cartagina, 40).

Despre femeia beţivă zice Pravila Mică: **„Femeia beţivă să nu se împărtăşească, până nu se va lăsa să nu mai bea"** (cap. 88). „Omul mirean de se va îmbăta şi va vărsa să se pocăiască 60 de zile; iar de va fi fost împărtăşit cu Sfintele Taine şi după aceea va vărsa, să nu se pricestuiască cu Sfintele Taine nici în Postul Mare şi nici la Sfântul Petru şi peste toate sfintele posturi să se pocăiască. Iar de ar fi făcut aceasta întru acele (patru) sfinte posturi, să nu se mai pricestuiască (împărtăşească) peste tot anul, până la 200 de zile şi metanii câte 12 pe zi" (cap. 88).

Aceeaşi pravilă mai adaugă: „Cade-se preotului să şadă la masă cu frica lui Dumnezeu, să mănânce şi să bea câte puţin şi să se socotească a fi slugă, căci Scriptura grăieşte: Preotul care se îmbată, cum va judeca drept acest păcat la alţii? Nu zic Scripturile să nu bei vin, ci să bei, dar să nu te îmbeţi; căci tot beţivul sărăceşte şi îşi pierde mintea şi mult rău face, şi pe sine se sugrumă şi sufletul său îl dă diavolului" (cap. 140).

Pentru a combate mai cu tărie patima beţiei, cred că preotul trebuie să fie cu totul nebeţiv şi tuturor pildă de urmat. Apoi să se roage pentru cei pătimaşi ca Dumnezeu să-i întoarcă mai curând la pocăinţă. Apoi să cunoască bine învăţăturile Sfintei Scripturi, ale Sfinţilor Părinţi şi hotărârile Sfintelor Canoane şi să-i înveţe cu timp şi fără timp pe credincioşi a se înfrâna şi păzi de această blestemată patimă, care, cum spune Sfântul Vasile cel Mare, „face pe om mai rău decât toate dobitoacele şi fiarele".

CONVORBIREA A DOUA

DESPRE RUGĂCIUNE, LACRIMI, DUHOVNICIE ŞI DATORIILE PREOŢILOR

31. Părinte Cleopa, ce legătură este între frica de Dumnezeu şi dragostea de Dumnezeu?

Frica de Dumnezeu, spun Sfinţii Părinţi, precum şi proorocul David, este *începutul înţelepciunii*, adică ea face începutul a toată fapta bună; iar dragostea de Dumnezeu este desăvârşirea şi sfârşitul faptelor bune. Frica de Dumnezeu formează, deci, începutul mântuirii, iar dragostea de Dumnezeu, „care scoate afară frica", este sfârşitul mântuirii, pentru că cel ce iubeşte, trăieşte numai în Dumnezeu, „care este dragoste".

Să nu avem atâta frică de Dumnezeu, cât mai ales dragoste de Dumnezeu, că auzi ce zice Sfântul Vasile: „Cel ce face fapta bună din frică, adică de frica muncilor iadului, a pedepsei, acela este în stare de rob; cel ce face fapta bună pentru răsplată, adică pentru a i se împlini cererile aici pe pământ şi a dobândi plată în cer, acela este în stare de slugă, care slujeşte pe stăpânul său pentru plată, adică pentru bani; iar cel ce face fapta bună din dragoste de Dumnezeu, iar nu din frică sau pentru plată, acela este în stare de fiu al lui Dumnezeu". Deci, cine ajunge să facă fapta bună din

dragoste fără alt scop, acela a ajuns la măsura desăvârşirii şi se numeşte fiu al lui Dumnezeu.

32. Cum se cuvine să împărţim dragostea noastră faţă de Dumnezeu, faţă de aproapele şi faţă de noi înşine?

Citim în *Mântuirea păcătoşilor* că trebuie să avem către noi înşine inimă de judecător, către aproapele inimă de mamă, iar către Dumnezeu inimă de fiu. Pe Dumnezeu suntem datori să-L iubim din toată inima noastră, din toată puterea şi virtutea, fiind gata să ne dăm viaţa pentru El, aşa cum au făcut sfinţii mucenici, cuvioşi şi ierarhi, care s-au jertfit pentru dragostea lui Hristos şi pentru Evanghelie.

Pe aproapele nostru să-l iubim ca *pe noi înşine*, adică aşa cum ne iubim pe noi, cum ne îngrijim, ne hrănim şi ne ajutăm, tot aşa se cuvine să iubim, să miluim, să hrănim, să ajutăm şi să îndrumăm pe calea mântuirii pe aproapele nostru. Iar pe noi înşine se cuvine să ne osândim permanent şi să ne mustrăm pentru păcatele noastre, socotindu-ne mai păcătoşi decât toţi oamenii. Aşa de vom face, aşa de vom iubi pe Dumnezeu şi pe aproapele, iar pe noi, de ne vom judeca cu smerenie, ne vom mântui cu adevărat şi vom fi primiţi în împărăţia cerurilor.

33. Câte feluri de iubiri sunt, după Sfinţii Părinţi?

Sfântul Nicodim Aghioritul şi alţi părinţi, împart iubirea în cinci feluri: **iubire duhovnicească, adică iubirea de Dumnezeu şi de aproapele**, care este cea mai înaltă şi singura mântuitoare de suflet (Matei 22, 23-40); **iubirea firească**, adică iubirea tinerilor, a

soţilor, a părinţilor faţă de fii şi a copiilor faţă de părinţi, care nu este nici spre mântuire, nici spre osândă, pentru că este din fire; **iubire din mândrie** şi **slavă deşartă**, când cineva iubeşte pe cei care îl laudă şi îl vorbesc de bine; **iubire din interes**, când cineva iubeşte pe aproapele, fie pentru bani, fie pentru daruri, fie din respect sau din altă oarecare pricină omenească; **iubire trupească**, adică din poftă, când cineva iubeşte pe oameni sau femei pentru plăceri şi păcate trupeşti, ori pentru beţie care duce la desfrânare.

Prima iubire este mântuitoare. A doua este firească, deci nici bună, nici rea. Iar ultimele trei iubiri sunt vinovate şi aducătoare de osândă veşnică, dacă nu le părăseşte creştinul.

34. Care sunt aripile sufletului cu care poate zbura la viaţa veşnică?

Două sunt aripile sufletului pentru mântuire: **frica de Dumnezeu şi frica de moarte şi judecată**. După ce Dumnezeu l-a zidit pe Adam şi l-a aşezat în rai, cel dintâi l-a înarmat pe om cu frica morţii, zicând: *Din toţi pomii care sunt în rai poţi să mănânci, iar din pomul cunoştinţei binelui şi răului să nu mănânci, căci în ziua în care vei mânca din el cu moarte vei muri* (Fac. 2, 17).

Când diavolul l-a dezarmat pe Adam de frica morţii, zicându-i: *Nu, nu veţi muri!*, atunci îndată l-a biruit şi l-a ucis. Deci, şi noi, dacă vrem să ne mântuim şi să ajungem la Hristos, cu aceste două aripi să ne îngrădim, adică cu frica lui Dumnezeu şi frica morţii, şi astfel de toate cursele diavolului ne vom izbăvi şi vom săvârşi cu pace călătoria vieţii.

35. Care este cel mai mare dar pe care se cuvine să-l dăm lui Dumnezeu?

Cel mai mare dar pe care se cuvine să-l dea creştinul lui Dumnezeu este jertfa, adică a se jertfi pe sine pentru Dumnezeu, aşa cum s-au jertfit mucenicii, cuvioşii, pustnicii şi toţi drepţii. Fără jertfă nimeni nu se poate mântui, precum spune Însuşi Iisus Hristos: *Cel ce va răbda până la sfârşit, acela se va mântui* (Matei 24, 13).

36. Cum putem ajunge la cunoştinţa lui Dumnezeu? Care este cea mai înaltă cale de cunoaştere duhovnicească?

Trei sunt căile prin care ajungem la cunoaşterea şi comuniunea mistică cu Dumnezeu: teologia, asceza şi sfânta rugăciune. Prin aceste trei căi au umblat toţi sfinţii şi au ajuns la cea mai înaltă treaptă de unire cu Dumnezeu, anume la contemplarea şi vederea lui Dumnezeu, adică până la răpirea *în trup sau afară de trup,* cum a ajuns şi Sfântul Apostol Pavel. Dintre acestea, cea dintâi şi mai la îndeamnă tuturor este sfânta rugăciune, făcută cu credinţă şi din toată inima.

Prin ea ne unim cel mai uşor cu Dumnezeu şi fără ea ne depărtăm cel mai mult de Dumnezeu, precum spune un sfânt părinte: **„Nimic nu lipeşte pe om de Dumnezeu mai mult ca rugăciunea"**.

37. Care este cea mai puternică rugăciune care uneşte pe om cu Dumnezeu?

Sunt mai multe feluri de rugăciuni: cu limba, cu mintea şi cu inima. **Cea mai înaltă rugăciune este rugăciunea din inimă, adică cu participarea inimii,**

prin umilinţă, zdrobire şi lacrimi. Să nu ne punem mare bază pe rugăciunea citită, adică rugăciunea orală, cu limba. Aceasta este cea mai slabă rugăciune, pentru că nu participă mintea şi inima.

Rugăciunea minţii este mai înaltă ca rugăciunea orală pentru că participă la ea şi gândurile, adică atenţia minţii. Cel ce se roagă cu atenţia minţii la tot ce rosteşte, acela se roagă cu mintea, însă nici aceasta nu este desăvârşită. Sfinţii Părinţi spun că rugăciunea minţii este rugăciunea cu un picior, adică este jumătate de rugăciune, pentru că rămâne în cap şi nu participă la ea şi inima.

Dar când la rugăciune se uneşte mintea cu inima, adică gândurile minţii coboară cu darul Domnului în inimă, atunci s-a făcut zămislirea rugăciunii celei duhovniceşti, adică am ajuns la cea mai înaltă rugăciune, numită rugăciunea inimii. Iar semnele că am ajuns la această înaltă lucrare sunt: o puternică căldură în partea inimii, un permanent dor şi râvnă pentru Dumnezeu, o nespusă dragoste pentru oameni şi pentru toată zidirea, o bucurie duhovnicească negrăită, plâns de bucurie şi izvor adânc de lacrimi, de smerenie şi netemere de moarte.

38. Care este cel mai bun dascăl al rugăciunii?

Este însăşi sfânta rugăciune, după cum spune Sfântul Macarie cel Mare: **„Eu ştiu că nu ştii să te rogi, dar roagă-te cum poţi şi cât mai des şi rugăciunea singură te va învăţa să te rogi"**. Deci să ne rugăm cum putem şi cât mai mult şi văzând Dumnezeu râvna noastră ne va ajuta să dobândim rugăciunea cea adevărată a inimii şi darul lacrimilor.

39. Din ce cauză astăzi nu ne mai putem ruga asemenea părinţilor noştri de demult şi nu mai avem răbdare la sfânta rugăciune?

Spune un sfânt părinte că **precum apa stinge focul, aşa uitarea stinge rugăciunea**. Nu ne mai putem ruga astăzi pentru că am uitat şi uităm de Dumnezeu. Iar uitarea este înainte mergătoare a îndepărtării de Dumnezeu. Apoi, nu ne mai rugăm astăzi cu aceeaşi evlavie ca înainte, pentru că am slăbit cu toţii în credinţă. Cine crede cu tărie în Dumnezeu, se teme de Dumnezeu, Îl iubeşte pe Dumnezeu şi se roagă Lui neîncetat, pentru că nu poate trăi fără de Dumnezeu, departe de Tatăl nostru cel ceresc. Cred că slăbirea credinţei în Dumnezeu este pricina cea mai mare a slăbirii rugăciunii în rândul credincioşilor. Tocmai de aceea sectarii amăgesc pe unii ortodocşi, pentru că în locul rugăciunii lungi ei vin cu cântări şi predici, care atrag şi încântă pe cei mai slabi în credinţă.

Dacă vrem să ne miluiască Dumnezeu, să ne ierte de păcate şi să ne ocrotească de tot felul de ispite şi primejdii, trebuie să ne silim la sfânta rugăciune ziua şi noaptea. Să citim, mai ales noi, călugării, la Psaltire, care are mare putere; să citim cele şapte laude din Ceaslov, acatiste, paraclise sau mai ales să rostim rugăciunea lui Iisus; iar în sărbători, precum cerbul la izvoare, aşa să venim regulat la biserică pentru a asculta Sfânta Liturghie. Şi, dacă ne luptă diavolul cu uitarea, cu necredinţa, cu lenea, cu somnul sau cu grijile acestei vieţi, noi să ne rugăm măcar cu gura, împlinind pravila dată nouă de duhovnic, pe cât vom putea. Cu timpul ne va ajuta Domnul să trecem de la

cantitate la calitate, de la rugăciune cea risipită a gurii, la rugăciunea cea curată a minţii şi a inimii. Şi atunci, gustând din bucuria Duhului Sfânt, vom vedea „ce bun este Domnul!"

40. Spuneţi-mi ceva despre blândeţea şi smerenia Domnului.

Despre aceste două virtuţi ne grăieşte Însuşi Hristos, zicând: *Învăţaţi-vă de la Mine că sunt blând şi smerit cu inima şi veţi afla odihnă sufletelor voastre* (Matei 11, 29). Iar la fericiri, zice Domnul: *Fericiţi cei săraci* (smeriţi) *cu duhul, că acelora este împărăţia cerurilor* şi mai departe zice: *Fericiţi cei blânzi că aceia vor moşteni pământul* (Matei 5, 5). Prin aceste două fericiri, Mântuitorul ne spune că cei smeriţi şi blânzi la inimă moştenesc atât pământul cât şi împărăţia cerurilor, adică atât bunătăţile şi fericirea vieţii pământeşti, cât şi fericirea vieţii veşnice, pentru că pe cei blânzi şi smeriţi toată lumea îi iubeşte, îi respectă, îi ascultă şi se foloseşte de ei. **Cea mai uşoară cale de mântuire este a celor blânzi şi smeriţi cu inima**. Cu blândeţea dobândim pe oameni, iar cu smerenia alungăm pe diavoli şi chemăm în ajutorul nostru pe îngeri. Cei blânzi şi smeriţi cu inima au mai puţine ispite în viaţa aceasta, adică „află odihnă sufletelor lor", pentru că prin blândeţe îmblânzesc şi câştigă dragostea tuturor oamenilor, iar prin smerenie ard pe diavoli şi îi alungă departe de ei.

Spun Sfinţii Părinţi că blândeţea stă între mânie şi dragoste. Apoi adaugă: „Blândeţea să nu te ducă până la laşitate; nici dragostea să nu te ducă la nepăsare". Deci, trebuie să folosim cu grijă blândeţea, care stă

totdeauna la mijloc, între mânie şi dragoste. Nici atât de blânzi încât să se hulească Evanghelia şi numele lui Dumnezeu înaintea noastră din pricina dragostei; nici cu totul aspri şi neînduplecaţi, încât să pornim spre mânie şi răzbunare pe aproapele nostru. Iar despre smerenie spun Sfinţii Părinţi că este haina lui Hristos, pentru că a luat trup omenesc pentru mântuirea noastră. Hristos a primit în trup patimile firii neprihănitoare, ca: foamea, setea, durerea, oboseala. Iar patimile firii păcătoase, adică păcatele, nu le-a primit Hristos.

41. Spuneţi-mi ceva despre conştiinţă.

Sfântul Vasile cel Mare, „dreptarul Bisericii şi cumpăna mare" sau „ochiul Bisericii", cum îl numesc unii Sfinţi Părinţi, spune despre conştiinţă că este glasul lui Dumnezeu în om. Iar Sfântul Isaac Sirul spune: **„Cela ce a ajuns să se împace cu sine, adică cu conştiinţa sa, a împăcat cu sine cerul şi pământul"**. Acelaşi lucru spune Mântuitorul, zicând: *Împacă-te cu pârâşul tău până eşti pe cale...* (Matei 5, 25), adică să ne împăcăm cu conştiinţa noastră până suntem pe calea vieţii, că după moarte nu mai putem face nimic.

Nelinişţea, mustrarea conştiinţei omului păcătos este un semn al milei lui Dumnezeu, ca să se împace cu El cât este în această viaţă trecătoare. Întâi trebuie să crezi că există Dumnezeu, Care a creat lumea şi stăpâneşte toate. Apoi, să te sileşti după putere să faci voia Lui. Al treilea, dacă vrem să ne mântuim, trebuie să ne împăcăm cu conştiinţa noastră, mai bine-zis cu Dumnezeu, Care ne-a creat şi ne va judeca după faptele noastre. Iar **despre conştiinţă trebuie să ştim**

că ea este una din energiile necreate ale lui Dumnezeu, una din lucrările Lui, precum este şi viaţa.

42. Cum putem dobândi pacea inimii şi a conştiinţei?

Patru sunt căile prin care putem câştiga pacea inimii şi a conştiinţei:

a. să căutăm întotdeauna locul cel mai de jos;

b. să ne mulţumim în toate cu cât mai puţin din cele necesare vieţii;

c. să ne rugăm permanent ca să se facă numai voia lui Dumnezeu cu noi;

d. să ne lăsăm în toate numai în voia lui Dumnezeu.

43. Care este cea mai înaltă teologie a creştinilor?

Cea mai înaltă teologie nu este a vorbi despre Dumnezeu, nici a contempla zidirea Lui. Cunoaşterea lui Dumnezeu din creaţie, din admirarea frumuseţii universului (macrocosmosului) şi a omului (microcosmosului), numită de Sfântul Maxim Mărturisitorul „contemplaţia naturală în duh", este numai a începătorilor. **Cea mai înaltă teologie creştină este unirea cu Dumnezeu prin trăire**, adică prin credinţă, cugetare şi împlinirea faptelor bune.

44. Spuneţi-mi ceva despre iubirea de sine.

Iată ce vă spun. În măsura în care omul se leapădă de iubirea de sine, în aceeaşi măsură sporeşte în fapte bune, se înduhovniceşte şi se apropie de Hristos. De obicei, când este vorba de sine, omul îşi strică

întotdeauna cântarul, adică măsura; îşi face lui mai multă dreptate, îşi alege partea cea mai bună, cea mai mare, cea mai frumoasă; plânge pentru sine mai mult decât pentru altul şi se bucură de sine mai mult decât de altul. Hristos însă a răstignit pe cruce iubirea de sine, dându-Şi viaţa pentru noi.

Dintre oameni, puţini sunt acei care îşi răstignesc patima iubirii de sine, asemenea lui Hristos. **Sunt mulţi care se angajează să trăiască viaţa duhovnicească, dar nu ajung până la răstignire, pentru că nu renunţă total la iubirea de sine, adică la egoism. Or, fără jertfă, fără răstignirea patimilor noastre, fără părăsirea păcatelor, nu putem să vedem pe Hristos, nu ne putem mântui.**

45. Ce sfat daţi credincioşilor şi călugărilor pentru mâncarea de carne?

Două mari virtuţi au fost în rai la primii oameni: fecioria şi nemâncarea de carne. După căderea lui Adam, adică după ce a intrat moartea în lume prin păcat, a rânduit Dumnezeu viaţa conjugală, iar mâncarea de carne a rânduit-o abia după potop. *Să mâncaţi toate ca pe o iarbă*, zice Dumnezeu (Fac. 9, 3), că după ce s-a vărsat sângele animalelor sacrificate, carnea rămâne numai ca o iarbă. Mirenii au voie să mănânce carne în toate zilele, afară de cele patru posturi, miercurea şi vinerea şi celelalte zile oprite de Biserică. Călugării, însă, după regulile vieţii monahale şi după Sfintele Canoane, nu au voie să mănânce niciodată carne.

46. Cum se poate curăţi inima de patimi?

Spun unii Sfinţi Părinţi că mintea uşor se luminează şi uşor se întunecă. Iar inima foarte greu se întunecă prin patimi şi foarte greu se luminează, se curăţă. Curăţia inimii, adică despătimirea, se face în timp îndelungat, mai bine-zis toată viaţa, prin asceză, pocăinţă şi lacrimi. Cel mai mult însă se curăţă inima prin rugăciune, că rugăciunea îl face pe om fiu al lui Dumnezeu după dar. Cine a ajuns la curăţia inimii, a ajuns văzător de Dumnezeu, văzător tainic cu ochii inimii.

47. Ce este plânsul şi de câte feluri este?

Spune Sfântul Ioan Scărarul că „plânsul după Dumnezeu este o tristeţe a sufletului (pentru păcate), o simţire a inimii îndurerate, care caută pururea fără odihnă pe Cel după care însetează... Plânsul sau străpungerea inimii este o mărturisire a păcatelor făcute de minte lui Dumnezeu, un dialog nevăzut, neîncetat. şi îndurerat, în care sufletul îşi recunoaşte necontenit păcatele în faţa lui Dumnezeu..." (*Filocalia*, vol. IX, 1980, p. 164).

Tot acelaşi sfânt spune că plânsul este al doilea botez; este mai mare decât botezul, deoarece botezul dintâi ne curăţeşte de păcatele de mai înainte, iar botezul lacrimilor ne curăţeşte de păcatele făcute şi după botez.

Plânsul se naşte din zdrobirea inimii pentru păcatele făcute; din smerita cugetare, din aducerea aminte de moarte, de judecată şi de muncile iadului în care se chinuiesc păcătoşii. Acelaşi lucru îl spune şi Cuviosul Pimen: „**De nimic nu avem mai multă nevoie decât de minte trează, căci din aceasta numai se nasc lacrimile şi plânsul cel mântuitor**". Iar Sfinţii Arsenie cel Mare, Efrem Sirul, Isaac Sirul şi alţii, spun că: „**Lacrimile la rugăciune sunt semn al milei lui Dumnezeu**", căci prin lacrimi se linişteşte văzduhul inimii. Şi iarăşi: „**Sufletul ce şi-a simţit păcatele sale începe să plângă**, căci le vede în lumina dumnezeirii".

Sfântul Grigorie Palama spune că plânsul este de două feluri: **plânsul minţii, adică întristarea din inimă** pentru păcatele noastre, fără lacrimi în ochi, aşa cum avea fiul cel risipitor, care zicea: *Câţi argaţi ai Tatălui meu sunt îndestulaţi de pâine, iar eu pier de foame...* (Luca 15, 17); şi **plânsul cu lacrimi**, al doilea fel de plâns, **mult mai înalt, care izvorăşte din întristarea minţii şi a inimii** pentru păcatele noastre. Toţi dumnezeieştii părinţi spun la fel: că **lacrimile la rugăciune sunt un dar al lui Dumnezeu**, că foarte greu se câştigă şi foarte uşor se pierd. Cei mai mari duşmani ai plânsului şi lacrimilor sunt: slăbirea credinţei, lenevirea la rugăciune, lăcomia pântecelui, beţia, râsul, trândăvia, multa vorbire şi mai ales slava deşartă.

Când fiul risipitor cugeta cu durere în inimă la casa Tatălui său, avea plânsul cel dintâi, al minţii; iar când s-a întors la Tatăl său şi i-a zis: *Tată, greşit-am la cer şi înaintea Ta şi nu mai sunt vrednic să mă numesc fiul Tău* (Luca 15, 18-19), atunci fiul cel pierdut a dobândit plânsul cel de-al doilea, al lacrimilor din inimă.

48. De câte feluri sunt lacrimile şi care din ele sunt mântuitoare?

Lacrimile sunt de opt feluri, după Sfinţii Părinţi. **Lacrimi din dragoste de Dumnezeu**, când omul se gândeşte la frumuseţea creaţiei dumnezeieşti. Acestea formează cel mai înalt plâns, numit plâns de bucurie şi dor dumnezeiesc. Lacrimile dragostei îngraşă pe om. **Lacrimi din frică de Dumnezeu**. Acestea au mai mică putere decât cele dintâi, pentru că plânsul din dragoste de Dumnezeu este plânsul fiului către Tatăl, iar plânsul din frică este al slugii care mereu se teme să nu supere pe Stăpânul său. Plânsul din frică mijloceşte la Dumnezeu iertarea păcatelor şi este înaintemergător al celui dintâi (*Filocalia*, vol. IX, 1980, p. 166). Plânsul din frică usucă pe om, asemenea cleştelui care se arde de foc.

Lacrimi de milă şi dragoste pentru aproapele, pentru cei bolnavi din spitale, pentru săraci, văduve, copii orfani, pentru cei flămânzi, goi şi străini, pentru toţi oamenii din suferinţă. Aceste lacrimi sunt sfinte şi mântuitoare asemenea celor dintâi.

Lacrimi din frica morţii şi a muncilor iadului. Acestea sunt lacrimi bune, mântuitoare ca şi cele dintâi şi aduc roadă de pocăinţă.

Lacrimi din fire sau fireşti, adică ale soţilor, ale rudelor, ale părinţilor pentru fii şi ale fiilor pentru părinţi. Acestea nu sunt nici bune, nici rele. Ele se pot vedea uneori şi la animale.

Lacrimi din slavă deşartă. Acestea sunt foarte periculoase, pentru că pe lângă lacrimile cele bune, mântuitoare şi smerite, pune diavolul lacrimi de slavă, spre a fi văzuţi şi lăudaţi de oameni. Or, plânsul cel duhovnicesc trebuie să fie întotdeauna ascuns şi neştiut de nimeni, afară de Dumnezeu şi de duhovnic.

Lacrimi din dezmierdare, care izvorăsc din poftă, din beţie, din mânie, din aducere aminte a celor rele etc.

Al optulea fel sunt **lacrimi pentru pagube, din sărăcie, din durerea rănilor**, pentru tot felul de boli.

Primele patru feluri de lacrimi sunt mântuitoare; cele fireşti nu sunt nici bune, nici rele; iar ultimele trei feluri de lacrimi sunt nefolositoare şi aducătoare de osândă.

Deci, plânsul cel duhovnicesc este îndoit. Plânsul dintâi, adică o permanentă întristare a minţii şi a inimii pentru păcate, o stare de umilinţă de taină, pentru că nu poate face cele bune cât trebuie. Acest plâns îl suie pe om acolo unde îl suie însăşi fapta bună pe care n-a reuşit să o facă. **Întristarea inimii face cât toate faptele bune** şi duce pe om la plânsul al doilea şi cel mai înalt al lacrimilor din dragoste şi din frică de Dumnezeu.

Spune un cuvios părinte că „cel ce se scârbeşte pentru păcatele sale, este ca vremea înnourată care, în curând va slobozi apă, adică lacrimi". „Lacrimile ne dau tuturor nădejdea mântuirii, ne spală păcatele şi aduc pacea conştiinţei noastre", precum spune Sfântul Nicodim Aghioritul în *Războiul nevăzut*, zicând: **„Mustrarea conştiinţei este chinuirea chinurilor, iar pacea conştiinţei este veselia veseliilor"**.

49. Care sunt lucrările duhovniceşti ale minţii, după Sfinţii Părinţi?

Sfântul Grigorie Sinaitul spune că **mintea creştinului trebuie să aibă nouă lucrări duhovniceşti, şi anume: cugetarea la Persoanele Preasfintei Treimi**

și la toate puterile cerești, contemplarea la **întruparea Mântuitorului** nostru Iisus Hristos pentru mântuirea lumii; **contemplarea naturală în duh**, adică cugetarea la rațiunile lucrurilor create de Dumnezeu, la frumusețea creației, la scopul pentru care au fost create, la armonia creației, a universului și ridicarea minții de la cele văzute la cele nevăzute; de la frumusețea celor de jos, la frumusețea dumnezeiască a celor de sus; de la cele trecătoare la cele gândite și veșnice, urcând de la cele pământești la cele dumnezeiești ca pe o scară duhovnicească.

A patra lucrare a minții este **cugetarea la moarte**; apoi **cugetarea la muncile iadului**, unde se chinuiesc cei păcătoși; **cugetarea la fericirea raiului**; **cugetarea la Judecata de apoi**; **cugetarea la împărăția cerurilor**, după judecata viitoare, și a noua lucrare a minții: **cugetarea la frica de Dumnezeu** și **la păcatele noastre**, ca niciodată să nu mai greșim.

50. Care sunt mișcările duhovnicești ale minții?

Mintea creștinului are trei mișcări, după Sfântul Maxim Mărturisitorul:

Mișcarea dreaptă, când cugetă numai la Sfânta Scriptură, la minunile Domnului, la cele cerești. În această mișcare a minții poate intra și ispita diavolului pentru a-l înșela pe om. A doua este **mișcarea în zig-zag**, când omul cugetă și la Sfânta Scriptură și la lumea văzută a zidirilor, la creație. Și aici poate intra ispita diavolului, când cugetă prea mult.

A treia **mișcare** a minții se numește **ocolitoare** sau în spirală, când omul se coboară cu mintea în inima sa, precum melcul în casa sa și mirele și mireasa în

cămară, și de aici, din inimă, unde nu mai poate intra ispita diavolului, mintea se înalță spre Hristos. Marii noștri sfinți și cuvioși întotdeauna își aveau mintea în inimă și de aici, din adâncul inimii, se rugau, vorbeau cu mirele Hristos și dădeau război diavolului. Despre aceasta spune și Mântuitorul, zicând: *Iar tu, când te rogi, intră în cămara ta și, încuind ușa ta, roagă-te Tatălui tău...* (Matei 6, 6).

Aceasta este cea mai înaltă și mai folositoare mișcare a minții, să o coborâm în inimă și de aici să ne înălțăm, să vorbim cu Hristos, să plângem pentru păcatele noastre și să dăm război diavolului. Dar nu toate cele trei mișcări le putem folosi la fel.

51. Care este folosul cugetării la creația lui Dumnezeu?

Sfântul Vasile cel Mare spune în cartea sa numită *Hexaimeron* că **„toată lumea văzută este școală și imagine a lumii nevăzute"**. Tot el spune că „toată floarea și toată iarba ne învață că este Dumnezeu". Zidirea văzută tâlcuiește pe Scriptură și Sfânta Scriptură tâlcuiește pe zidire.

Atât una, cât și alta, sunt ca două file de carte. Pe o pagină citim cuvintele Sfintei Scripturi, pe cealaltă pagină citim în cartea zidirii, care vorbește de Dumnezeu. La fel spune și Sfântul Grigorie de Nyssa: „Toată zidirea, ca o trâmbiță, strigă la noi că a făcut-o Dumnezeu!"

Am citit într-o carte cum un filosof se plimba cu bățul în mână pe un câmp și bătea florile cu bățul: „Le bat pentru că prea tare strigă către mine că le-a zidit Dumnezeu!"

Toate creaţiile văzute se numesc darurile lui Dumnezeu. Şi precum face mirele cu mireasa că îşi dau daruri care întăresc dragostea între ei, tot aşa face şi Dumnezeu cu noi. El pune mintea noastră între El şi creaţii, ca să-L putem mai bine înţelege şi vedea. **Dumnezeu ne dă cele create în dar, iar noi îi dăm lui Hristos, Mirele inimii noastre, gândurile, rugăciunile şi dragostea noastră.**

Sfântul Antonie cel Mare nu ştia multă carte, dar era atât de înţelept în cele duhovniceşti, că uimea pe toţi filosofii care veneau la peştera lui. Odată l-au întrebat câţiva filosofi: „Antonie, care sunt cărţile tale pe care ai învăţat?" Iar el, arătând cu mâinile cerul, stelele, marea şi întreaga natură din jurul său, le-a zis: „Acestea sunt cărţile mele pe care le citesc şi care întrec pe toate celelalte" (cf. Ep. Gherasim Timuş, *Dicţionarul Aghiografic*, 1898, p. 90).

52. Cum poate creştinul să se înalţe cu mintea mai uşor, prin cugetare, de la zidire la Făcătorul ei, Dumnezeu?

Poate cineva să cugete la zidirile lui Dumnezeu şi să se înalţe cu mintea de la zidire la Ziditor, numai dacă îşi are mintea şi inima curăţite de patimi. Altfel, nu poate vedea şi simţi în cele zidite pe Dumnezeu, precum sunt necreştinii şi păcătoşii. Auzi ce zice Hristos: *Fericiţi cei curaţi cu inima că aceia vor vedea pe Dumnezeu* (Matei 5, 8).

Mintea se curăţă foarte repede de cugetele cele rele. Este de ajuns citirea unei pagini din Sfânta Scriptură sau rostirea unei mici rugăciuni cu luare aminte. Dar tot aşa de repede se poate întina. Inima,

însă, cu anevoie se curăţă de patimi şi cu anevoie se întinează. Cel care are inima curată este mult mai sporit duhovniceşte decât cel cu mintea curată de gânduri rele.

53. Care este rugăciunea cea mai potrivită pentru călugării începători şi pentru creştini?

Sfântul Ioan Scărarul spune că „de la noii începători nu cere Dumnezeu rugăciune desăvârşită, adică rugăciunea inimii, căci a îngerilor este desăvârşirea". Pentru noii începători se recomandă rugăciunea verbală, rugăciunea citită din cărţile de pravilă, Ceaslov, Psaltire, Acatistier, Sfânta Liturghie, slujbele zilnice ale Bisericii şi ascultarea. Sfântul Simeon al Tesalonicului zice că **după vârsta duhovnicească a fiecăruia să se recomande şi lucrarea duhovnicească a rugăciunii minţii şi a inimii**. Că dacă cineva începe înainte de vreme această înaltă rugăciune, până nu este curăţit de patimi, se osteneşte în zadar şi se tulbură. Deci, nimeni să nu înceapă viaţa duhovnicească cu rugăciunea contemplativă a inimii, ci cu rugăciunea lucrătoare, care constă din metanii, închinăciuni, rugăciuni din Ceaslov, post, citirea Psaltirii şi a altor cărţi folositoare, ascultare şi smerenie faţă de toţi.

Acestea formează viaţa cea lucrătoare, care este potrivită pentru toţi, şi pentru călugări şi pentru mireni. Iar viaţa contemplativă, specifică mai ales călugărilor, constă în paza minţii, lucrarea minţii, rugăciunea minţii, rugăciunea inimii şi contemplarea sau privirile cele duhovniceşti ale inimii. Aşa ne învaţă toţi Sfinţii Părinţi, dascăli ai rugăciunii.

54. Spuneţi-mi, vă rog, mai pe larg, ce este rugăciunea minţii şi ce este rugăciunea inimii şi cum ajungem la rugăciunea cea curată a inimii?

Rugăciunea minţii este rugăciunea făcută cu luare aminte de sine, fără gânduri, fără imaginaţii şi cugete rele. Aceasta este rugăciunea celor nedesăvârşiţi, însă este mai înaltă decât rugăciunea orală şi cea vorbită. Sfinţii Părinţi numesc rugăciunea cu mintea curată „rugăciune cu un picior" sau „pasăre cu o aripă", deci care nu poate merge, nici zbura, pentru că nu participă şi inima. Iar rugăciunea inimii este rugăciune desăvârşită, numită „rugăciune cu două picioare", cu ajutorul căreia ne unim cu Hristos, vorbim cu Hristos şi petrecem încă din trup în bucuria şi dulceaţa vieţii veşnice.

Rugăciunea inimii este rugăciunea sfinţilor, a celor desăvârşiţi, care se câştigă cu multă osteneală şi numai cu darul lui Dumnezeu. La această treaptă duhovnicească de rugăciune, numită şi „rugăciune contemplativă", ajung „numai câte unul din neam în neam", spun dascălii rugăciunii. Prin rugăciunea inimii înţelegem unirea minţii cu inima, sau coborârea minţii în inimă pentru a petrece acolo neîncetat cu Hristos, prin rugăciune de taină.

Unirea minţii cu inima constă în a uni gândurile duhovniceşti ale minţii cu simţămintele duhovniceşti ale inimii. Atunci inima se închide şi se deschide foarte greu. Atunci inima înghite pe Iisus şi Iisus înghite inima. Atunci se zămisleşte rugăciunea cea de foc a inimii, fără gânduri şi imaginaţii. Atunci se face unirea duhovnicească între Mire şi mireasă, între Hristos şi inimă. Atunci Hristos stă de vorbă cu noi în cămara

inimii noastre şi diavolul nu mai are putere să ne biruiască.

Rugăciunea cea curată a inimii se dobândeşte după îndelungate osteneli, prin repetarea neîncetată a numelui lui Iisus, cu multe lacrimi, cu adânc de smerenie, cu privegheri de toată noaptea, cu post, tăcere, păzire a minţii de gânduri, mai ales de slava deşartă, cu îndelungată răbdare şi numai cu ajutorul şi darul Duhului Sfânt. Apoi, fără un dascăl iscusit al rugăciunii şi fără duhovnic ales, nimeni să nu îndrăznească a năluci această îngerească rugăciune, că rugăciunea inimii este un dar al lui Dumnezeu.

Când intrăm cu mintea în inima noastră trebuie să închidem trei uşi: uşa cea văzută a chiliei, pentru oameni; uşa buzelor, pentru a nu vorbi cu nimeni; şi uşa inimii, contra diavolilor, punând pe minte portar al inimii. Când omul se roagă din inimă, se umple de dragostea lui Dumnezeu şi nu mai doreşte nimic decât să petreacă astfel pururea, precum dorea Petru să rămână pururea pe Muntele Tabor, în lumina lui Hristos. Mintea în timpul rugăciunii trebuie să fie oarbă, surdă şi mută, adică, să nu vadă, să nu audă şi să nu vorbească nimic şi cu nimeni, decât cu singur Iisus Hristos. Atunci rugăciunea este numită „rugăciune de un singur gând" sau „rugăciunea lui Iisus". Atunci mintea este luată de Duhul Sfânt şi i se dau alte cuvinte scurte de rugăciune, ca nu cumva să fie furată de diavolul prin lungimea cuvintelor.

Dacă avem numai rugăciunea minţii nu putem scăpa de ispite şi tulburări. De aceea Sfinţii Părinţi ne îndeamnă, zicând: „Coboară-te, omule, din minte în inimă, că acolo vei afla mângâiere şi dulceaţa

dulceţilor, iar în minte este mare iarmaroc şi tulburare". Când mintea se uneşte cu inima, imaginaţiile sfinte trebuie să fie păstrate în memorie, iar nu în imaginaţie. Altfel, nu te poţi coborî cu rugăciunea în inimă şi rămâi numai la lucrarea minţii.

De la rugăciunea cea sfântă a inimii omul poate ajunge la o altă rugăciune mai înaltă, anume cea contemplativă, care nu se mai numeşte rugăciune, ci vedere duhovnicească, la care ajung numai sfinţii. Ultima şi cea mai înaltă treaptă a rugăciunii este răpirea minţii la cele cereşti – în trup sau afară din trup, Dumnezeu ştie –, precum a fost răpit Sfântul Apostol Pavel până la al treilea cer.

55. Dacă nu putem dobândi rugăciunea cea înaltă a inimii, ne putem mântui numai cu rugăciunea orală şi cu rugăciunea minţii?

Cum să nu! Numai să ne rugăm cu stăruinţă, cu căinţă şi cu smerenie, că auzi ce zice Duhul Sfânt: *Inima înfrântă şi smerită Dumnezeu nu o va pedepsi* (Ps. 50, 18).

56. Ce ne învaţă Sfinţii Părinţi despre inimă?

Inima este centrul vieţii şi al sufletului nostru. Pentru aceea şi Dumnezeu ne-o cere, zicând: *Fiule, dă-Mi inima ta!* (Pilde 23, 26). Iar Iov zice: *Nimic nu este mai adânc decât inima omului.* Sfântul Vasile cel Mare, în cartea sa Hexaimeron, spune că „inima este rădăcina vieţii". Ea se zideşte la toate fiinţele întâi şi tot ea se preface în pământ, cel mai pe urmă. Înţeleptul Solomon zice: *Cu toată străjuirea străjuieşte inima ta, că într-însa sunt izvoarele vieţii* (Pilde 4, 23). Altfel, inima se face izvor al morţii, în loc de izvor al vieţii.

După Sfântul Vasile cel Mare şi Sfântul Ioan Damaschin, inima omului este centrul a patru puteri, şi anume:

Inima este centrul tuturor puterilor fireşti ale omului, adică puterea hrănitoare (nutritivă), seminală, crescătoare etc. Inima este şi centrul puterilor sufleteşti ale omului, care sunt în număr de cinci, şi anume: *voinţa*, *raţiunea* – formată din cinci părţi: minte, gând, ce răsare din minte ca raza de soare, cugetare, alegere şi hotărâre –, *simţirea*, numită şi puterea poftitoare, *mânia* (puterea mânioasă) şi *cuvântul* (puterea cuvântătoare).

Aceste cinci puteri se numesc puteri sufleteşti şi îşi au sediul tot în inimă. Apoi inima este centrul (locul) puterilor afară de fire, adică al patimilor. Păcatele şi patimile se numesc afară de fire, pentru că nu au fost create de Dumnezeu, nici nu sunt din început în om. Păcatele îşi au sediul tot în inimă, după cuvântul Mântuitorului Care zice: *Din inimă ies gândurile cele rele, uciderile, desfrânările, mărturiile mincinoase, hulele...* (Matei 16, 19).

Inima este încă centrul suprafiresc, adică centrul duhovnicesc al tuturor darurilor Sfântului Duh şi al tuturor faptelor bune, care îşi au sediul tot în inimă. Dacă punem străjer la poarta inimii pe minte, adică gândul cel bun, el nu va lăsa să intre înăuntru păcatele celor cinci simţiri, iar patimile cele ce ies din inimă le va opri, ca să nu se prefacă în păcate. Deci, paza inimii constă în a pune gândul portar al inimii, pentru a opri orice cuget pătimaş să nu intre în inimă. Mintea, care intră în inimă, este foarte greu strâmtorată, căci la început se simte ca într-o temniţă. Pe urmă se deprinde

şi se simte foarte bine, căci inima este cămara firească a minţii.

57. Credeţi că mai sunt şi în zilele noastre călugări sau mireni care au dobândit rugăciunea cea duhovnicească a inimii?

Numai singur Dumnezeu ştie. Pot să fie unii dintre călugării sihaştri, care trăiesc în linişte prin munţi, sau la Athos. Sau din cei mai bătrâni, care s-au nevoit toată viaţa prin mănăstiri, în tăcere, în ascultare şi smerenie şi care n-au primit cinste şi dregătorii bisericeşti, că ceilalţi abia îşi mai fac puţină pravilă seara şi dimineaţa din cauza grijilor multe şi a răspândirii minţii. Din această cauză nici la slujbele bisericii nu vin regulat. Şi dacă totuşi vin, abia au răbdare să se termine slujba şi să plece afară. Mă întreb, dacă nu mai avem răbdare să zăbovim un ceas-două la rugăciune în biserică, să ne rugăm pentru păcatele noastre şi să slăvim pe Dumnezeu după putere, cum vom avea răbdare să stăm o veşnicie în ceruri?

Oricum, nu trebuie să slăbim în rugăciune şi mai ales în practicarea rugăciunii lui Iisus. Ci, să ne ostenim cu stăruinţă şi smerenie, cât este după a noastră putere, că a dobândi rugăciunea cea curată şi a coborî cu mintea în inimă nu depinde de noi, ci este un dar al lui Dumnezeu. Smerenia inimii completează lipsurile noastre în rugăciune şi ne suie acolo unde ne urcă rugăciunea cea curată. Cunosc mireni care se roagă mai mult decât noi şi unii îi întrec pe călugări. Or fi, poate, şi dintre ei unii care au ajuns la rugăciunea inimii, dar numai Unul Dumnezeu ştie câţi aleşi are în această lume.

58. De ce este aşa de mare puterea smereniei faţă de celelalte fapte bune?

Spune Sfântul Ioan Scărarul că **singura virtute neimitată de diavoli este smerenia**. Diavolii ştiu să cânte, ştiu teologie mai multă decât toţi teologii din lume, priveghează mai mult decât toţi călugării, nu dorm niciodată, nu mănâncă, cred în Dumnezeu etc. **Un singur lucru nu ştiu şi nu pot diavolii să facă: Să se smerească!** În iad sunt şi preoţi, şi călugări, şi fecioare, şi împăraţi... Numai smeriţi şi milostivi nu sunt în iad!

59. Ce virtuţi îl ajută mai mult pe om la desăvârşire? Rugăciunea, smerenia sau dragostea?

Toate trei deopotrivă, pentru că cine este desăvârşit în rugăciune, este desăvârşit şi în celelalte virtuţi. Dar mai mare decât toate virtuţile rămâne dragostea, cum spune Sfântul Apostol Pavel. Iar Sfântul Maxim Mărturisitorul spune: **Cine a ajuns să fie desăvârşit în iubire, a ajuns la culmea nepătimirii**. Şi, în alt loc, zice: „Iubirea şi înfrânarea îl curăţă pe suflet de patimi, iar pe minte o curăţă rugăciunea cea curată". Pe patimile trupeşti le ucide înfrânarea (postul), iar pe patimile sufleteşti le ucide dragostea de Dumnezeu şi de oameni.

Tot el spune în alt loc: **„Dacă vrei să fii desăvârşit, iubeşte aceste două virtuţi: dragostea şi înfrânarea"**. Dragostea are două părţi: dragostea de Dumnezeu şi dragostea de oameni. Cea dintâi este fără limită; cea de-a doua are margini. Spun Sfinţii Părinţi că şi diavolii şi păcătoşii din iad se biciuiesc cu biciul dragostei lui Dumnezeu.

Se cuvine să fim însă cu mare atenţie pentru a nu amesteca dragostea curată, duhovnicească, cu dragostea interesată. Să nu iubim cu scop, numai pentru un timp; nici să iubim pe oameni în mod diferit, după faţă, după cinste, după vârstă, după sex sau credinţă, căci **semnul desăvârşirii în dragoste este atunci când iubim pe toţi oamenii cu aceeaşi măsură, adică egal.**

Să luăm aminte şi la cuvântul Sfântului Grigorie Teologul, care zice în versurile sale cele iambiceşti: „Mintea se înşeală şi adevărul se fură de prea multă dragoste sau prea multă ură". Adică să iubim, să iertăm, dar să nu renunţăm la mustrare şi învăţătură, când este nevoie; că şi mustrarea şi canonul tot din dragoste se dau, spre îndreptare şi mântuire. Spune Sfântul Apostol Pavel că: *Dragostea este legătura desăvârşirii*, iar Sfântul Ioan Evanghelistul spune că *Dumnezeu este dragoste.* Deci, dragostea să fie temelia, centrul şi coroana vieţii şi mântuirii noastre.

60. În ierarhia faptelor bune, pe care o consideraţi a fi cea mai mare?

Spun Sfinţii Părinţi, printre care şi Cuviosul Antonie cel Mare, că „împărăteasa faptelor bune este dreapta socoteală". Mulţi s-au aruncat în potopul patimilor ca să scape pe alţii de la moarte şi s-au înecat pentru că n-au avut chibzuinţă şi dreaptă socoteală în viaţă. Toate faptele bune trebuie făcute cu măsură şi dreaptă socoteală, adică să umblăm pe calea împărătească, de mijloc, după darul, firea şi puterea fiecăruia, ca să nu cădem într-o parte sau alta, că **extremele sunt ale diavolului,** spun dumnezeieştii Părinţi.

61. Care este folosul cugetării la moarte?

Cuvântul „moarte" a fost prima ameninţare a lui Dumnezeu asupra omului pe când era în rai şi cea mai puternică armă împotriva păcatului. Sfântul Vasile cel Mare spune că **„cel mai bun sfetnic în viaţă este aducerea aminte de moarte".** Iar Sfântul Ioan Damaschin zice: „O, moarte, moarte, mai bine te-am numi noi viaţă!" Şi avea perfectă dreptate. Că şi înţeleptul Solomon, dacă ar fi avut sfetnic moartea, nu ar fi căzut în desfrânări cu femei. Dar pentru că nu a cugetat la moarte a căzut, cu toată înţelepciunea dată lui de Dumnezeu.

62. Ce ne spuneţi despre credincioşii care vin pe la mănăstiri?

Să ştii că nu vin credincioşii la mănăstiri pentru noi, ci pentru credinţa lor curată că la mănăstiri este mai multă credinţă şi viaţa călugărilor este mai aleasă. Eu aşa cred, că Dumnezeu nu ţine mănăstirile pentru noi, călugării, că suntem păcătoşi; ci le ţine pentru credinţa credincioşilor iubitori de Hristos. Poporul român este un popor de aur! Credincioşii din lume sunt mai buni ca noi!

De aceea avem marea datorie să nu-i smintim în credinţa lor şi să ne jertfim pentru ei. Sfântul Apostol Pavel zice: *Nimeni al său să nu caute*, şi în alt loc zice: *Tuturor toate m-am făcut ca pe toţi să-i dobândesc* (I Cor. 9, 19). Iar Sfântul Efrem Sirul zice: **„Fiecare bucăţică ruptă din tine să fie un folos pentru aproapele".** Ei se folosesc sufleteşte de noi, de slujbele care se fac prin mănăstiri, de cântări, de sfaturile preoţilor, de spovedanie, de binecuvântare, de

rugăciuni, că nu le dăm de la noi, ci din cele ce ne-a dat Dumnezeu; iar noi, călugării, ne folosim sufleteşte de credinţa lor curată, de dragostea lor, de sinceritatea lor, de răbdarea, de smerenia şi ascultarea lor.

Aşa sunt mănăstirile noastre, deschise pentru toţi, şi mai ales pentru bunii noştri credincioşi de la oraşe şi sate. Şi, după cum ştim, aşa au fost ele dintotdeauna. Chiar şi sihaştrii din păduri şi peşteri primeau credincioşi la chiliile lor, cărora le dădeau sfaturi şi se rugau pentru ei, şi ajungea o bucăţică de pâine şi până la ei de la bunii noştri creştini.

63. Cum se cuvine să ne purtăm noi, călugării, cu mirenii?

Mai întâi să nu-i smintim cu faptele şi cuvintele noastre. Auzi ce spune Sfântul Isaac Sirul: „**Călugării care vor sminti pe mireni, în veac nu vor vedea lumină!**" Iar Sfântul Ioan Scărarul zice: „**Dacă vei vedea minuni la mireni, să ştii că nu pentru tine, ci pentru credinţa lor s-au făcut aceste minuni**". Apoi să-i ospătăm şi să ne purtăm cu ei cu multă dragoste şi milă, că vin de departe, cu multe greutăţi pe suflet; unii sunt bolnavi, alţii au copii mulţi.

Apoi, să ne rugăm cu credinţă pentru ei, iar nu de mântuială. Şi apoi să le dăm sfaturi creştineşti şi cuvinte de mângâiere, cum spune şi Sfântul Ioan Gură de Aur: „**De nimic nu au mai multă nevoie credincioşii decât de cuvinte de mângâiere**".

64. Este bine să primim pe mireni la spovedanie?

Cum să nu! Să-i spovedim, să-i sfătuim, să-i binecuvântăm, să-i folosim duhovniceşte şi să nu-i lăsăm să plece din mănăstire tot cum au venit. Cât s-au ostenit sfinţii îngeri să-i aducă la mănăstire şi noi să-i refuzăm? Ba, încă să-i aducem la masă, să nu plece flămânzi de la noi, căci şi ei ne hrănesc pe noi.

Iată ce spune Sfântul Ioan Gură de Aur: „**De va fi cineva înţelept ca îngerii din cer şi curat ca Sfântul Ioan Botezătorul, dar dacă nu are sfetnic duhovnicesc nu se poate mântui**". Mare dar este darul duhovniciei! Să mângâi, să dezlegi păcatele oamenilor, să rânduieşti canon de vindecare şi să dai sfaturi de mântuire. Numai un suflet dacă ai câştigat, acela este mai scump decât toată lumea!

65. Care Taină din cele şapte este cel mai greu de săvârşit?

Taina Sfintei Spovedanii, părinte! Prin această Taină, ori salvezi un suflet şi te salvezi pe tine, ori ucizi şi te ucizi în veci şi pe tine! Totuşi, prin nici o altă Taină sau slujbă nu poţi câştiga mai multe suflete pentru împărăţia lui Dumnezeu, ca prin Taina Spovedaniei. Însă atâta răspundere şi primejdie apasă asupra preotului duhovnic, încât Sfântul Ioan Gură de Aur spune că „**puţini duhovnici se mântuiesc**". Aceste cuvinte ne înfricoşează şi ne cutremură pe toţi.

66. Care dintre membrii Bisericii sunt cel mai greu de mărturisit?

Candidaţii la hirotonie şi clericii în general. Mai ales când este vorba de candidaţii la hirotonie, duhovnicul trebuie să fie foarte atent, să nu le dea dezlegare la preoţie, dacă au păcate de moarte, ci să-i trimită la episcopul locului, că îşi ia asupra sa toate păcatele acelora. Iată ce spune *Pravila Bisericească*

despre aceasta: „Ascultă, o duhovnice! Ia seama la candidații de preoție, că toate păcatele făcute de ei, dacă nu le mărturisesc la duhovnic, sau îi dezlegi la hirotonie împotriva Canoanelor, toate cad asupra ta...".

În această privință spune Sfântul Vasile cel Mare: „Mă mâhneşte foarte că se neglijează Canoanele Părinților şi s-a înlăturat orice strictețe din Biserică. Şi mă tem ca nu cumva sporind câte puțin această nebăgare de seamă să ajungă ordinea Bisericii în cea mai de pe urmă tulburare... Curățiți dar Biserica, înlăturând pe cei nevrednici; cercetați pe cei care sunt vrednici..." (Sfântul Vasile cel Mare, canonul 89 şi Prolog, vol. I, 10 oct.).

67. Care sunt principalele condiții canonice pentru admiterea candidaților la hirotonie?

Iată principalele condiții: Să fie ortodox din naştere şi din părinți evlavioşi; dacă este dintre cei reveniți de la alte confesiuni, să nu fie de curând botezat; să fie sănătos şi nevătămat la trup. Cei ciungi, orbi, şchiopi, infirmi şi bolnavi de nervi nu se pot face preoți. Să nu fie epileptic sau schizofrenic. La căsătorie să fie, atât candidatul cât şi soția, feciorelnici şi neîntinați; să nu fi căzut nici după căsătorie în păcatul desfrânării; să nu fi făcut soția lui vreun avort sau alt păcat pentru a nu avea copii; să nu fi fost mai înainte tâlhar, bețiv public, necredincios, sectant, smintitor prin păcatele sale publice etc.

Apoi candidatul să fie foarte credincios, milostiv, cu mare frică de Dumnezeu şi binecunoscător al Sfintei Scripturi, al Sfintelor Canoane şi scrierilor Sfinților Părinți, ca să poată păstori bine turma încredințată lui

de Hristos şi să apere dreapta credință de secte, de necredință şi de tot felul de păcate. La fel şi soția lui să fie ortodoxă, evlavioasă, iubitoare de Hristos, milostivă şi din părinți binecredincioşi.

68. Care sunt datoriile preoților după hirotonie?

Cele mai importante datorii ale preotului sunt acestea: Să săvârşească Sfânta Liturghie şi toate slujbele în zilele rânduite, cu toată evlavia şi credința, iar nu pentru bani sau laudă de la oameni; să nu ceară bani credincioşilor pentru nici un fel de slujbă, ci să lase ca fiecare să dea singur cât binevoieşte, după a sa putere; să fie milostiv cu toți oamenii şi mai ales cu văduvele, cu săracii şi cu cei bolnavi; să nu intre niciodată în cârciumi, nici să se îmbete, spre a nu sminti pe credincioşi; să nu intre singur în casele credincioşilor, spre a nu face sminteală atât lui, cât şi altora; să nu se amestece în afaceri lumeşti, comerț, beții, judecăți, certuri publice, politică etc.

Să învețe pe credincioşi permanent dreapta credință; să țină regulat predică în biserică şi să explice cele sfinte credincioşilor; să cerceteze pe fiecare familie periodic şi să se îngrijească de mântuirea turmei sale; să lupte cu toate puterile şi mai ales cu pilda vieții sale împotriva sectelor şi a tot păcatul; să procure credincioşilor săi cărți folositoare de suflet; să combată cu toată tăria desfrâul, beția, divorțul, avortul, certurile în parohie etc.

Acestea sunt, mi se pare, principalele îndatoriri, la care mai adaug: să mărturisească regulat pe credincioşi în cele patru posturi; la fel şi el cu ai săi, să aibă un

duhovnic bun de care să asculte şi la care să se spovedească adesea; să respecte, după putere, Sfintele Canoane; iar în caz de mare nevoie să ceară sfatul episcopului locului (După *Pravila Bisericească* de Arhimandrit Nicodim Sachelarie, ed. 1940, p. 149-155 şi 264-267).

69. Ce trebuie să facă duhovnicul cu clericii care au săvârşit păcate opritoare de cele sfinte?

Spune Sfântul Simeon al Tesalonicului (op. cit., cap. 293) că „greşelile preoţilor în cele ale preoţiei la arhiereu trebuie să se mărturisească şi să se dezlege". Canonul 11 al Sinodului I Ecumenic spune că dacă duhovnicul constată la clerici abateri canonice grave să nu-i dezlege, nici să-i oprească de la cele sfinte, ci să-i trimită la episcopul locului, singurul care îi poate dezlega sau caterisi.

Iar Sfântul Nicodim Aghioritul spune la fel: „Să nu cumva, o, duhovnice, să dezlegi greşelile preoţilor opritoare de Sfânta Liturghie, ci să-i trimiţi la episcopul locului". Clericul care a săvârşit păcate opritoare de cele sfinte, măcar de Sfânta Liturghie să se oprească, dacă nu şi de celelalte Sfinte Taine. În această privinţă spune Sfântul Ioan Gură de Aur: „Mai bine să stea biserica lui Dumnezeu fără slujbă, adică închisă, decât să slujească în ea un preot nevrednic!"

70. Ce sfaturi mai importante daţi duhovnicilor?

Preotul duhovnic este suveran în scaunul de spovedanie. El judecă atunci în numele şi în locul lui Hristos. Nu poate lega oricum, fără judecată; nici să dezlege orice şi pe oricine. Pentru a nu greşi trebuie să

cunoască foarte bine Sfintele Canoane, Tradiţia Bisericii, practica liturgică, învăţăturile Sfinţilor Părinţi şi mai ales Sfânta Scriptură, că fără aceste arme este ca un soldat fără sabie.

Apoi duhovnicul trebuie să fie tare în credinţă, cu mare frică de Dumnezeu, cu multă milă de oameni şi cu inimă de tată pentru toţi. Să judece cât mai atent şi drept, adică fără părtinire, să ţină cont de firea, vârsta, aşezarea, temperamentul, studiile, poziţia socială, starea sănătăţii, cultura, puterea de înţelegere şi ascultarea fiecăruia, şi mai ales, de credinţa şi de frica de Dumnezeu pe care o are credinciosul. Să spovedească cu mare grijă şi atenţie, fără grabă. Să asculte ce i se spune de fiecare, şi apoi să întrebe, începând de la cele duhovniceşti, la cele fireşti, de la credinţă, rugăciune şi biserică, la cele omeneşti şi trupeşti. Să nu iscodească prea mult păcatul, să nu smintească mai ales pe tineri şi copii cu întrebările sale; să nu se mire nici să ocărască pe cineva pentru păcatele mărturisite; să nu întrebe cu cine anume a păcătuit şi mai ales să nu divulge secretul spovedaniei.

Sfintele Canoane spun că cine divulgă păcatele de la spovedanie să i se ia harul preoţiei şi al duhovniciei. Duhovnicul să mărturisească numai individual şi niciodată în comun.

71. Cum poate duhovnicul să socotească mai bine canonul la spovedanie?

Duhovnicul trebuie să ţină măsura adevărului, adică să ţină calea de mijloc între dragoste şi asprime, între acrivie, adică scumpătate, şi pogorământ. Să măsoare aşa cum îl învaţă Dumnezeu, de la caz la caz,

dragostea cu dreptatea şi mustrarea cu răbdarea şi blândeţea. Apoi, să dea canonul după măsura păcatului, după starea sufletească şi trupească a credinciosului şi potrivit cu practica şi Canoanele Bisericii. Preotul are o limită în a lega şi a dezlega păcatele, mai ales când spovedeşte clerici. El nu are toată puterea de a dezlega. Aceasta o are numai episcopul, iar preotul este numai un delegat al lui, deci cu putere limitată. Când preotul nu poate chibzui canonul, sau are un caz grav, amână spovedania şi dezlegarea, până ce se consultă cu un alt duhovnic mai bătrân, sau îl trimite pe cel în cauză la episcop.

Dacă un duhovnic primeşte pe cineva de la alt duhovnic, el este dator să-l spovedească din nou, din copilărie; însă nimeni nu poate sili pe cineva să se spovedească la el. Credinciosul are libertatea de conştiinţă să se ducă la cel care are mai multă evlavie, după cum îl călăuzeşte Duhul Sfânt. Că nimic nu este mai greu decât a spovedi, a creşte şi a povăţui sufletele pe calea mântuirii. De aceea mulţi se feresc de duhovnicie, de teamă să nu alunece şi ei în aceleaşi păcate. Că auzi ce spune Sfântul Isaac Sirul: **„Vai de cei ce se aruncă de voia lor în potopul lumii (patimilor) ca să scoată pe alţii, iar ei se îneacă şi pier pentru Împărăţia lui Dumnezeu"**. Iar despre cei, ce caută duhovnici slabi ca dânşii, spune Cuviosul Nicodim Aghioritul: **„Cel ce caută duhovnic rău ca dânsul, el nu doreşte să-l vindece de păcate, ci să-l tolereze în păcatele sale"**.

72. Când duhovnicul se sminteşte de păcatele celor pe care îi mărturiseşte, cade sub canon?

Îţi răspund cu cuvintele Sfântului Ioan Gură de Aur, care zice despre aceasta: „Nu judeca pe cel ce tămăduieşte prin spovedanie pe cineva, că şi doctorul, când operează, se umple de puroi şi de sânge, dar el vindecă. Aşa şi **duhovnicul, se umple de sminteli când spovedeşte pe altul, dar el mântuieşte sufletele de păcate şi de osândă veşnică"**. Numai atunci cade duhovnicul sub păcat: când iscodeşte păcatele oamenilor cu patimă, când se grăbeşte la spovedanie şi nu întreabă păcatele cele de moarte cu amănuntul, când nu dă cuvenit sfat penitentului şi canon de îndreptare pe măsura păcatelor lui; când spovedeşte în comun şi nu face fiecăruia dezlegare pe cap, prin punerea mâinilor; când sminteşte pe credincioşi cu întrebările sale, îndeosebi pe copii şi pe tineri, şi când dă Sfânta Împărtăşanie repede, fără canon şi pocăinţă, cum obişnuiesc unii preoţi astăzi.

73. Care sunt efectele Sfintei Spovedanii şi ale Sfintei Împărtăşanii?

Spovedania dezleagă păcatele, iar Sfânta Împărtăşanie îndumnezeieşte pe om. Numai că spovedania se face în orice timp, iar Sfânta Împărtăşanie se dă cu mare atenţie şi numai celor vrednici de Hristos, că mare osândă apasă asupra preotului care dă Sfintele Taine celor nevrednici. Când cineva nu este vrednic să primească cele sfinte, i se dă agheasmă mare, până îşi termină canonul şi părăseşte păcatul; iar dacă din nou greşeşte, ia canonul de la capăt.

74. Care este soarta sufletelor care au murit spovedite, dar nu şi-au făcut canonul pe pământ?

Cei ce au murit spovediţi şi dezlegaţi de păcate, dar au rămas sub canon, sunt scoşi din muncile iadului prin jertfa Sfintei Liturghii, care le spală păcatele. Aceasta este deosebirea între purgatoriu şi jertfa Sfintei Liturghii. Catolicii susţin că sufletele celor păcătoşi se curăţă într-un foc curăţitor, iar noi spunem şi credem, după învăţătura Sfinţilor Părinţi, că sufletele celor spovediţi care sunt în iad pentru că nu şi-au împlinit canonul pe pământ, se curăţă şi se scot la lumina raiului prin Sfânta Liturghie. Că jertfa şi Sângele lui Hristos ne curăţă păcatele.

75. Ce legătură este între învăţătură şi fapta bună?

Cel ce învaţă pe alţii dar el nu face este ca cel ce vântură grâu străin, iar el moare de foame. Că spune Sfântul Apostol Pavel: *Cunoştinţa îngâmfă, iar duhul dă viaţă.* Iar Mântuitorul zice: *Cel ce va face şi va învăţa, acela mare se va chema întru Împărăţia lui Dumnezeu* (Matei 5, 9). Deci, vezi că Iisus Hristos pune întâi pe „a face" şi apoi pe „a învăţa!" Întâi trebuie să predicăm altora prin exemplul vieţii noastre şi apoi prin cuvânt. Cuvântul se cuvine să iasă din experienţa vieţii noastre, adică din lucrare, iar nu invers, că numai atunci are putere şi ajunge la inima credincioşilor.

Cel ce învaţă şi nu lucrează fapta bună, sminteşte pe credincioşi şi nici el nu se mântuieşte, că auzi ce zice Hristos: *Nimic necurat nu va intra în împărăţia Tatălui Meu.* Este adevărat că omul nu va putea niciodată să facă în viaţă tot ce ştie, nici să ajungă cu lucrarea unde ajunge cu învăţătura. Dar este dator, cum

spune Domnul, *măcar cu degetul cel mic să atingă*, să facă cele ce învaţă pe alţii.

Aceasta ne învaţă şi Sfântul Isaac Sirul, zicând: **„Cunoştinţa fără lucrare este amanet al ruşinii"**, că ne ruşinăm de cuvintele noastre şi ne mustrăm de ele că nu facem ce spunem; **„iar cunoştinţa unită cu lucrarea este cămară a nădejdii"**, adică, ne dă nădejde de mântuire. Dar, cum spune un sfânt părinte: **„Când este din ascultare, să îndrăzneşti a vorbi"**. Adică, dacă este absolută nevoie şi ţi se porunceşte de mai marele tău, atunci vorbeşte de Hristos.

Sfântul Isaac Sirul ne învaţă, zicând: **„Când vrei să vorbeşti undeva, întâi să te smereşti, adică să-ţi vezi neputinţele tale şi apoi să vorbeşti..."**. Că **„nimeni nu este mai sărac decât cel ce vorbeşte, dar el nu face", adică nu trăieşte. Cea mai puternică predică este cea prin trăire, prin exemplul personal,** „că cuvântul şi strigând, supără; iar viaţa şi tăcând, foloseşte".

Sfântul Ioan Gură de Aur spune că **în trei feluri se propovăduieşte Evanghelia lui Hristos: cu cuvântul, cu scrisul şi cu trăirea,** adică cu exemplul personal. Aceasta este cea mai înaltă cale de propovăduire. Dar Talasie Libianul zice: **„Dacă nu ai fapte bune, nu vorbi de lucrare"**. La fel Sfântul Isaac Sirul zice: **„Nimic nu este mai sărac pe lume decât mintea aceea care filosofează despre fapta bună fără lucrare"**.

CONVORBIREA A TREIA

DESPRE ÎNGERI, MOARTE, VIAȚA VIITOARE ȘI JUDECATA DE APOI

76. Când i se dă omului înger păzitor? La zămislire, la naștere sau la Sfântul Botez?

După Sfânta Tradiție a Bisericii lui Hristos îngerul păzitor se dă omului la Sfântul Botez. Acest lucru se poate înțelege din rugăciunea a cincea de la facerea catehumenului, unde, printre altele, se zice așa: „Însoțește-i viața lui cu înger de lumină, ca să-l izbăvească pe el de toată bântuiala potrivnicului, de întâmpinarea celui viclean, de demonul cel de amiază și de năluciri rele". Pe lângă îngerul păzitor, Dumnezeu trimite omului și alți îngeri în viață spre a-l ajuta, a-l îndrepta și a-l mângâia în ispitele și încercările luptelor duhovnicești prin care trece omul în acest veac.

Despre aceasta vorbește dumnezeiescul Apostol Pavel, zicând: *Au nu sunt duhuri slujitoare, care se trimit spre slujbă pentru cei ce vor să moștenească mântuirea*? (Evrei 1, 14). Cu aceste cuvinte, Apostolul înalță cugetele ascultătorilor și mângâie foarte mult pe creștini, fiindcă arată că Dumnezeu are multă purtare de grijă pentru dânșii, de vreme ce „pe îngeri, care covârșesc pe oameni, i-a rânduit să slujească pentru mântuirea oamenilor".

Dar vedem că, atât în Legea Veche, cât și în Legea Darului, îngerii au fost trimiși de Dumnezeu să ajute și să slujească oamenilor celor aleși, precum Lot, Avraam, Iacob, Moise, Valaam, Isus Navi, Ghedeon, Manase, proorocul David, Ilie Tesviteanul, Sedrah, Mesah și Abdenago, Daniil proorocul, Iosif, Fecioara Maria, păstorii de la Bethleem, Maria Magdalena, Cornelie Sutașul, Apostolul Pavel și alții. Prin aceste câteva mărturii am arătat că Preabunul Dumnezeu ne rânduiește nouă îngeri păzitori, nu numai la Sfântul Botez, ci și în toată viața, ajutând pe calea mântuirii pe cei drepți, care Îl iubesc și cred întru El.

77. Necredincioșii, păgânii și ereticii primesc și ei de la Dumnezeu îngeri păzitori?

Unii ca aceștia, întrucât nu sunt botezați întru numele lui Hristos, nu primesc îngeri păzitori. Ei nu cred în îngeri. Iar cei ce zic totuși că cred în Dumnezeu, dar sunt eretici, aceștia întristează și depărtează de la ei pe îngerii Domnului care iubesc adevărul dreptei credințe, cel așezat de Hristos și de Apostoli în Biserica Sa (A se vedea *Tâlcuirea Epistolei către Evrei*, de Teofilact al Bulgariei, 1904).

Cât privește popoarele păgâne, acestea de abia au câte un înger păzitor pentru hotarele fiecărei țări, după mărturia Sfintei Scripturi, care zice: *Atunci a pus hotarele neamurilor după numărul îngerilor lui Dumnezeu* (Deut. 32, 9). Acești îngeri fac parte din ceata Domniilor, ca cei ce domnesc peste neamuri. După tradiție, sunt îngeri păzitori peste cetăți, orașe, sate, mănăstiri și oriunde se preamărește numele lui Dumnezeu.

78. Care este menirea îngerului păzitor în viaţa credinciosului şi cum îl ajută la mântuire?

Menirea îngerului păzitor este de a-l păzi pe credincios în chip nevăzut de ispitele diavolului, de căderi în tot felul de păcate, de a-l călăuzi pe calea Bisericii, a pocăinţei şi a rugăciunii; de a-l mângâia în necazurile vieţii şi de a-l îndemna prin gând la toată fapta bună. Îngerul păzitor este dat de Dumnezeu omului spre păzirea trupului şi a sufletului său. El niciodată nu doarme, după cuvântul psalmistului: *Nici să dormiteze cel ce te păzeşte* (Ps. 120, 3).

Îngerul păzitor apără sufletul cel încredinţat lui în toată vremea de ispită, dacă are credinţă şi frică de Dumnezeu, după spusa aceluiaşi împărat şi prooroc: *Tăbărâ-va îngerul Domnului împrejurul celor ce se tem de dânsul* (Ps. 33, 9). Îngerul păzitor slujeşte la mântuirea omului (Evrei 1, 14). Îngerul păzitor scapă pe om în vreme de primejdie (Fapte 5, 19; 12, 7-8; 12, 15; 9, 11). Îngerul păzitor este duh slujitor al lui Dumnezeu spre păzirea oamenilor (Ps. 102, 21; 103, 5; Luca 16, 22; Evrei 1, 7). Mântuitorul ne porunceşte să nu dispreţuim pe copii, *că îngerii lor, în ceruri, pururea văd faţa Tatălui Meu* (Matei 18, 10).

79. Creştinul are şi un înger rău care îi urmează toată viaţa? Care este scopul îngerului rău?

Da, orice creştin are de la Botez un înger bun, care stă de-a dreapta lui şi îl povăţuieşte spre tot lucrul plăcut lui Dumnezeu. El scrie cu de-amănuntul, una câte una, toate faptele bune, pe care le face în viaţă şi pe care i le va prezenta în ceasul judecăţii, când „cărţile se vor deschide". De asemenea, creştinului îi

urmează din pruncie şi un înger rău (diavol) care scrie şi el, amănunţit, tot păcatul pe care îl face omul în viaţă, până în clipa morţii.

Scopul îngerului rău este de a-l ispiti întotdeauna şi a-l îndemna la păcat, cu gândul, cu imaginaţia, cu simţurile, cu cuvântul, cu fapta, cu trupul şi cu sufletul. Dacă omul îl ascultă, se învoieşte la păcat şi chiar îl săvârşeşte; diavolul scrie orice gând, orice cuvânt sau faptă rea făcută în viaţă, de care îi va cere răspuns la judecata particulară, adică după moarte, dacă nu a fost dezlegat de păcate în viaţă, prin spovedanie şi pocăinţă.

80. Cum poate creştinul scăpa de ispitele îngerului rău, adică ale diavolului, care îl urmăreşte toată viaţa?

De nevoie este pentru mântuirea omului să fie ispitit de diavolul, că dacă nu se va ispiti, nu se va mântui. Nu se poate căli în lupta cea duhovnicească şi nu poate avea nici o plată pentru faptele sale cele bune, fiind făcute din obicei, fără nici o împotrivire de la diavolul. De aceea zice şi Sfântul Petru, că *diavolul, potrivnicul vostru, ca un leu răcnind umblă, căutând pe cine să înghită, căruia staţi-i împotrivă, fiind întăriţi în credinţă...* (I Petru 5, 8-9).

Deci, viaţa noastră este o luptă cu diavolul, care ne ispiteşte, fie prin propriul nostru trup, fie prin cei din jurul nostru, fie direct prin slugile întunericului. Ispitele sunt necesare pentru că ne călesc în lupta cu păcatul, pentru mântuirea noastră, dar numai să nu ne biruiască. Un mare părinte din Pateric zice: „**Înlătură ispitele şi nu se va mântui nici un om**".

Creştinul poate scăpa nebiruit de ispitele diavolului prin lucrarea tuturor faptelor bune şi mai ales prin rugăciune, post, smerenie, dragoste, spovedanie deasă, pocăinţă, milostenie şi multă răbdare.

81. Când creştinul păcătuieşte cu voia sa, se îndepărtează îngerul bun de la dânsul? Dar când face o faptă bună, fuge îngerul rău de la dânsul?

Dacă păcatul este urâciune înaintea lui Dumnezeu (Deut. 25, 16; Prov. 5, 5; 10, 5; 3, 32), apoi cum va iubi îngerul Domnului pe cei păcătoşi şi nu se va depărta de la ei? Şi dacă *cel ce face păcatul este de la diavolul* (I Ioan 3, 8-10; Ioan 8, 44), apoi cum va sta îngerul Domnului lângă cel ce face lucrurile diavolului, adică lângă cel beţiv, desfrânat, preadesfrânat, necredincios, mincinos, zgârcit, urâtor de oameni şi eretic. Şi dacă păcatul alungă de la om binecuvântarea lui Dumnezeu (Num. 14, 34; Isus Navi 5, 6; Ps. 80, 13-14; Isaia 48, 18-19), apoi cum va sta îngerul Domnului lângă cel ce lucrează păcatul? Şi dacă Duhul Sfânt se întristează de păcat (Gal. 4, 30; I Tes. 5, 19), cum nu se va întrista îngerul Domnului şi nu se va îndepărta de la cel ce face păcatul şi nu voieşte să se întoarcă la pocăinţă? Şi dacă Sfântul Duh este mâniat şi supărat pe cei neascultători şi răi (Isaia 6, 3, 10), cum nu se va supăra şi îngerul Domnului cel curat şi sfânt, pe cel ce face păcate şi nu voieşte să se întoarcă la pocăinţă?

Aşadar, îngerul păzitor, rânduit de Dumnezeu fiecărui creştin, urăşte păcatul, căci păcatul ucide sufletul, şi se depărtează de la cel ce lucrează fărădelege. Dar, iarăşi se întoarce şi ajută pe omul păcătos, când acesta vine la pocăinţă cu lacrimi şi cu durere în inimă

pentru cele făcute (II Cor. 7, 9). Căci *bucurie se face în cer pentru un păcătos care vine la pocăinţă* (Luca 15, 7-10), deoarece Dumnezeu voieşte *ca toţi oamenii să se mântuiască şi să vină la cunoştinţa adevărului* (Iez. 18, 23-32; 33, 11; II Petru 3, 9).

Deci, când omul face cele rele, întristează şi depărtează de la sine pe Duhul Sfânt şi pe îngerul păzitor, iar în locul lui se apropie de om diavolul şi duhul cel rău. Iar când creştinul se întoarce din toată inima lui la pocăinţă, veseleşte pe Dumnezeu şi pe toţi îngerii din cer, apropie de sine pe îngerul său şi alungă de la dânsul pe îngerul satanei. Şi această luptă se dă în inima şi mintea omului în orice clipă, până la sfârşitul vieţii lui.

82. Cum trebuie să colaboreze creştinul cu îngerul său păzitor, pentru a ajunge întru împărăţia lui Dumnezeu?

Creştinul trebuie să imite pe sfinţi şi pe îngeri, ca să fie numărat în cer împreună cu sfinţii şi cu îngerii. Adică, să-L slăvească neîncetat pe Dumnezeu, să-L laude şi să-I mulţumească totdeauna pentru toate, să-L asculte, să păzească poruncile Lui, să-L iubească pe Dumnezeu, să iubească pe toţi oamenii şi să ducă întru toate viaţă creştinească. Precum îngerul este slujitor al lui Dumnezeu şi îl păzeşte pe om întru toate căile sale (Ps. 90, 11) şi precum îngerul se supune voii lui Dumnezeu (Ps. 102, 20-21), la fel trebuie să facă şi omul credincios. Să se supună lui Dumnezeu şi să facă voia Lui. Şi dacă îngerul se bucură de întoarcerea păcătosului la pocăinţă (Luca 15, 7-10), aşa se cuvine

să facă şi omul credincios. Să se bucure de întoarcerea celor răi la pocăinţă.

Dacă îngerii se îngrijesc de mântuirea oamenilor şi le ajută (Fac. 24, 7; Ps. 90, 11-12; Ps. 33, 7; Matei 4, 6), aşa să facă şi creştinii, mai ales păstorii de suflete; să se îngrijească în tot chipul de mântuirea şi întoarcerea la pocăinţă a sufletelor omeneşti. Îngerii slăvesc neîncetat pe Dumnezeu (Ps. 102, 20; Isaia 6, 3; Luca 2, 13-14; Apoc. 5, 11). La fel şi credincioşii sunt datori să slăvească pe Dumnezeu, după cuvântul psalmistului: *Bine voi cuvânta pe Domnul în toată vremea; pururea lauda Lui în gura Mea* (Ps. 33, 1). Şi dacă îngerul este pururea veghetor spre tot lucrul bun, apoi şi omul credincios este dator neîncetat să vegheze cu mintea sa şi să ia aminte că *potrivnicul nostru, diavolul, umblă ca un leu, căutând pe cine să înghită* (I Petru 5, 8). Aşa de va face tot creştinul, se va afla împreună lucrând cu îngerul său păzitor la săvârşirea tuturor faptelor bune.

83. În ce chip ajută îngerul păzitor pe suflet în ceasul morţii şi până când rămâne lângă el după moarte?

Mai întâi îngerul păzitor se roagă lui Dumnezeu pentru sufletul încredinţat lui, ca să aibă sfârşit creştinesc şi să i se ierte toate păcatele. Apoi îi dă în cuget credinciosului să se împace cu toţi, să se spovedească din copilărie la preot, să se împărtăşească cu Trupul şi Sângele Domnului şi să-şi pună toate în bună rânduială. Iar în ceasul morţii lui, nu numai un înger îl ajută pe el, dacă a făcut fapte bune, ci mai mulţi.

Acest lucru îl spune Sfântul Efrem Sirul, zicând: „Au nu ştiţi, fraţii mei, ce fel de frică şi de nevoie avem să pătimim în ceasul ieşirii noastre din viaţa aceasta, când se va despărţi sufletul de trup? Mare frică, mare taină se săvârşeşte acolo. Că vin la dânsul îngerii buni şi mulţime de oaste cerească şi toate puterile cele potrivnice şi stăpânitorii întunericului, amândouă părţile voind să ia sufletul şi să-l aşeze şi să-i întocmească locurile lui.

Deci, dacă sufletul şi-a câştigat de aici fapte bune, în ziua ieşirii lui, faptele bune pe care le-a câştigat de aici se fac îngeri buni şi îl înconjoară pe dânsul şi nu lasă nici una din puterile potrivnice să se atingă de el; ci îl iau pe dânsul cu bucurie şi veselie împreună cu îngerii, cântând cântări de biruinţă lui Dumnezeu, şi îl duc pe dânsul la Stăpânul Hristos, Împăratul slavei, şi îl închină Lui împreună cu toată puterea cerească, şi îl duc de aici în loc de odihnă, unde nu este durere, nici întristare, nici suspin, nici lacrimi, nici grijă, ci viaţă nemuritoare şi veselie veşnică, împreună cu toţi care au bineplăcut lui Dumnezeu..." (Sfântul Efrem Sirul, *Cuvânt pentru ca de-a pururea să avem în minte ziua ieşirii noastre din viaţă*, tomul III).

La cei păcătoşi, spune Sfântul Efrem Sirul, faptele lor cele rele se prefac în ceasul morţii în îngeri răi şi îl însoţesc până este aruncat în focul gheenei, acuzându-l pe el de acelea ce le-a făcut şi nu s-a pocăit. După moarte îngerul însoţeşte sufletul 40 de zile, împreună cu alţi îngeri, arătându-i întâi fericirea raiului şi apoi muncile iadului. Apoi îl duc pentru a treia oară în faţa Preasfintei Treimi şi i se hotărăşte, până la judecata de

apoi, fie loc de odihnă în rai, fie loc de osândă, după faptele sale.

Din clipa aceea îngerul păzitor îl părăseşte până la judecata viitoare. Iar cum sufletul trece prin vămile văzduhului după moarte, acelaşi sfânt părinte Efrem ne arată, zicând: „Atunci, luând îngerii sufletul se duc prin văzduh, întru care stau începătoriile, stăpâniile şi ţiitorii de lume ai puterilor celor potrivnice, pârâşii noştri cei amari, vameşii cei cumpliţi, luătorii de seamă şi zapciii, care, întâmpinând pe suflet în văzduh, îl iscodesc şi aduc înaintea omului păcatele şi zapisele cele din tinereţe, cele din bătrâneţe, cele de voie şi cele fără de voie, cele făcute cu lucrul, cu gândul şi cu aducerile aminte. Multă este frica acolo, mult cutremur ticălosului suflet; nepovestită este nevoia care o pătimeşte atunci de la mulţimea milioanelor de vrăjmaşi, ţinându-se de dânşii, frângându-se, clevetindu-se, împingându-se, oprind pe suflet să nu se sălăşluiască în lumină şi să intre în latura celor vii. Însă sfinţii îngeri luând pe suflet, îl duc...” (Ibidem, *Cuvânt pentru a doua venire şi pentru judecată*, tomul III). Astfel, sfântul înger păzitor, după cum mai înainte am arătat, întotdeauna stă lângă omul credincios, spre a-l păzi şi a-l ajuta în viaţă. Încă şi după moarte îl însoţeşte pe suflet până la 40 de zile.

84. La învierea cea de obşte va veni şi îngerul păzitor al fiecărui om?

În ziua înfricoşatei judecăţi, îngerul păzitor ajută sufletul pe care l-a păzit în această lume şi călătoreşte cu el înaintea înfricoşatului Judecător. Despre acest adevăr se scrie în mai multe locuri, şi mai ales la

„Canonul către îngerul păzitor”, unde se scrie aşa: „Când se va pune scaunul şi cărţile se vor deschide, şi Cel vechi de zile va şedea, şi oamenii se vor judeca, şi îngerii vor sta înainte, şi pământul se va clătina, şi toate se vor înfricoşa şi se vor cutremura, atunci arată spre mine iubirea Ta de oameni şi mă izbăveşte de gheenă, pe Hristos îmblânzindu-L” (Cântarea a 8-a).

Îngerul păzitor va conduce sufletul la învierea cea de apoi, spre a-şi cunoaşte trupul său din pământ, cum spune în viaţa Sfântului Vasile cel Nou din 26 martie.

85. Cum se bucură îngerii din ceruri pentru un păcătos care se pocăieşte şi în ce chip se întristează când păcătuieşte?

Îngerii din ceruri se bucură când se pocăieşte un păcătos, asemenea Păstorului celui mare, Mântuitorul nostru Iisus Hristos, Care a aflat oaia cea pierdută, adică neamul omenesc, zicând: *Bucuraţi-vă împreună cu Mine că am aflat oaia cea pierdută* (Luca 15, 6). Acest lucru îl descoperă Mântuitorul şi în pilda cu drahma cea pierdută. El arată bucuria îngerilor pentru cel ce se întoarce la pocăinţă prin cuvintele: *Vă zic vouă, aşa se face bucurie înaintea îngerilor lui Dumnezeu pentru un păcătos care se pocăieşte* (Luca 15, 10). Iar când omul păcătuieşte, îngerul păzitor se întristează şi plânge pentru el, depărtându-se de acel suflet, până când iarăşi se întoarce la Dumnezeu prin pocăinţă.

86. Care este cea mai înaltă înţelepciune a creştinului?

După Sfântul Vasile cel Mare, cea mai înaltă înţelepciune a creştinului este să cugete de-a pururea la

ceasul morţii. Iar după Sfânta Scriptură, cea mai înaltă filosofie a creştinului este frica de Dumnezeu (Ps. 1, 1-4; 110, 10; Iov 18, 28; Prov. 15, 33). Frica de Dumnezeu este neapărat trebuincioasă pentru cinstirea lui Dumnezeu (Ps. 5, 7) şi slujirea lui Dumnezeu (Deut. 6, 13; 10, 20; Ps. 2, 11; Evrei 12, 20).

Frica de Dumnezeu este necesară pentru dobândirea mântuirii noastre (Filip. 2, 12; Prov. 28, 14); pentru păzirea poruncilor lui Dumnezeu (Deut. 6, 24; 8, 6; 10, 12-13); pentru ferirea de păcate (Ieş. 20, 20; Ps. 4, 4; Prov. 14, 16; 16, 6; Iov 1, 8; 2, 3); pentru dobândirea sfinţeniei (II Cor. 7, 1); pentru a cârmui sufletele cu dreptate (Ieş. 18, 21; II Regi 23, 3); pentru a judeca drept (II Paral. 19, 6-9).

De aceea Sfânta Scriptură ne învaţă să umblăm întru toate cu frica lui Dumnezeu, să facem toate cu credinţă şi cu frică de Dumnezeu (II Paral. 19, 9; Ef. 5, 21; Col. 3, 22).

87. Ce trebuie să înţelegem prin cuvintele: *Adu-ţi aminte de cele mai de pe urmă ale tale şi în veac nu vei greşi* (Isus Sirah 7, 38)?

Aceste cuvinte ne învaţă ca de-a pururea să avem în minte, pe lângă frica de Dumnezeu, şi cugetarea morţii. Însă aceasta, la cei noi începători în fapta bună, căci cei ce sunt sporiţi, prin darul lui Dumnezeu, dobândesc în locul fricii de moarte, dragostea de Dumnezeu. Aceştia nu mai au frică de moarte, *deoarece dragostea scoate afară frica* (I Ioan 4, 18). Iar cele mai de pe urmă ale omului, după Sfinţii Părinţi, de care trebuie să ne aducem aminte în toată viaţa, sunt: ceasul morţii, adică despărţirea sufletului

de trup, trecerea sufletului pe la vămile văzduhului, starea sufletului înaintea Preasfintei Treimi şi hotărârea care i se va da, adică raiul sau iadul.

88. Ce înţelegem prin moarte?

Prin moarte înţelegem două lucruri: moarte fizică, adică despărţirea sufletului de trup, şi moarte duhovnicească, adică călcarea poruncilor lui Dumnezeu, care ucide şi sufletul şi trupul omului păcătos. Omul însă nu moare niciodată cu sufletul, ci numai cu trupul. Căci sufletul este creat de Dumnezeu nemuritor, fie că ajunge în rai sau în iad, după faptele lui. Moartea sufletului este păcatul, după cuvântul: *Plata păcatului este moartea* (I Cor. 15, 56; Iez. 18, 4, 20; Rom. 1, 32; 6, 16 etc).

89. Ce înţelegem prin judecata particulară şi unde se aşează sufletele oamenilor după moarte?

Sunt două feluri de judecăţi ale oamenilor. Cea dintâi este **judecata numită particulară**, adică personală, ce se va face îndată după moarte, când fiecare suflet trece prin înfricoşatele vămi ale văzduhului şi stă înaintea Dreptului Judecător, spre a i se hotărî loc de odihnă sau de osândă provizorie, după faptele lui, până la a doua venire a lui Hristos. A doua este **judecata de apoi sau generală, a tuturor oamenilor**, care va avea loc la sfârşitul veacurilor, când se vor alege cei buni de cei răi şi vor merge cei buni întru împărăţia lui Dumnezeu, *şi aşa pururea cu Domnul vor fi..., iar cei răi vor fi aruncaţi în focul cel veşnic* (Matei 25, 31-46).

Cât despre locul unde se aşează sufletele oamenilor după moarte, potrivit cu pilda bogatului nemilostiv şi săracului Lazăr (Luca 16, 19-31), Sfânta

Biserică ne învaţă aşa: timp de două zile după moarte, sufletul este purtat de îngerul păzitor peste tot în lume, pe unde a trăit şi a făcut fapte bune sau rele, şi îşi aminteşte de toate cele din pruncie până în ceasul morţii. În a treia zi este dus la Dumnezeu, iar la 40 de zile i se rânduieşte loc de odihnă sau osândă.

În Pravila Mare de la Târgovişte, capitolul 162, spune că „sufletul, de multă dragoste a trupului (său), căci s-a despărţit de dânsul, uneori merge la casa aceea unde a fost în viaţă, iar alteori la mormântul unde este trupul îngropat. Iar îmbunătăţitul şi dreptul suflet merge pe la locurile unde avea obiceiul să se roage pentru mântuirea lui şi face două zile pe pământ. Iar a treia zi merge sufletul împreună cu îngerul său la cer şi stă înaintea groaznicului scaun şi se închină înaintea lui Dumnezeu. Pentru aceea se face a treia zi Sfânta Liturghie şi pomană pentru cel mort. Iar dacă se închină lui Dumnezeu, merge cu îngerul de îi arată bogatele şi frumoasele lăcaşuri ale sufletelor drepţilor şi ale sfinţilor care au făcut voia lui Dumnezeu în lume. Toate acestea le vede sufletul atunci (de la a patra până la a noua zi).

Iar a noua zi merge iar de se închină lui Dumnezeu. Pentru aceasta se face Liturghie şi pomenire la a noua zi. Apoi îl duce îngerul şi îi arată toate muncile cele de dedesubt (din iad) până la 40 de zile (când se închină a treia oară Preasfintei Treimi). Pentru aceasta se fac liturghii şi pomeniri (pentru cei morţi) la 40 de zile. Iar de acum încolo, după lucrurile care le-a făcut, îi dă lui loc de se odihneşte, până va veni Hristos să judece lumea şi să-i dea sau să-i plătească fiecăruia după lucrurile lui".

Aceasta este Tradiţia Bisericii şi acesta este rolul slujbelor ce se fac pentru cei răposaţi.

90. Ce deosebire este între rai şi împărăţia lui Dumnezeu?

Sfântul Ioan Damaschin, în Dogmatica sa, spune că „raiul este material şi spiritual şi în el stau sfinţii până la sfârşitul lumii". După Judecata de apoi, drepţii vor intra împreună cu Hristos întru împărăţia cerurilor.

În rai sfinţii şi drepţii nu se împărtăşesc direct din slava Preasfintei Treimi, ci numai în parte. Iar când vor „intra întru slava Sa", atunci „vor fi pururea cu Domnul". În rai stau drepţii numai provizoriu, temporar, până la înfricoşata judecată generală; iar în împărăţia lui Dumnezeu petrec veşnic împreună cu îngerii, în lumina cea neînserată a Preasfintei Treimi. În rai sufletele pot fi mutate dintr-o stare de fericire în alta, potrivit cu faptele făcute pe pământ, care ajută la mântuirea altora în vreme îndelungată şi potrivit cu rugăciunile şi milosteniile ce se fac pentru ele; iar în împărăţia lui Dumnezeu toate sunt desăvârşite şi veşnice.

Raiul este o grădină dumnezeiască, cu pomi, cu flori, cu păsări cereşti, cu fericire nedeplină, situată „în cer". Iar împărăţia lui Dumnezeu este însuşi locul slavei, unde se află scaunul Preasfintei Treimi, situată deasupra cerurilor, în „cerurile cerurilor", despre a cărei slavă nimeni nu poate vorbi; nici om, nici înger, nici însuşi Sfântul Pavel, care a fost răpit până la al treilea cer (II Cor. 12, 3-4). Aşadar, primul om a pierdut prin păcat raiul, o grădină cerească, iar prin credinţa în Iisus Hristos şi prin sfinţenie va dobândi, nu

o grădină, nu raiul cel dintâi, ci însăşi împărăţia slavei lui Dumnezeu.

Cuviosul Nicodim Aghioritul, în tâlcuirea Epistolei a doua către Corinteni, spune că „după slavă, altul este cerul şi altul este raiul. Iar după alegorie şi analogie, poate este acelaşi sau poate nu este acelaşi... Sfântul Maxim Mărturisitorul explică mistic cele trei ceruri la care poate ajunge omul îndumnezeit. Întâiul cer este sfârşitul a toată fapta bună. Al doilea cer este înălţarea minţii şi cunoştinţei la cele dumnezeieşti, atât simţite cât şi gândite.

Al treilea cer este teologia, prin care ajunge cel desăvârşit, cu ajutorul darului Sfântului Duh, la starea de contemplaţie, adică la răpirea minţii şi la înţelegerea tainelor lui Dumnezeu celor mai presus de cunoştinţă. Unii din Sfinţii Părinţi zic că Apostolul Pavel a fost răpit în rai, adică la al treilea cer al cunoaşterii dumnezeieşti, fiindcă i s-au vestit cuvinte tainice şi negrăite despre rai, care şi astăzi sunt ascunse pentru noi. Adică, ce este pomul vieţii cel din mijlocul raiului; ce este pomul cunoştinţei binelui şi răului; ce au fost heruvimii şi sabia de văpaie care păzea uşa Edenului; ce au fost pomii din care a rânduit Dumnezeu să mănânce Adam, şi altele pe care le-au tâlcuit Sfinţii Părinţi, însă nu aşa cu amănuntul.

Raiul este loc foarte lăudat pentru frumuseţea lui. Acolo a fost răpit Sfântul Pavel şi a auzit cântări *pe care nu este cu putinţă omului a le vorbi* (II Cor. 12, 4). Acolo sunt Enoh şi Ilie; acolo este tâlharul de pe cruce; acolo este „sânul lui Avraam" în care a intrat Lazăr şi unde sunt aşezate de către îngeri toate sufletele drepţilor şi sfinţilor, în loc de odihnă, până la judecata

cea viitoare, când li se va da împărăţia cerurilor (*Kiriacodromion*, Tâlcuirea evangheliei cu bogatul şi săracul Lazăr).

91. Care sunt însuşirile sufletului după moarte?

Sufletul, după despărţirea de trup, îşi păstrează însuşirile sale date de Dumnezeu, ca: memoria, cugetarea, gândirea, înţelegerea, voinţa liberă etc. În schimb unele facultăţi ca: plăcerea, mâhnirea, frica, mânia, imaginaţia, activitatea şi cele de acest fel, dincolo nu lucrează ca aici, unde sufletul este în legătură cu trupul acesta pătimaş. Toate aceste facultăţi după moarte se înduhovnicesc, asemenea trupurilor celor duhovniceşti, după cuvântul Sfântului Pavel care zice: *Seamănă-se trup sufletesc, scula-se-va trup duhovnicesc* (I Cor. 15, 44).

Patru sunt însuşirile trupului înviat din morţi, după Sfântul Apostol Pavel: **nestricăciunea, cinstea, puterea şi duhovnicia** (I Cor. 15, 42-44). Iar însuşirile sufletului sunt cele arătate mai sus, care rămân veşnic cu el, fie că sufletul este în rai sau în iad. În schimb, însuşirile fireşti ale trupului omenesc, precum puterea seminală, cea hrănitoare şi simţitoare, după moarte nu le mai are sufletul, deoarece trupurile duhovniceşti în rai nu mai au nevoie de mâncare şi băutură, cum spune Sfântul Pavel: *Împărăţia lui Dumnezeu nu este mâncare şi băutură, ci dreptate, pace şi bucurie în Duhul Sfânt* (Rom. 14, 17).

92. Sufletele drepţilor se cunosc între ele în rai? Dar ale păcătoşilor din iad? Ce legătură este între cei din rai cu cei din iad şi cu cei de pe pământ?

Că drepţii se cunosc în rai, despre aceasta nu poate fi nici o îndoială. Acest lucru îl arată Însuşi Mântuitorul în pilda cu bogatul nemilostiv şi săracul Lazăr, unde spune: *Şi în iad, ridicându-şi bogatul ochii săi, vede pe Avraam de departe şi pe Lazăr în sânurile lui* (Luca 16, 23). Dar nu numai că se văd, ci înţelegem din Sfânta Evanghelie că se aud unii pe alţii. Că iată ce zice bogatul din iad către Avraam: *Părinte Avraam, miluieşte-mă şi trimite pe Lazăr...*

În *Kiriacodromion* scrie următoarele, la tâlcuirea acestei evanghelii: „Cei păcătoşi văd pe cei drepţi, nu numai pe cei cunoscuţi, ci şi pe cei necunoscuţi. Văd cei păcătoşi şi pe cei nedreptăţiţi de dânşii, însă „de departe". Că foarte departe sunt ei de împărăţia lui Dumnezeu şi de fericirea cea veşnică. Vede bogatul cel nemilostiv pe Avraam cel milostiv şi iubitor de străini şi pe Lazăr cel nemiluit de dânsul. Egipteanca cea înverşunată (femeia lui Putifar) vede pe Suzana cea curată şi pe Iosif pe care l-a supărat şi năpăstuit. Izabela cea nedreaptă vede pe Ilie cel drept şi pe Navute pe care l-a nedreptăţit. Iar Nero tiranul vede pe Constantin împăratul, cel întocmai cu Apostolii, pe Petru, pe Pavel şi pe ceilalţi sfinţi pe care i-a omorât. Aceasta o adevereşte şi cuvântul Domnului, Care zice: *Vedea-vor pe Acela pe Care L-au împuns* (Ioan 19, 37).

Aceasta mai pe larg o zice înţeleptul Solomon, grăind: *Atunci va sta dreptul cu îndrăzneală multă înaintea feţei celor ce l-au necăjit pe el şi a celor ce au lepădat ostenelile lui şi, văzând, se vor tulbura cu frică groaznică şi se vor minuna de vederea cea preaslăvită* (Înţelepciunea lui Solomon 5, 1-2).

Deci, legătura dintre cei din rai cu cei din iad aceasta este, că se văd şi se aud unii pe alţii „de departe"; că cei din iad se roagă şi cer ajutor celor din rai, ca să fie scăpaţi de osândă. Iar cei de pe pământ sunt în legătură duhovnicească de dragoste cu toţi cei răposaţi, indiferent unde ar fi, şi fac rugăciuni şi milostenii pentru izbăvirea lor din munci. Datorită acestora şi, mai ales, Sfintei Liturghii şi dezlegărilor ce se fac în Biserică pentru cei răposaţi, este posibilă ieşirea unor suflete din iad, spre a intra în rai, prin mila Preabunului nostru Dumnezeu. Dar numai până la judecata cea de apoi, după care nimic nu se mai poate face pentru cei aruncaţi în muncile iadului. Cei din iad văd şi pe cei de pe pământ şi se cunosc între ei, dar nu se pot ajuta cu nimic (Luca 16, 28-31).

93. Ce trebuie să înţelegem prin cuvintele Domnului, Care zice: *Mă sui să vă pregătesc vouă loc* şi *În casa Tatălui Meu multe locaşuri sunt* (Ioan 14, 2)?

Mântuitorul nostru Iisus Hristos S-a suit la ceruri să gătească loc celor ce vor crede în El şi vor lucra poruncile Lui. Şi această gătire este despărţită după măsura faptelor bune ale fiecăruia, zice Sfântul Andrei al Cezareei în tâlcuirea Apocalipsei, la Cuvântul VI. În ce constă „pregătirea" de loc în ceruri, rămâne o taină a lui Dumnezeu. Ea însă arată dragostea desăvârşită a Tatălui şi a Fiului şi a Sfântului Duh pentru omul împodobit cu fapte bune, care devine fiu al lui Dumnezeu după dar.

Iar cât priveşte multele locaşuri care sunt în „casa Tatălui", adică în ceruri, auzi pe Sfântul Efrem Sirul ce

zice: „Multele locaşuri ale Tatălui numeşte Mântuitorul pe măsurile minţilor celor ce se sălăşluiesc în latura aceea (în rai), adică pe despărţirile şi deosebirile întru care cu mintea se vor desfăta. Că nu cu deosebirea locurilor, ci cu rânduiala darurilor a zis Domnul multe locaşuri. Căci precum din razele soarelui acestuia simţit, după curăţirea puterii celei văzătoare (fiecare) se desfătează... aşa şi în veacul viitor toţi drepţii şi sfinţii se vor sălăşlui într-o bucurie cu nedespărţire şi fiecare, după măsura sa, dintr-un soare gândit se străluceşte şi după vrednicie trage bucurie şi veselie" (Tomul III, *Cuvânt pentru fericitele locaşuri*).

94. Dumnezeu, Care ştie mai înainte de naştere cine se mântuieşte, de ce nu sileşte pe om să meargă pe calea mântuirii?

Da, Dumnezeu ştie toate mai înainte de naşterea noastră. El ştie care din oameni se vor mântui şi care se vor osândi. Dar nu le hotărăşte toate mai dinainte, ci lasă la voia lor liberă. Că dacă l-ar sili pe om pe calea mântuirii, i-ar răpi libertatea şi voinţa şi omul nu ar mai avea nici o plată dincolo. Adică, omul şi-ar pierde calitatea sa de om, de fiinţă liberă şi, deci, şi-ar pierde şi răsplata şi mântuirea. Că Dumnezeu nu este spărgător de uşi, ci numai bate la uşa inimii fiecăruia, iar a deschide este în voia liberă a omului. Auzi ce zice Domnul: *Iată, stau la uşă şi bat; de va auzi cineva glasul Meu şi va deschide uşa, voi intra la el şi voi cina cu el şi el cu Mine* (Apoc. 3, 20).

Iată, dar, că Dumnezeu nu forţează uşa, adică voia liberă a omului. Dumnezeu ştia mai dinainte că cetatea

Ninive se va pierde, pentru răutăţile sale, dar nu a hotărât pierderea ei mai dinainte, aşteptând întoarcerea oamenilor. Întoarcerea lor la pocăinţă a întors spre bine şi hotărârea lui Dumnezeu (După Sfântul Ioan Gură de Aur, Cuvânt despre pocăinţă, din *Împărţire de grâu*).

Aşadar, rămâne la voia omului de a se încununa sau a se osândi, căci Dumnezeu *voieşte ca toţi oamenii să se mântuiască şi la cunoştinţa adevărului să vină* (Isaia 45, 22; Matei 18, 14; Ioan 3, 16; Tim. 2, 4; 3, 4; II Petru 3, 9) La mântuirea fiecăruia dintre noi se cere o singură condiţie: **unirea voii noastre cu voia lui Dumnezeu** şi atunci niciodată nu ne vom osândi.

95. Cum poate ajuta Biserica sufletele credincioşilor după moarte?

Zice Sfântul Simeon al Tesalonicului că „mai mult decât orice altă slujbă, sufletele răposaţilor noştri sunt ajutate după moarte de Sfintele Liturghii şi scoaterea de miride (părticele) pentru ei" (*Tratat asupra tuturor dogmelor*).

Rugăciunile pentru morţi se întemeiază pe credinţă, pe binefacerile aproapelui şi pe încredere în pocăinţa celor răposaţi, cu care cei vii se prezintă înaintea Domnului, ca o împlinire a poruncii de a se iubi unii pe alţii. De vor fi mici păcatele celui mort, atunci el se foloseşte de Liturghiile, rugăciunile şi milosteniile ce se fac pentru el, adică îl iartă Dumnezeu şi-l scoate afară din iad. Iar de vor fi păcate mari şi grele, pe care nu le-a spovedit în viaţă, atunci nu se iartă, ci numai se uşurează. Căci Dumnezeu a închis poarta raiului pentru el şi nu-i foloseşte la nimic; dar foloseşte celor vii care le aduc cu vrednicie (*Pravila Mare de la Târgovişte*, 158).

„Mirida care se scoate la Liturghie şi pomenirea care se face pentru cel mort, îl uneşte pe cel mort cu Dumnezeu şi-l împărtăşeşte cu Dânsul nevăzut" (Sfântul Simeon al Tesalonicului, VI, 374). Foloseşte încă pentru sufletele celor răposaţi şi pomenirile care se fac la 3, la 9 şi la 40 de zile (Ibidem 372). Pomenirea morţilor se face până la un an din trei în trei luni şi apoi din an în an până la şapte ani. Cel ce a murit spovedit, dar nu şi-a împlinit canonul, este ajutat după moarte de slujbele Bisericii, de rugăciuni şi de milostenii ce se fac pentru el. Iar dintre rugăciunile ce se fac pentru răposaţi, cele mai de folos sunt Sfintele Liturghii (Sfântul Simeon al Tesalonicului, IX, 72; *Pravila bisericească* de Arhimandrit Nicodim Sachelarie şi *Viaţa repausaţilor*). Dacă cineva a murit spovedit, dar nu şi-a făcut canonul pe pământ, îl face dincolo, în iad, şi apoi este scos la odihna raiului.

96. Ce sunt şi câte sunt la număr vămile văzduhului, pe unde trec sufletele după moarte?

Vămile văzduhului sau „tribunalele" din văzduh, pe unde trec şi sunt cercetate sufletele oamenilor după moarte, sunt formate din cete de îngeri răi, diavoli dintre cei mai înfricoşaţi, care stau în calea sufletelor, le opresc, le vădesc păcatele făcute, chiar şi pe cele spovedite şi părăsite de multă vreme, pe cele săvârşite în copilărie, în tinereţe, la bătrâneţe, pe cele gândite şi săvârşite cu voie sau fără de voie, până în clipa morţii.

Sfântul Apostol Pavel zice despre aceste cete diavoleşti: *Că nu ne este nouă lupta împotriva trupului şi a sângelui, ci împotriva stăpâniilor, a începătoriilor şi a stăpânitorilor veacului acestuia* (Ef. 6, 12). Aşa

precum şi Sfântul Pavel adevereşte, ca cel ce a fost răpit până la al treilea cer, precum şi Tradiţia Bisericii ne învaţă că cetele diavolilor din văzduh sunt împărţite în numeroase grupuri sau polcuri, după numărul patimilor şi ale păcatelor de moarte. Fiecare ceată de îngeri răi, una mai înfricoşătoare decât alta, are în fruntea sa un înger cumplit, având misiunea să cerceteze sufletul de un anumit păcat. Adică, de când l-a făcut, cum l-a făcut, de câte ori, în ce împrejurare, dacă l-a mărturisit sau nu la preot, dacă a făcut sau nu canon pentru el, dacă l-a părăsit, dacă a îndemnat şi pe alţii să-l facă sau nu. Cele mai grele vămi, unde cad cei mai mulţi creştini, sunt vămile desfrânării, beţiei, uciderii de copii, mândriei, necredinţei, osândirii altora, lenevirii, zgârceniei, urii, lăcomiei şi eresurilor.

Cât despre numărul exact al acestor vămi, sau cum anume sunt aşezate în văzduh, rămâne o taină a lui Dumnezeu. Unii sfinţi, şi mai ales Sfântul Vasile cel Nou de la 26 martie, numără 20 de vămi ale văzduhului, pentru principalele păcate de moarte. Alţii numără 24. Noi nu trebuie să iscodim tainele lui Dumnezeu. Numai atât trebuie să ştim că *pentru tot cuvântul deşert vom da seamă*. De aceea trebuie să părăsim tot păcatul, să ne mărturisim la duhovnici iscusiţi, să facem canonul dat, să punem început bun, să ne rugăm neîncetat, să facem milostenie şi să alergăm cât mai des la biserică. Prin acestea ni se iartă toate păcatele şi se mântuiesc sufletele noastre de vameşii văzduhului şi de muncile iadului.

97. De ce în unele părţi se dezgroapă morţii la şapte ani?

După tradiţia Bisericii morţii nu se dezgroapă niciodată, până la judecata cea de apoi. Dar în unele locuri este obiceiul de a se dezgropa morţii la şapte ani, când li se face pomenire la mormânt. Se mai dezgroapă prin oraşe, unde nu este suficient loc prin cimitire şi chiar în unele mănăstiri, iar osemintele călugărilor se depun în aşa numitele „gropniţe", „cripte", adică „osuare", situate sub bisericile din cimitir, cum sunt la mănăstirile Neamţ, Secu, Agapia, Văratec şi altele.

Dezgroparea morţilor este benevolă. De obicei se păstrează tradiţia locului. Dezgroparea este obligatorie numai în trei cazuri: când cel răposat a fost blestemat sau a fost sub vreo legătură arhierească, sau dacă a murit în păcate foarte grele. Dacă sunt aflaţi neputrezi, este semn că nu au fost iertaţi de Dumnezeu şi este nevoie de multe rugăciuni şi dezlegări ca să fie iertaţi. Iar în alte cazuri nu trebuie să le mai tulburăm liniştea celor pecetluiţi până la a doua înviere.

98. Care sunt semnele ce caracterizează moaştele sfinţilor?

Moaştele sfinţilor aflate întregi în morminte sunt şi rămân permanent nestricăcioase; sunt binemirositoare; răspândesc bună mireasmă; sunt uscate, uşoare şi au culoare galben-deschis, asemenea alunelor coapte; sunt plăcute la vedere; nu provoacă frică, ci bucurie duhovnicească; sunt asemenea omului care doarme liniştit şi izvorăsc din ele felurite minuni şi vindecări de boli, spre slava lui Dumnezeu (a se vedea şi Pidalionul, 1844, fila 444). Cele mai recente moaşte, descoperite în vara anului 1980 în pustiul Hozeva, din valea Iordanului, sunt moaştele unui mare sfânt şi

sihastru român, moldovean – Cuviosul ieroschimonah Ioan Iacob „Hozevitul". În prezent sfintele lui moaşte, întregi şi binemirositoare, sunt aşezate într-un sicriu frumos şi depuse în biserica Mănăstirii Sfântului Gheorghe Hozevitul, din apropiere de Ierihon.

99. Părinte Cleopa, de ce trebuie să fie sfârşitul lumii?

Spun Sfinţii Părinţi că pentru patru pricini trebuie să fie sfârşitul lumii: Ca să se arate dreptatea lui Dumnezeu în toată desăvârşirea ei; ca să se arate nedreptatea oamenilor faţă de poruncile lui Dumnezeu; ca să se pedepsească păcatele şi fărădelegile lumii de la întemeierea ei până la sfârşitul veacurilor şi ca să se răsplătească faptele bune ale drepţilor pe măsura credinţei şi a răbdării lor.

100. Când va fi sfârşitul lumii?

Nimeni nu ştie când va fi sfârşitul lumii. Aceasta este o mare taină a lui Dumnezeu. Odată ucenicii au întrebat pe Iisus Hristos, când va fi sfârşitul lumii? Iar Domnul le-a răspuns: *De ziua şi de ceasul acela nimeni nu ştie, nici îngerii din ceruri, nici Fiul, ci numai Tatăl* (Matei 24, 36; Marcu 13, 32; Luca 17, 20). Mântuitorul ne spune că sfârşitul va veni fără de veste, precum a venit cândva şi potopul. *Precum a fost în zilele lui Noe, aşa va fi şi venirea Fiului Omului. Căci, precum în zilele acelea dinainte de potop, oamenii mâncau şi beau, se însurau şi se măritau, până în ziua când a intrat Noe în corabie şi n-au ştiut până ce a venit potopul şi i-a luat pe toţi, la fel va fi şi venirea Fiului Omului* (Matei 24, 37-39).

De aceea, întotdeauna trebuie „să priveghem", să fim pregătiţi prin pocăinţă şi fapte bune şi să stăm în aşteptarea Mirelui Hristos, precum stăteau şi fecioarele cele înţelepte, că nu ştim în care strajă din noaptea vieţii noastre va veni, *că în ceasul în care nu gândim Fiul Omului va veni* (Matei 24, 42-44).

Însă Domnul nu ne-a lăsat cu totul în nedumerire. El ne-a spus că mai înainte de venirea Sa „în slavă, să judece viii şi morţii", cum spune la Crez, vor urma numeroase semne între oameni, pe pământ şi în univers, care vor prevesti apropierea venirii lui Hristos. După aceste semne vom cunoaşte cât de aproape este venirea Domnului la judecată.

101. Care sunt cele mai importante semne premergătoare venirii lui Hristos la Judecata de apoi?

Ni le-au arătat în Vechiul Testament mai ales marii profeţi Isaia, Iezechiel şi Daniil, iar în Noul Testament, Sfinţii Apostoli Petru, Pavel şi Ioan, în Apocalipsă. Dar cel mai clar ni le-a prevestit Însuşi Domnul nostru Iisus Hristos, prin Sfinţii Evanghelişti (Matei cap. 24; Marcu cap. 13; Luca cap. 21).

102. Ce trebuie să facem noi creştinii ca să aflăm milă în ziua Judecăţii lui Hristos?

Să facem milă, ca să aflăm milă. Mântuitorul ne va întreba mai întâi de faptele milei creştine, precum citim la Sfântul Evanghelist Matei, în capitolul 25, versetele 31-46. Apoi să păstrăm cu sfinţenie dreapta credinţă în Iisus Hristos, aşa cum am moştenit-o de la Sfinţii Apostoli. Să ne păzim de *proorocii şi hristoşii mincinoşi,* care sunt creştini răzvrătiţi ce se rup de Trupul Bisericii lui Hristos.

Pe lângă dreapta credinţă să ascultăm de Sfânta Biserică şi de păstorii noştri sufleteşti; să ne rugăm mai mult, să ne spovedim des, să părăsim tot păcatul care ne desparte de Dumnezeu, să trăim cu toţii în dragoste, *căci dragostea niciodată nu cade* (I Cor. 13, 8) şi să răbdăm toate necazurile şi încercările vieţii, căci ne spune Hristos: *Cel ce va răbda până la sfârşit, acela se va mântui* (Matei 24, 13).

103. Cum trebuie să înţelegem semnul apocaliptic 666, de care se vorbeşte în Apocalipsă, capitolul 13, versetul 18?

Numărul 666 este un număr alegoric, simbolic. Unele grupări sectare cred, în mod literal, că va fi o „pecete" pusă pe fruntea sau mâna dreaptă a anumitor creştini vrednici de pedeapsă. În Biserica Ortodoxă, cel mai bine explică sensul acestui număr Sfântul Andrei, episcopul Cezareei. Astfel, primul 6 – spune acest sfânt – simbolizează **mânia fără judecată**; al doilea 6 simbolizează **mintea plină de tulburare**; iar al treilea 6 simbolizează **pofta fără de raţiune**. Toate aceste patimi vor stăpâni pe mulţi creştini în veacul de pe urmă, adică răzbunarea, necredinţa şi desfrânarea.

104. Prin sfârşitul lumii înţelegem distrugerea generală a universului sau numai o reînnoire a lui?

Nu va fi distrusă lumea materială, pământul şi întreg universul, ci numai se va reînnoi, se va curăţi, după care *va fi cer nou şi pământ nou* (Apoc. 21, 1). La fel spune şi psalmistul David: *Trimite-vei Duhul Tău şi*

se vor zidi şi vei înnoi faţa pământului (Ps. 103, 31; II Petru 3, 13). Este păcat să credem că Dumnezeu va distruge definitiv zidirea Lui pe care a făcut-o cu mâinile Sale şi a zis „că este foarte bună". Sfinţii Părinţi au hotărât şi ei că „cine va zice că la sfârşitul lumii va fi distrus desăvârşit pământul şi universul – care este zidirea lui Dumnezeu – să fie anatema!"

105. De ce trebuie să învie trupurile tuturor oamenilor la Judecata de apoi?

Trupurile tuturor oamenilor, de la primul Adam până la ultimul născut din femeie, trebuie să învie la Judecata de apoi, ca să stea înaintea tronului lui Iisus Hristos (Rom. 14, 10; II Cor. 5, 10) şi ca să ia fiecare suflet şi trup plată sau osândă, după faptele care le-a lucrat în viaţa aceasta de acum (Iov 31, 11; Prov. 24, 12; Ier. 17, 10; 32, 19; Iez. 18, 20; Matei 25, 35-45; Rom. 2, 6; Iacob 2, 13; I Petru 1, 17).

Învierea drepţilor se face pentru a învia cu trupuri duhovniceşti şi nestricăcioase, asemenea trupului lui Hristos (Rom. 6, 5; I Ioan 3, 2; Filip. 3, 21). Nu vor fi două rânduri de învieri: a celor drepţi mai întâi, pentru a împărăţi cu Hristos o mie de ani, şi apoi a celor păcătoşi, cum învaţă ereticii hiliaşti (milenarişti). Ci toţi vor învia odată, „la trâmbiţa arhanghelului". Trupurile oamenilor trebuie să învie, sau spre osândă, sau spre slava veşnică (Daniel 12, 2-3).

Trupurile drepţilor vor învia spre a fi proslăvite cu cele patru însuşiri ale trupurilor cereşti, de care spune Sfântul Apostol Pavel, adică cu **nestricăciunea, cu puterea, cu slava şi cu duhovnicia** (I Cor. 15, 42-49). Trupurile drepţilor vor învia, ca să poarte chipul

trupului ceresc al lui Hristos, precum în lumea aceasta au purtat chipul trupului celui pământesc (I Cor. 15, 48). Iar trupurile celor păcătoşi vor învia spre muncă veşnică (Matei 25, 46) şi „spre a se cunoaşte din aşezarea feţei lor vina lor şi păcatele care le-au făcut" (*Uşa pocăinţei*).

Trupurile drepţilor vor învia ca să fie proslăvite de Hristos, pe Care L-au purtat în inima lor pe pământ, ostenindu-se la toată fapta cea bună, după învăţătura Sfintei Evanghelii. Iar trupurile păcătoşilor vor învia, ca să se arate întunecate şi grozave la vedere, ca cele ce au făcut lucrurile întunericului şi au purtat în ele pe diavolul, care este întuneric şi înşelăciune (*Uşa pocăinţei*, cap. 3).

106. Când şi unde va fi judecata viitoare?

Întrebi când va fi Judecata de apoi? Ne este de ajuns să ştim că Dumnezeu a hotărât o zi pentru judecata cea viitoare (Isaia 2, 12; 34, 8; Fapte 17, 31; Rom. 2, 16; Matei 11, 22-24), care va fi sfârşitul lumii acesteia (Matei 24, 1-26). Iar când va veni ziua Judecăţii de apoi, să auzim pe Însuşi Mântuitorul nostru Iisus Hristos, Care zice: *Iar de ziua şi ceasul acela nimeni nu ştie, nici îngerii din ceruri, nici Fiul, ci numai Tatăl* (Matei 24, 36).

Iar de locul unde va fi judecata, ştim din gura Sfântului Apostol Pavel, că va fi în văzduh şi în nori (I Tes. 4, 17; Ioan 3, 17, 24; I Cor. 15, 51). După mărturia Sfântului Prooroc Ioil, locul judecăţii va fi deasupra Văii Plângerii, adică a Văii lui Iosafat de lângă Ierusalim: *Şi voi aduna toate neamurile, zice proorocul, şi le voi pogorî pe ele în Valea lui Iosafat şi*

mă voi judeca cu ele acolo (Ioil 4, 12). Iar Sfântul Ioan Gură de Aur zice că locul judecăţii de apoi va fi „afară oareunde de toată lumea aceasta, precum socotesc eu. Că precum temniţele împăraţilor şi ocnele departe sunt puse, aşa şi gheena va fi afară de lumea aceasta" (*Împărţire de grâu*, Cuvânt despre judecata ce va să fie).

Aşadar, din mărturiile sfinţilor prooroci şi Apostoli şi din învăţătura Evangheliei lui Hristos, se arată atât de luminat că este judecată şi osândă veşnică pentru cei păcătoşi. Iar de locul unde va fi judecata şi gheena focului veşnic ne spune cel mai clar Sfântul Apostol Pavel, că va fi în văzduh (I Tes. 4, 17).

107. După care legi se vor judeca toate seminţiile pământului?

Sfântul Grigorie de Nyssa spune că după patru legi vor fi judecaţi oamenii la înfricoşata Judecată de apoi:

a) Cei ce au trăit de la Adam până la darea legii pe Muntele Sinai, vor fi judecaţi de Hristos după legea conştiinţei dată omului din naştere, numită şi legea morală sau legea firii. Prin conştiinţă, care este glasul lui Dumnezeu în om, fiecare ştie ce este bine şi ce este rău. După această lege s-a condus lumea până la Moise (Rom. 2, 14-15).

b) A doua lege după care se vor judeca oamenii dinainte de Hristos şi toţi cei ce nu cred în Hristos, este legea zidirilor, a întregii creaţii care ne stă pururea în faţă şi ne spune că este făcută atât de minunat de un Creator nevăzut, de Dumnezeu. „Lumea văzută, spune Sfântul Vasile cel Mare, este şcoală a sufletelor celor cuvântătoare", este Biblia nescrisă a tuturor oamenilor

(Rom. 1, 20; *Filocalia*, vol. X, 1981, Cuvântul 5, p. 43; *Hexaimeron*, Cuvântul 1, Bucureşti, 1826).

c) A treia lege, după care se vor judeca numai evreii, este legea scrisă a lui Moise, care s-a dat pe Muntele Sinai (Rom. 2, 12).

d) A patra lege este Legea Darului, sau Evanghelia, dată nouă de Hristos, după care se vor judeca toate popoarele creştine (Ioan 12, 48; Rom. 2, 1-6; Iacob 2, 12).

Dacă cineva se leapădă de botezul creştin este un apostat, adică lepădat de Dumnezeu, şi nu are iertare în veci, iar la judecată va fi mai greu pedepsit decât un păgân care nu a ştiut pe Hristos. Sfinţii Părinţi spun că păgânii nu se pot întoarce uşor la credinţa în Hristos, pentru că n-au cunoscut pe Dumnezeu. Tot ei spun că cei ce au greşit în Legea darului, ca creştini, mai greu şi mai tare se vor pedepsi decât păgânii care au greşit după legea firii.

108. Întrucât drepţii din rai sunt mântuiţi, pentru ce trebuie să învie şi ei din morţi şi să fie judecaţi a doua oară în ziua de apoi?

Pentru că în ceasul morţii au fost judecaţi provizoriu şi fără trup, iar la Judecata de apoi vor fi judecaţi cu tot cu trup. Adică va fi judecat şi trupul pentru faptele lui, ca să nu rămână nici el nejudecat şi nerăsplătit sau neosândit. Apoi, pentru că de la judecata particulară până la cea de pe urmă, faptele bune făcute de cei drepţi pe pământ le agonisesc mai multă răsplată şi odihnă în împărăţia lui Dumnezeu, care li se va da în ziua cea mare a judecăţii. La fel şi cu cei păcătoşi, faptele lor rele de pe pământ le agonisesc

după moarte, prin sminteală, mai multă osândă care li se va da la Judecata de apoi.

Deci, la judecata viitoare se vor judeca şi drepţii şi păcătoşii (Eccl. 3, 17; II Petru 2, 9) *şi toţi vom sta înaintea divanului lui Hristos, ca să ia fiecare după cele ce-a lucrat prin trup* (Rom. 14, 10; II Cor. 5, 10). Aşadar, drepţii se vor judeca spre a avea *mărturia lui Hristos înaintea Tatălui* (Matei 10, 32; 25, 34; Luca 12, 8; Apoc. 3, 5) şi spre a primi răsplata cea veşnică. Iar păcătoşii vor învia spre a primi osânda cea veşnică, după faptele lor (Matei 13, 43; 25, 46; Ioan 5, 29; Rom. 2, 7-10; II Tim. 4, 8; I Petru 5, 4; Apoc. 11, 18).

Drepţii, după Judecata de apoi, nu mai primesc raiul în care au fost până atunci, ci primesc împărăţia lui Dumnezeu unde *vor străluci ca soarele* întru lumina Preasfintei Treimi (Matei 25, 4, 34; 43).

109. De ce se cercetează la Judecata de apoi numai faptele milosteniei, iar celelalte fapte nu, după cum spune Evanghelia după Matei, capitolul 25, 31-46?

Să nu zicem că la Judecata de apoi nu se întreabă şi celelalte fapte bune. Să ne aducem aminte de cuvintele Domnului, Care zice: *De nu va prisosi dreptatea voastră mai mult decât a cărturarilor şi a fariseilor, nu veţi intra în împărăţia cerurilor* (Matei 5, 20). Să ne aducem aminte că împărăţia cerurilor este a celor săraci cu duhul (Matei 5, 3) şi a celor ce sunt prigoniţi pentru dreptate (Matei 5, 10). Să ne aducem aminte că numai cei ce vor ajunge la nevinovăţia şi curăţia pruncilor *vor intra întru împărăţia cerurilor* (Matei 18, 3; 19, 14; Marcu 10, 14; Luca 18, 16). Să ne aducem aminte *că prin multe scârbe şi necazuri ni se cade nouă a intra întru împărăţia lui Dumnezeu* (Fapte 14, 22).

Iar Sfântul Apostol Pavel zice: *Nu vă amăgiţi: nici desfrânaţii, nici închinătorii la idoli, nici preacurvarii, nici malahienii, nici sodomiţii, nici furii, nici lacomii, nici beţivii, nici ocărâtorii, nici răpitorii, nu vor moşteni împărăţia lui Dumnezeu* (I Cor. 6, 9-10). La Efeseni întăreşte din nou acest lucru, zicând: *Aceasta să ştiţi că tot desfrânatul, sau necuratul, sau lacomul, care este slujitor al idolilor, nu are moştenire întru împărăţia lui Hristos şi Dumnezeu* (Ef. 5, 5). Iar la Apocalipsă zice: *partea celor fricoşi şi necredincioşi şi păcătoşi şi spurcaţi şi ucigaşi şi desfrânaţi şi fermecători şi închinători la idoli şi a tuturor celor mincinoşi este iezerul care arde cu foc şi pucioasă, care este moartea a doua* (Apocalipsa 21, 8). Şi Pavel adaugă în alt loc: *Nu ştiţi oare că nedrepţii nu vor moşteni împărăţia lui Dumnezeu?* (I Cor. 6, 9). Iar Domnul zice: *pentru tot cuvântul deşert pe care îl vor grăi oamenii vor da seamă în ziua judecăţii* (Matei 5, 22; 12, 36-37; Iuda 15).

Aşadar, de toate faptele cele bune şi cele rele vom fi întrebaţi în ziua Judecăţii de apoi. Iar dacă spune evanghelistul că la Judecata de apoi vom fi întrebaţi aceasta să înţelegem că milostenia este una din fiicele dragostei, după cum zice şi Sfântul Pavel că *dragostea se milostiveşte...* (I Cor. 13, 4). Deci, întrucât dragostea este *legătura desăvârşirii* (Col. 3, 14), să înţelegem că din dragostea de Dumnezeu şi cea de aproapele izvorăsc toate faptele cele bune şi că cine are dragoste desăvârşită acela a ajuns la *plinirea Legii* (Rom. 13, 8-10), având în sufletul său cea mai mare

faptă bună care *nu piere niciodată* (I Cor. 13, 8). Căci în dragoste se cuprind toate faptele cele bune.

Pentru aceasta va întreba Domnul la judecată numai de milostenie, pentru că cel ce este cu adevărat milostiv este şi un izvor al dragostei de Dumnezeu şi de oameni şi lucrător a toată fapta bună.

110. De câte feluri este milostenia creştină?

Milostenia creştină este de două feluri: trupească, adică materială, şi sufletească, adică duhovnicească. Ambele milostenii izvorăsc din dragostea de Dumnezeu şi de aproapele.

111. Care sunt faptele milosteniei trupeşti cele mai mari?

Sunt cele arătate de Mântuitorul la Evanghelia Judecăţii de apoi (Matei 25, 34-45), şi anume: să hrănim pe cel flămând, să adăpăm pe cel însetat, să îmbrăcăm pe cel gol, să cercetăm pe cel bolnav şi întemniţat şi să odihnim pe cel străin şi care este în necaz.

112. Care sunt faptele milosteniei sufleteşti?

Să întoarcem la dreapta credinţă pe cei necredincioşi şi eretici; să întoarcem la pocăinţă pe cei păcătoşi şi înstrăinaţi de Dumnezeu; să învăţăm cele bune pe cei neştiutori; să mângâiem şi să sfătuim pe cei deznădăjduiţi, pe cei întristaţi şi bolnavi; să ne rugăm pentru aproapele nostru, adică pentru tot omul care este în nevoi (Filip. 1, 19; Col. 4, 3; Iacob 5, 16); să iertăm din inimă pe cei ce ne greşesc şi să nu ne răzbunăm pe ei (Matei 5, 44-48; 18, 22).

113. Care este cea mai mare faptă bună a iubirii de Dumnezeu? Dar a iubirii faţă de aproapele?

Cea mai mare faptă bună a iubirii de Dumnezeu este *de a lua cineva crucea sa şi a urma lui Hristos până la moarte* (Matei 10, 38; Luca 14, 27), aşa cum au făcut şi sfinţii mucenici, cuvioşii, călugării cei aleşi şi toţi creştinii drepţi. Iar fapta bună cea mai mare izvorâtă din iubirea de aproapele este *de a-şi pune cineva sufletul* (viaţa) *pentru aproapele său* (I Tes. 2, 8; II Cor. 12, 15; II Tim. 2, 10; I Ioan 3, 16).

114. Rugăciunea pentru aproapele este o datorie sau o faptă de milostenie?

Este şi una şi alta, căci toate faptele bune sunt o datorie a creştinilor faţă de Dumnezeu şi faţă de oameni. Rugăciunea pentru aproapele este o dovadă a dragostei creştine (II Cor. 9, 14) şi o datorie duhovnicească a fiecărui membru al Bisericii lui Hristos (Ef. 6, 18; I Tim. 2, 1; Iacob 5, 16). Oricum am socoti, suntem datori să ajutăm pe aproapele nostru cu rugăciunea, cu cuvântul, cu sfatul, cu hrană, cu bani, cu tot ce putem şi este nevoie.

115. Cum poate face milostenie săracul care nu are ce să dea milostenie?

Dacă cineva este aşa de sărac că nu are nimic să dea milostenie celui lipsit, unul ca acela este scutit de milostenia cea trupească, „că dacă nu avem, nu ni se cere", zice Sfântul Isaac Sirul. Însă milostenie duhovnicească oricine poate şi este dator să facă cu aproapele. Adică să se roage pentru cei din suferinţă,

să-i îndemne la biserică, să le dea un pahar cu apă, să le spună un cuvânt de mângâiere.

116. Călugării sunt datori să facă milostenie materială?

Cât priveşte pe călugări „**este mai mare lucru pentru ei să fie săraci, decât să miluiască pe săraci**" (*Filocalia*, vol. IX, Cuvintele 16, 17 din Scara Sfântului Ioan Scărarul). Iar dacă monahii vor uita făgăduinţa lor de a fi săraci şi vor aduna bani şi alte averi, atunci prea obligaţi sunt să facă milostenie la săraci, căci ei au dat jurământ înaintea lui Hristos să trăiască toată viaţa în sărăcie de bună voie. **Pe călugării care adună bani şi averi, numai milostenia îi poate izbăvi de osânda lui Dumnezeu**. În legătură cu aceasta să vă spun o istorioară adevărată, scrisă în Prolog, vol. I, în 11 octombrie.

Era un egumen vestit la o mănăstire cu mulţi călugări. Acesta la început era foarte milostiv şi iubitor de săraci. Pe toţi care băteau la poarta mănăstirii îi primea, îi ospăta, vorbea cu ei şi le dădea cele de nevoie. Mai târziu a devenit iubitor de cinste omenească şi a părăsit milostenia şi pe săraci. Se împrietenise cu oameni bogaţi, cu dregători şi boieri, cărora zilnic le dădea ospeţe şi se îndeletnicea numai cu ei. Iată că odată a venit la poarta mănăstirii un bătrân sărac şi i-a spus portarului: „Părinte, spune-i egumenului că a venit un frate de-al lui de departe cu multă osteneală şi doreşte să vorbească cu dânsul". S-a dus portarul mănăstirii, dar egumenul ospăta şi vorbea cu bogaţii.

Când i-a spus, a răspuns cu asprime portarului: „Nu mă supăra acum. Nu mă vezi vorbind cu oamenii? Pentru ce ai slobozit pe acest sărac în mănăstire?" Auzind acel sărac nu s-a tulburat, ci a stat în aşteptare la poartă până seara. După cinci ceasuri a venit la egumen un oarecare om bogat şi l-a întâmpinat egumenul la poartă. Atunci i-a spus săracul acela: „Am a-ţi spune un cuvânt, părinte". Dar egumenul nu l-a băgat în seamă, ci l-a lăsat la poartă şi s-a dus la cină cu bogatul. Apoi iar l-a petrecut până la poartă şi nu a luat în seamă rugămintea săracului aceluia.

Deci, înserându-se şi văzând el că nu-l primeşte egumenul, s-a apropiat de portar şi i-a zis: „Aşa să-i spui egumenului: A venit Hristos la tine şi nu L-ai primit! Deci, întrucât cauţi cinste omenească, iată, de acum voi trimite la tine pe cei bogaţi şi puternici din toată ţara aceasta, că lucruri pământeşti doreşti, dar bunătăţile Mele nu le vei vedea!" În clipa aceea s-a făcut nevăzut. Era Iisus Hristos în chip de sărac!

Să învăţăm de aici, părinte, ce mare putere are milostenia la săraci pentru mântuirea noastră. Că odată cu săracul vine şi Hristos la uşa noastră. Deci, cei care avem câte ceva, să le dăm, ca să nu plece de la noi întristaţi. Iar cei care nu au, să-i mângâie măcar cu un cuvânt şi să se roage pentru ei. Să ne amintim de părintele Vichentie Mălău, mare duhovnic la Secu şi Agapia. Când venea câte un sărac la chilia lui şi nu mai avea ce să-i dea, se ducea pe la părinţi sau maici şi le zicea: „Vă rog, împrumutaţi-mă cu o sută de lei, că a venit Hristos la mine şi nu am ce să-I dau!" Aşa făceau părinţii noştri. Aşa să facem şi noi! Săracii sunt mântuirea noastră!

117. Care este importanţa milosteniei pentru mântuirea sufletului? Milostenia singură poate înlocui pe celelalte fapte bune?

Am arătat mai înainte că adevărata milostenie trupească şi sufletească izvorăşte din dragostea de Dumnezeu şi de aproapele. Dacă cineva este milostiv, fără vreun scop rău, unul ca acela are dragoste de Dumnezeu şi de aproapele şi prin aceasta el împlineşte toată Legea, deoarece *dragostea este împlinirea legii şi legătura desăvârşirii* (Rom. 13, 8-10; Col. 3, 14). *Mila este mai plăcută lui Dumnezeu decât jertfele* (Osea 6, 6; Matei 9, 13; 12, 7). *Cine face milostenie îşi face bine sufletului său,* zice Solomon (Prov. 11, 17), *dobândeşte viaţă, dreptate şi slavă* (Prov. 21, 21) şi este fericit (Prov. 14, 21). Iar Mântuitorul fericeşte pe cei milostivi şi le asigură mila Sa, atât în veacul de acum cât şi în cel viitor, căci zice: *Fericiţi cei milostivi, că aceia se vor milui* (Matei 5, 7).

Dar nu este de ajuns pentru mântuire numai milostenia. Că nu numai porunca milosteniei trebuie împlinită, ci şi toate celelalte fapte bune şi porunci ale lui Dumnezeu. Sfântul Apostol Iacob zice: *Cine va păzi toată legea, dar va greşi într-o singură poruncă, s-a făcut vinovat de toate poruncile. Căci Cel ce a zis să nu desfrânezi, a zis şi să nu ucizi. Şi dacă nu desfrânezi, dar ucizi, te-ai făcut călcător al legii* (Iacob 2, 11). Cel ce a zis *fiţi milostivi* (Luca 6, 36), tot Acela a zis: *Nu judecaţi şi nu veţi fi judecaţi; nu osândiţi şi nu veţi fi osândiţi; iertaţi şi se va ierta vouă* (Luca 6, 37). Şi cel ce a fericit pe cei milostivi, Acela a fericit şi pe cei săraci cu duhul, şi pe cei blânzi, şi pe cei ce flămânzesc şi însetoşează de dreptate, şi cei curaţi cu inima, şi pe făcătorii de pace, şi pe cei prigoniţi pentru dreptate (Matei 5, 3-12).

Deci, trebuie să înţelegem clar că **omul credincios, care voieşte să se mântuiască, este dator să împlinească** nu numai porunca milosteniei, ci să se ostenească, după a sa putere, a împlini **toate faptele bune şi toate poruncile Domnului.**

118. De ce se numeşte iubirea de argint, adică iubirea de bani, de plăceri şi de averi, închinare la idoli?

Se numeşte închinare la idoli pentru că cei ce iubesc banii, plăcerile trupului şi averile, se închină acestor patimi ca unor dumnezei şi pun pe acestea mai presus decât pe Ziditorul. Adică, cel ce se iubeşte pe sine mai mult decât pe Dumnezeu, este un închinător la idoli. La fel este şi cel ce se îngrijeşte de mâncare, de bani, de haine, de avere, mai mult decât de suflet, de biserică, de rugăciune, de spovedanie, de milostenie. Iubirea de sine are măsură iubirea de aproapele (Matei 19, 19). Iubirea de Dumnezeu nu are limită, adică este nelimitată, după porunca: *Să iubeşti pe Dumnezeu din toată inima ta, din tot cugetul tău şi din toată puterea ta* (Deut. 6, 4-5).

Cel iubitor de bani se închină banilor în locul lui Dumnezeu. Cel lacom la mâncare îşi face pântecele său un dumnezeu, adică idol, după mărturia Sfântului Apostol Pavel (Col. 3, 5). Iar *cel ce face păcatul este rob al păcatului* (Ioan 8, 34; Rom. 3, 9; 6, 16; Ef. 2, 3; I Tes. 4, 5; Tit 3, 3; II Petru 2, 19). Deci **cine este rob al păcatului nu mai poate fi rob şi fiu al lui Dumnezeu.**

Tocmai de aceea Mântuitorul a pus prima condiţie, celui ce vrea să-I urmeze Lui, să se lepede de sine şi să-şi ia crucea sa, spre a-I urma Lui (Matei 16, 24). Şi aceasta, pentru că cel ce are patima iubirii de sine are, împreună cu ea şi toate patimile şi păcatele, deoarece **„iubirea de sine este maică, rădăcină şi izvor a tot păcatul”** (Sfântul Efrem Sirul, Tomul III, Cuvânt pentru faptele cele bune şi pentru patimi; *Filocalia*, vol. IV, Cuvânt minunat şi folositor, de Sfântul Ioan Damaschin etc).

119. Ce este egoismul şi cum poate creştinul să se izbăvească de el?

Egoismul este iubirea de sine, adică **iubire neraţională, exagerată faţă de trup** (*Filocalia*, vol. II, cap. 59). **Creştinul se poate curăţi de această cumplită patimă prin lepădarea de sine** (Matei 16, 24); prin biruirea de sine, nepreţuirea de sine, defăimarea de sine, cunoştinţa de sine şi tăgăduirea de sine; **prin rugăciune, post şi deasă spovedanie.**

CONVORBIREA A PATRA

ALTE CUVINTE DE FOLOS

120. Părinte Cleopa, ce ne este mai de folos nouă călugărilor să facem în viaţă?

Eu socotesc că cel mai de preţ în această viaţă este să laşi toate şi să-ţi plângi păcatele tale, pentru că cea mai scumpă pentru noi este veşnicia. Deci, trebuie să facem totul ca să n-o pierdem, că atunci degeaba am mai trăit pe pământ!

121. Ce legătură duhovnicească este între rugăciune şi citirea cărţilor sfinte?

Spun Sfinţii Părinţi că două lucruri de geniu are mintea omului: citirea şi rugăciunea. Ele se ajută permanent una pe alta. Când suntem tulburaţi şi răspândiţi cu mintea, mai mult să citim cuvinte folositoare de suflet. Iar când văzduhul inimii s-a liniştit şi gândurile minţii s-au adunat, mai mult să ne rugăm şi mai puţin să citim.

122. Daţi-mi un sfat pentru rugăciune, că uneori am timp să mă rog şi mă îndeamnă gândul să fac altceva de folos, iar alteori nu am timp şi aş dori să mă rog.

Dacă te jefuieşte vrăjmaşul de rugăciune, te jefuieşte de orice. De aceea spune Sfântul Isaac Sirul: „Dacă în vremea rugăciunii faci altceva decât să te

rogi, să ştii că eşti batjocorit de diavol". Eu te sfătuiesc ca niciodată să nu laşi sfânta rugăciune, nici să faci altceva în vremea ei, că diavolul ne îndeamnă să facem orice, mai ales în vremea rugăciunii, numai să nu ne rugăm.

123. Ce înţelegem prin rugăciunea făcută „în duh şi adevăr"?

Când ne rugăm în gând lui Dumnezeu atunci ne rugăm în duh, adică cu mintea şi cu inima stăpânite de atenţie şi simţire. În adevăr ne rugăm când lucrăm şi poruncile lui Dumnezeu, că ele sunt adevăr, cum spune proorocul David: *Toate poruncile Tale sunt adevăr* (Ps. 118, 86). Însă, te rogi în adevăr numai când faci poruncile după legea lui Dumnezeu, adică dreapta credinţă, cum zice psalmistul: *Că legea Ta este adevărul* (Ps. 118, 42).

124. Cum putem ajunge la această rugăciune duhovnicească?

Maica de obşte a rugăciunii este darul Duhului Sfânt. Aceasta învaţă pe om să se roage, să crească în rugăciune, să urce dintr-o treaptă în alta a rugăciunii, până ajunge la treapta cea mai înaltă. Că opt sunt treptele rugăciunii, după unii Sfinţi Părinţi: contemplarea naturală în duh, adică cugetarea la zidirile lui Dumnezeu; rugăciunea limbii; rugăciunea gurii şi a limbii, adică rugăciunea cu glas tare; rugăciunea minţii şi a gurii, când te rogi cu glas tare şi cu toată luarea aminte; rugăciunea minţii; rugăciunea minţii şi a inimii, când te rogi în taină cu luare aminte şi cu simţirea inimii; rugăciunea inimii, când mintea este înghiţită de inimă, prin darul lui Dumnezeu şi de acolo

se înalţă cu putere la cer. Şi ultima treaptă, rugăciunea contemplativă. Aceasta este rugăciunea fără cuvinte la care ajung numai unii din sfinţi, cu darul Duhului Sfânt.

125. Cu orice rugăciune putem ajunge la rugăciune cea de foc a inimii?

Da. Cu orice rugăciune putem dobândi adevărata rugăciune a inimii. Şi cu citirea Psaltirii, dacă o facem cu mare credinţă şi luare aminte, şi cu metaniile, şi cu acatistele, şi chiar cu cântarea cea duhovnicească, şi cu postul, şi cu privegherile de toată noaptea. Sfinţii Părinţi însă au ales rugăciunea lui Iisus pentru a dobândi rugăciunea inimii, ca cea mai potrivită. Mai mare decât rugăciunea inimii însă este extazul, răpirea minţii, numită de Părinţi „Vedere duhovnicească", când se curăţeşte văzduhul inimii. La această treaptă au ajuns Moise şi Ilie, când s-au învrednicit să vorbească cu Dumnezeu şi să vadă slava Lui. Şi mai ales Sfântul Apostol Pavel, care *a fost răpit până la al treilea cer, în trup sau afară de trup, Dumnezeu ştie.*

Că nici el nu ştia. În ultima treaptă a rugăciunii puterile sufleteşti rămân la om, dar le poartă Duhul Sfânt unde voieşte, că omul nu le mai poate conduce. Mintea omului în acel moment se topeşte de focul dumnezeirii, ca ceara în foc, şi nu mai are lucrarea ei. Cei cu înţelegere omenească nu pot pricepe înţelepciunea Duhului Sfânt. Nici descoperirile din vremea rugăciunii nu le poate tâlcui cel ce le-a văzut, ci altul mai înalt decât el. Cum a fost proorocul Daniel. El nu-şi putea explica descoperirile cele dumnezeieşti, ci i le explica arhanghelul Gavriil.

126. Aţi cunoscut vreun călugăr sau mirean cu rugăciunea inimii?

Am cunoscut câţiva pustnici care trăiau prin bordeie în pădurile din jurul Mănăstirii Sihăstria, pe la Sihla, Agapia Veche şi Pocrov, dar cât erau de sporiţi în rugăciune, numai Dumnezeu ştie. Acum toţi s-au dus din lumea aceasta. La noi în Sihăstria, aveau rugăciunea inimii părinţii Ghervasie Gaşpar, Paisie Nichitencu, bucătarul mănăstirii († 1970), şi poate, părintele Gherasim Ilie, fratele meu.

Rugăciunea inimii, însă, este o lucrare de taină pe care numai Dumnezeu o ştie, iar cel care o are foarte greu o spune altora. Ba, uneori nici nu ştie omul că are rugăciunea inimii. Sunt şi mireni care au rugăciune duhovnicească, încât întrec şi pe călugări. Să vă spun o întâmplare minunată pe care am văzut-o aici, în biserică, acum vreo zece ani. Eram de rând la Sfântul Altar. Am venit la biserică pe la ora 4 dimineaţa şi îmi făceam rugăciunile de Sfânta Împărtăşanie în genunchi, în faţa Sfintei Mese. Nu după mult timp intră o femeie să se roage, care venise de cu seară la mănăstire. N-o cunoşteam. Se ruga încet pe la toate icoanele şi făcea mereu metanii. Nu ştia că mai este cineva în biserică. Era întuneric, că era timp de iarnă. Văzând eu că se roagă aşa stăruitor m-am uitat prin sfintele uşi să văd cine se roagă cu atâta credinţă. Femeia stătea în genunchi în mijlocul bisericii, cu mâinile ridicate în sus şi zicea din toată inima aceste cuvinte: „Doamne, nu mă lăsa! Doamne, nu mă lăsa!"

Am văzut o lumină gălbuie în jurul ei şi m-am înspăimântat. Apoi femeia a căzut cu faţa la pământ şi se ruga fără glas. Raza de lumină dimprejurul ei se făcea tot mai mare şi se ridica în sus. După puţin timp lumina s-a stins încet, iar femeia s-a ridicat şi a ieşit din biserică. Era o femeie de la ţară.

Iată, deci, cine are darul rugăciunii! Iată că mirenii ne întrec pe noi călugării! Eu făceam proscomidia şi de mare emoţie am început a plânge cu copia în mână. Numai Dumnezeu ştie câţi aleşi are în această lume!

127. Dar noi, care nu ajungem la măsura rugăciunii adevărate, ne putem mântui?

Auzi ce spune Duhul Sfânt: *În dar sunteţi mântuiţi*. Nu faptele noastre, ci mila lui Dumnezeu şi smerenia inimii ne mântuiesc. Că şi sfinţii au nevoie de mila lui Dumnezeu. Facem ce putem, iar darul Duhului Sfânt săvârşeşte toate. Vezi un gândac mic ce face? Merge pe ici, pe colo. Se uită pe unde ar putea păşi, după puterea lui. Se urcă pe o frunză, cade jos, apoi iar se urcă; nu dă înapoi, până nu ajunge sus, pe deal sau în vârful copacului. Aşa face şi puiul de pasăre. Sare de pe o creangă pe alta, se mai uită, dă din aripioare, se urcă pe un copac. Şi aşa, după a lui putere, se urcă cât poate mai sus, ca să fie la adăpost. Tot aşa să facem şi noi. Să urcăm din treaptă în treaptă, cu stăruinţă şi cu smerenie, şi aşa, cu darul lui Dumnezeu, vom dobândi rugăciune curată de gânduri şi imaginaţii, apoi câteva lacrimi şi nădejdea mântuirii.

128. Ce ne spuneţi despre imaginaţie care bântuie în vremea rugăciunii?

Fericită mintea care se roagă, se închină fără imaginaţie, că Hristos n-a avut imaginaţie, fiind Dumnezeu. Adam a căzut din rai după ce a căzut în imaginaţie, că îşi imagina, după sfatul lui Lucifer, că

de va mânca din pomul oprit nu va mai muri în veac. Spun Sfinţii Părinţi că cea mai mare boală şi ispită în vremea rugăciunii este imaginaţia minţii, numită de ei şi „caracatiţa sufletului cu opt braţe" sau „octogon". Mai este numită imaginaţia şi „pod al dracilor". În timpul rugăciunii din inimă cel mai greu lucru este a păzi imaginaţia; mai greu chiar decât a păzi mintea de gânduri. Să nu uităm că tot ce este circumscris, imaginat, nu este Dumnezeu. Or, dacă ne oprim la imaginaţii, ne înşelăm, nu mai putem pătrunde pe poarta cea îngustă a inimii, nici nu ajungem la Dumnezeu.

129. Prin ce este omul superior tuturor creaturilor?

Toate sunt create de Dumnezeu, dar nu toate sunt din Dumnezeu, cum este omul. El este creat cu sfatul Preasfintei Treimi, după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu. Deci omul are puterea să devină fiu al lui Dumnezeu după dar, să se nască din Dumnezeu, să crească în fapte bune, să se îndumnezeiască. Omul are suflet viu, creat de Dumnezeu, în care se odihnesc o mică parte din energiile necreate ale lui Dumnezeu, care sunt tot atâtea câte sunt şi însuşirile lui Dumnezeu.

130. Cel ce nu face deplin voia lui Dumnezeu are voie să îndemne şi pe alţii la fapta bună?

Spune Sfântul Isaac Sirul că „se cade şi celui ce nu face fapta bună să înveţe pe alţii fapta bună, că lipsa faptelor sale o împlineşte folosul cuvântului". Iar Sfântul Ioan Scărarul zice: „Se cade celui ce învaţă şi nu face, ruşinându-se de cuvintele sale, să înceapă şi el câte puţin a face fapta bună".

131. Ce sfat ne mai daţi pentru mântuirea sufletului?

Să rămâneţi în corabia Bisericii şi să ascultaţi de ea, că Biserica este trupul lui Hristos. Biserica este mama noastră cea de obşte. Prin Biserică intrăm în lume, în viaţă şi prin ea plecăm din lume, în cealaltă viaţă veşnică. Noi, creştinii, suntem asemenea unui copac sădit de Dumnezeu. Creanga care se rupe din copac moare, nu mai poate fi vie. Aşa şi creştinii care se rup de Biserică mor, nu mai pot avea viaţă, nici mântuire până nu se întorc în sânul Bisericii. Când mintea omului iscodeşte credinţa şi părăseşte Biserica, în zadar sunt toate faptele bune. Iar unde este unitate şi înţelegere, acolo este mântuire şi Dumnezeu ajută. Mai spun Sfinţii Părinţi că în vremea de pe urmă două lucruri vor ajuta Biserica şi pe credincioşi: pustia simţită, adică munţii, peşterile, pădurea; şi pustia gândită, adică păstrarea credinţei în taina inimii.

132. Unde se mântuiesc călugării mai uşor? În viaţa de obşte sau în viaţa de sine, la linişte?

Spune Sfântul Teodor Studitul aşa: „Călugării din viaţa de obşte se mântuiesc cu miile, iar cei din viaţa de sine câte unul la mie". În viaţa de obşte trebuie să fie o minte în toate capetele şi un suflet în toate trupurile, cum spune Sfântul Vasile cel Mare. Pe când în viaţa de sine, fiecare face ce vrea. Mănâncă când vrea, doarme când vrea, se roagă când vrea. Nimeni nu-l conduce şi nu-i taie voia, decât singură conştiinţa sa îl călăuzeşte şi duhovnicul, dacă îi cere sfatul. În această privinţă îmi aduc aminte şi de cuvântul părintelui nostru Ioanichie Moroi, egumenul Sihăstriei,

că adeseori ne zicea: „Părinţilor şi fraţilor, când se va strica viaţa de obşte în mănăstiri, atunci se pustiesc mănăstirile!” Şi aşa este. Acum aproape peste tot s-a stricat viaţa de obşte.

133. După rânduiala vieţii monahale, care sunt motivele canonice pentru care călugărul poate să plece din mănăstirea sa de metanie?

Trei sunt motivele canonice pentru care un călugăr poate să plece în altă mănăstire, şi anume: dacă stau femei în mănăstire; dacă sunt copii mici în mănăstire şi dacă stareţul este eretic. Al patrulea motiv, după Sfântul Vasile cel Mare, dacă un călugăr are vătămare sufletească în mănăstirea sa, poate pleca în altă mănăstire unde crede că poate spori.

134. Dacă un călugăr este trimis din mănăstirea sa în altă parte şi nu se duce de la metanie, este păcat?

Dacă ne leagă inima de loc, încă nu iubim pe Dumnezeu. De vrea Dumnezeu să ne pună o sarcină în spate, oare noi să n-o primim? Că Dumnezeu nu ne încearcă mai presus de puterea noastră. Deopotrivă cu ispita, cu suferinţa, va veni şi mângâierea Duhului Sfânt în inima noastră.

135. Este de folos să meargă călugării în pelerinaj la Mormântul Domnului?

Aşa a fost întrebat odată Sfântul Vasile cel Mare de o călugăriţă, iar el i-a răspuns: „Dacă n-ai aflat cărarea către Ierusalimul cel dinlăuntru, du-te la Ierusalim; iar dacă ai aflat-o, nu te mai duce!”

136. Care este importanţa Sfintei Liturghii?

Sfânta Liturghie are caracter şi de jertfă şi de cină. Prin jertfa liturgică se spală păcatele celor ce se pomenesc şi li se scot părticele şi, totodată, prin această jertfă dumnezeiască ni se oferă în dar cina Domnului, adică Trupul şi Sângele lui Hristos. Cât timp va fi Sfânta Liturghie pe pământ este semn că încă nu ne-a părăsit mila lui Dumnezeu. Iar „când va înceta jertfa şi turnarea”, cum spune la Daniel proorocul, atunci va fi sfârşitul lumii. Că nu armele vor pustii şi arde pământul, ci, cum spune la Pilde, *fărădelegea va pustii tot pământul şi va răsturna scaunele celor puternici.* În acele zile, trei patimi cumplite vor stăpâni în lume, simbolizate de numărul apocaliptic 666, şi anume: minte fără de judecată, adică plină de iuţime, de răzbunare şi ucidere; poftă fără de minte, adică vor domni pe pământ desfrânarea, sodomia şi beţia; minte plină de imaginaţie sau închipuire pripită, adică oamenii vor fi amăgiţi de tot felul de griji, gânduri, tulburări şi patimi, încât nu vor mai avea timp să se roage, să citească, să cugete la moarte.

137. Ce trebuie să ştim despre Botez?

Prin Botez se spală deodată două păcate cu care se naşte copilul, adică atât păcatul strămoşesc, cât şi păcatul zămislirii din plăcere. Că şi zămislirea este considerată păcat, după cuvintele psalmistului din Psalmul 50, care zice: *Că iată, întru fărădelegi m-am zămislit şi întru păcate m-a născut mama mea...* De aceea trebuie să se boteze copiii. Ei se botează prin credinţa naşilor, cum s-a vindecat şi sluga sutaşului. Omul la început a fost creat să se înmulţească prin cuvânt, nu prin poftă, că este fiinţă cuvântătoare, aşa

cum a zămislit Maica Domnului prin cuvânt. Însă omul, prin păcat a ajuns să se înmulţească trupeşte.

138. Părinte Cleopa, în ce an aţi venit la mănăstire?

Noi am fost zece fraţi la părinţi, din care cinci – patru fraţi şi o soră – am venit la mănăstire. Fratele cel mai mare, Mihai, a fost pustnic pe muntele Ceahlău. Sora mea Ecaterina a fost rasoforă la Agapia Veche, iar eu şi cu încă doi fraţi mai mari, Vasile şi Gheorghe, am venit la Sihăstria. Până în anul 1935 mi-au murit de tineri, toţi cei nouă fraţi. Apoi a murit şi tata, Alexandru Ilie, zis Ţârlea. Mai trăiam eu, ca stareţ la Mănăstirea Sihăstria, şi mama, acasă în comuna natală, Suliţa-Botoşani. În anul 1946 am adus pe mama la Sihăstria, am călugărit-o şi am dus-o la Agapia Veche, unde a trăit până în anul 1968, când s-a dus la Domnul, în vârstă de 92 de ani.

Iar venirea mea la mănăstire a fost aşa: În ziua de 12 decembrie 1929, de Sfântul Ierarh Spiridon, când aveam 17 ani, am plecat din casa părintească cu fratele meu mai mare Vasile, cu două traiste în spate. În una aveam Vieţile Sfinţilor, Psaltirea, Ceaslovul şi Sfânta Scriptură; iar în cealaltă aveam două icoane mari, pictate – una, cu Maica Domnului şi alta, cu Sfântul Gheorghe. Nimic altceva nu ne-am luat de-acasă. Părinţii noştri Alexandru şi Ana ne-au petrecut plângând până pe câmp, pe platoul târgului Suliţa, la locul numit „Râpa lui Budăi". Aici, fratele meu Vasile a început a cânta condacul Acatistului Mântuitorului, „Apărătorul cel mai mare şi Doamne, biruitorul iadului...". Apoi ne-am închinat, am sărutat mâinile

părinţilor şi am plecat spre schitul Cozancea. În clipa aceea părinţii mei au căzut jos şi plângeau în hohote! La Cozancea am stat o noapte la părintele Paisie. Apoi am luat şi pe fratele nostru Gheorghe, am venit toţi trei la Suceava, ne-am închinat la moaştele Sfântului Ioan cel Nou şi de aici am venit pe jos la Mănăstirea Sihăstria.

Aici era egumen protosinghelul Ioanichie Moroi. Cum ne-a văzut ne-a ţinut trei zile şi trei nopţi la poarta mănăstirii să ne rugăm şi să batem cu băţul într-un butuc de brad, ca să ne ispitească dacă avem răbdare pentru viaţă călugărească. Numai seara ne lăsa să dormim într-o chilie. După trei zile de post, de rugăciune şi ispitire, ne-a chemat în biserică, ne-a spovedit, ne-a împărtăşit cu Prea Curatele Taine, ne-a dus la trapeză să mâncăm şi ne-a rânduit chilii şi ascultare în mănăstire. Pe mine şi pe fratele meu Vasile ne-a trimis la oi, că ştiam bine de acasă, iar pe fratele Gheorghe la vite. Nu ne vedeam unii cu alţii câte o săptămână şi chiar câte o lună. Aşa am intrat în nevoinţa călugărească. În anii 1931 şi 1933 au murit fraţii mei şi am rămas singur. În anul 1937 am fost tuns în călugărie şi am păscut zece ani oile mănăstirii. În anul 1942 am fost luat de la oi şi am fost numit în fruntea unei comisii de conducere a mănăstirii, că părintele egumen era bolnav. Iar în ianuarie 1945 am fost hirotonit preot şi numit stareţ al mănăstirii în locul bătrânului egumen, decedat.

139. Spun părinţii bătrâni că la început nu voiaţi să primiţi hirotonia în preot. Cine v-a determinat s-o primiţi?

Citind eu prin cărţi şi auzind că Sfântul Grigorie Teologul şi Sfântul Ioan Gură de Aur au fugit multă vreme de preoţie, mă temeam să primesc o aşa de mare treaptă, prin care mulţi nevrednici s-au osândit. De aceea nu voiam să primesc preoţia. Dar în toamna anului 1944, mergând cu carul cu boi la via mănăstirii de la Racova-Buhuşi, ne-a ieşit înainte plângând o bătrână dintr-un sat, cu un Liturghier, un epitrahil, o cruce de mână şi un baston preoţesc şi mi le-a dat mie, zicând: „Părinte, aceste lucruri au rămas la mine de la un bătrân preot care a murit. Vi le dau sfinţiei voastre, poate vă trebuie!". Le-am dus la mănăstire. Acest lucru m-a mişcat atât de mult, încât l-am socotit un semn dumnezeiesc ca să primesc Taina Preoţiei şi ascultarea de stareţ.

140. Câţi ani aţi fost stareţ la Mănăstirea Sihăstria?

Aproape cinci ani. Din ianuarie 1945, până la 1 septembrie 1949, când am fost transferat la Mănăstirea Slatina cu 30 de călugări din Sihăstria.

141. Cum vi s-a părut ascultarea de stareţ la Sihăstria?

N-a fost deloc uşoară. După incendiul din 1941, mănăstirea era în reparaţie, nu aveam chilii pentru călugări, iar fraţii noi se adunau mereu. Era greu cu hrana şi materialele, ca după război şi foamete. Obştea, însă, în câţiva ani s-a dublat, ajungând la 80 de părinţi şi fraţi. La început nu aveam preoţi suficienţi la biserică, paraclisul de iarnă era ars şi nu aveam fonduri de reparaţii. Dar ne-a ajutat Dumnezeu, că ne-a trimis credincioşi buni din Rădăşeni şi am mers înainte. Ne-au

ajutat şi mănăstirile Secu şi Neamţ cu bani, hrană şi un paraclis pentru iarnă. Apoi am făcut călugări, am hirotonit preoţi noi şi am întărit programul slujbelor la biserică. Ce-am adăugat în plus la biserică au fost privegherile de toată noaptea la cele douăsprezece praznice împărăteşti, priveghere Acoperământului Maicii Domnului, marţi seara, şi citirea neîncetată a Psaltirii în biserică, de către toată obştea, începând cu stareţul mănăstirii, tradiţie care se mai păstrează şi astăzi.

142. Ce bucurii duhovniceşti mai deosebite aţi avut la mănăstirea Sihăstria în anii tinereţii?

Cele mai mari bucurii duhovniceşti le-am avut în primii zece ani, când am fost cioban la oile mănăstirii împreună cu fraţii mei. Stâna, oile, trăirea în linişte şi singurătate pe munte, în mijlocul naturii, mi-au fost cea mai înaltă şcoală de călugărie şi teologie din toată viaţa mea. În aceşti ani m-am rugat cel mai mult şi am citit numeroase scrieri ale Sfinţilor Părinţi, precum: *Patericul*, *Scara* Sfântului Ioan Scărarul, Sfântul Isaac Sirul, Sfântul Efrem Sirul, *Puţul* Sfântului Ioan Gură de Aur, *Hexaimeronul* Sfântului Vasile cel Mare, *Vieţile Sfinţilor* şi *Sfânta Scriptură.* Cărţile le împrumutam din bibliotecile mănăstirilor Neamţ şi Secu şi le purtam cu mine în desagă, cu oile pe munte. Iar rugăciunea mea era citirea Psaltirii în fiecare zi şi cele şapte laude. După ce terminam pravila, mâncam ceva din desagă, apoi scoteam scrierile Sfinţilor Părinţi şi citeam pe lângă oi până seara. Îmi erau aşa de dragi cuvintele Sfinţilor Părinţi încât se lipeau ca ceara de memoria mea. Mi-amintesc că odată şi Sfântul Ioan

Iacob, bibliotecar la Mănăstirea Neamţ între anii 1933-1936, mi-a împrumutat să citesc cartea *Alfavita sufletească*.

Apoi mă întâlneam cu călugării pustnici care se nevoiau acum 50 de ani în pădurile din împrejurimi, cărora le ceream cuvinte de folos şi le duceam câte ceva de mâncare de la stână. Toate acestea au format pentru mine cele mai curate bucurii duhovniceşti.

143. Ce părinţi mai aleşi se nevoiau acum cincizeci de ani în jurul Mănăstirii Sihăstria?

În toamna anului 1930 am cunoscut pe Sfântul Cuvios Ioan, un mare rugător şi călugăr cu viaţă sfântă. Tot în acea vreme am cunoscuţi alţi părinţi iubitori de linişte care trăiau în pădurile din apropiere; ieromonahul Partenie cu ucenicul său Gherasim; ieroschimonahul Vasian de la Sihla; schimonahia Isidora de la Râpa lui Coroi; monahiile Cleomida, Zenovia şi Magdalena cu ucenicele lor; ierodiaconul Cristofor, nevoitor aproape de Schitul Sihla; monahiile Antonina, Eufrosina şi Pangratia, care mai târziu s-au dus la Locurile Sfinte, unde au şi răposat. Apoi monahii: Timotei, Ilarion şi Nicodim, cu metania din Mănăstirea Neamţ, şi monahia Valentina cu fiica ei Emiliana. Pe toţi aceştia i-am cunoscut şi m-am folosit duhovniceşte de nevoinţa şi sfaturile lor. Dumnezeu să-i numere pe toţi în ceata sfinţilor!

144. Aţi dorit vreodată să vă retrageţi la linişte în Muntele Athos?

Am dorit aceasta din tinereţile mele, mai ales că am avut şi un moş acolo, pe ieroschimonahul Varlaam Vântu. Însă nu am vrut să mă duc de capul meu, fără

poruncă, ca să nu greşesc înaintea lui Dumnezeu şi să mă mustre conştiinţa că am făcut voia mea. Stareţul, duhovnicul şi mitropolitul meu niciodată nu m-ar fi lăsat să mă duc la Athos.

În toamna anului 1977, când am fost împreună cu sfinţia ta la Sfântul Munte, înclinam cu gândul să cer binecuvântarea Înalt Prea Sfinţitului nostru Mitropolit pentru a mă retrage la Athos. Când am întrebat pe Arhimandritul Iustin Popovici din Serbia, cum ştii şi sfinţia ta, dacă ar fi bine să mă duc la Athos, sau să rămân în ţară, el mi-a răspuns: „Dacă te duci în Sfântul Munte, mai adaugi o floare la buchetul de flori din Muntele Athos şi te rogi numai pentru sfinţia ta. Iar dacă rămâi în ţară, stai înaintea credincioşilor, înveţi pe mulţi calea mântuirii, propovăduieşti pe Hristos, creşti ucenici şi te mântuieşti şi pe sfinţia ta şi pe alţii. Că dacă îi părăsim şi plecăm toţi la linişte, cine să-i mângâie, cine să-i înveţe voia lui Hristos şi să-i călăuzească în dreapta credinţă ortodoxă, mai ales acum când s-au înmulţit peste tot necredinţa şi sectele!"

Aceste cuvinte ale părintelui Iustin Popovici m-au liniştit, renunţând pentru totdeauna să mă retrag la Athos. Am socotit că prin gura lui a vorbit Însuşi Duhul Sfânt.

145. La sfârşitul acestei convorbiri, ce sfaturi duhovniceşti daţi părinţilor care v-au cunoscut şi preţuit?

Să slujească Biserica lui Hristos cu toată vrednicia, cu totală dăruire şi dragoste până la jertfă, apărând dreapta credinţă de tot felul de învăţături rele, şi să poarte grijă de turma şi sufletele ce li s-au încredinţat,

„ca cei ce vor să dea seama" în ziua judecăţii de toate. Spune Sfântul Ioan Gură de Aur că: „Preotul trebuie să se şi jertfească, nu numai să jertfească". Şi în alt loc zice: „Nimic nu este mai greu decât a păstori suflete pe calea mântuirii!"

146. Ce sfat deosebit daţi ucenicilor Prea Cuvioşiei Voastre, pe care i-aţi crescut şi învăţat voia lui Dumnezeu?

Să rămână în dragostea lui Hristos şi să se iubească unii pe alţii, cu dragostea cu care i-am iubit şi eu. Apoi, să ajute şi ei pe alţii la mântuire, să rămână sub ascultare în staulul Bisericii Ortodoxe şi să se roage pentru iertarea păcatelor mele, că aştept din zi în zi să mă cheme Hristos la judecată şi să dau socoteală pentru toate.

Să nu uite ucenicii mei că oricâtă ştiinţă, avere şi cinste am avea, oricâtă rugăciune şi nevoinţă am face, nu ne putem mântui dacă nu ne iubim, dacă nu ne iertăm şi dacă nu ne ajutăm unii pe alţii, că „Dumnezeu este dragoste". Altfel, este în zadar toată osteneala şi nădejdea noastră.

Cât am putut, m-am silit după a mea slabă putere cu darul lui Dumnezeu, să folosesc şi să învăţ pe fiecare, călugăr şi credincios, calea mântuirii. Pe nimeni n-am întors deşert de la uşa chiliei mele. Ci am deschis uşa chiliei şi a cuvântului tuturor care au venit la mine, ştiind că odată cu fiecare om, intră şi Hristos în chilia mea. Nu pot spune că am făcut tot ce aş fi putut face, nici n-am împlinit cu fapta ce-am învăţat pe alţii. Însă am cugetul împăcat că ce mi-a dat Dumnezeu în dar, am împărţit şi eu altora în dar şi

nădăjduiesc că mă voi mântui prin mila lui Dumnezeu şi prin rugăciunile Bisericii şi ale fiilor mei duhovniceşti.

147. Ce dorinţă mai aveţi acum în suflet?

Să lăs toate şi să mă rog pentru păcatele mele! Aceasta este ultima mea dorinţă. Că nimic nu este mai uşor, decât a învăţa pe alţii şi nimic nu este mai greu, decât a face ce înveţi pe alţii. De aceea, acum şi eu aş vrea să las toate şi să împlinesc cu fapta ce am învăţat pe alţii toată viaţa.

148. Părinte Cleopa, în încheiere, daţi-mi şi mie un cuvânt de folos.

Părinte Ioanichie, mai întâi să avem convingerea că în toată clipa supărăm pe Dumnezeu. Fără această smerenie din inimă nu ne putem mântui. Eu aşa încep mărturisirea mea. Apoi, dacă voieşti să te mântuieşti, păzeşte aceste trei lucruri, cum spune Sfântul Antonie cel Mare: „Să nu te muţi curând dintr-un loc în altul; să ai întotdeauna pe Dumnezeu înaintea ochilor şi, orice vrei să faci, să ai mărturie din Sfânta Scriptură şi de la Sfinţii Părinţi". Alt cuvios părinte spunea: „Fă-ţi chilia ta rai, pe călugări să-i ai ca pe îngeri, caută pacea şi te vei mântui!"

Aşa şi noi, părinte Ioanichie, să păzim cu scumpătate învăţăturile Sfinţilor Părinţi şi poruncile date nouă de Mântuitorul nostru Iisus Hristos şi, cu darul Lui, nădăjduim că ne vom mântui şi în veşnica odihnă ne vom sălăşlui. Amin.

CUPRINS

